

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Aneta Frydrychová

**Evidence skutečných majitelů ve světle práva
na soukromí**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Klára Hurychová, PhD.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. 6. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 168 955 znaků včetně mezer.

V Praze dne 10. 6. 2024

Aneta Frydrychová

Poděkování

Zde bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce JUDr. Kláře Hurychové, PhD. za její ochotný přístup, čas, cenné rady a připomínky, které mi při psaní této práce velmi pomohly.

Poděkování patří i mé rodině a blízkým, kteří mě po celou dobu mého studia podporovali.

Obsah

Úvod	1
1. Skutečný majitel.....	3
1.1. Skutečný majitel v právní teorii	3
1.1.1. Transparentnost skutečného majitele	5
1.2. Vývoj právní úpravy skutečného majitele	7
1.3. AML směrnice.....	9
1.4. Pojem skutečný majitel	10
1.4.1. Skutečný majitel dle 5. AML směrnice.....	11
1.5. Evidence skutečných majitelů	12
1.5.1. Přístup veřejnosti do evidence skutečných majitelů podle 4. AML směrnice.....	13
1.5.2. Přístup veřejnosti do evidence skutečných majitelů podle 5. AML směrnice.....	14
2. Právo na soukromí	16
2.1. Pojem právo na soukromí.....	16
2.2. Prameny upravující právo na soukromí.....	17
2.3. Pojem soukromí a jeho složky.....	18
2.4. Podmínky omezení práva na soukromí	19
3. Transparentnost skutečného majitele z pohledu práva na soukromí	21
3.1. Transparentnost skutečného majitele jako zásah do práva na soukromí.....	21
3.2. Veřejný zájem na transparentnosti skutečného majitele	22
3.3. Konflikt transparentnosti a práva na soukromí v judikatuře.....	24
3.3.1. Rozhodnutí francouzské Ústavní rady č. 2016-591 QPC	24
3.3.2. Judikatura Soudního dvora Evropské unie	25
3.3.3. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva	27
3.3.4. Judikatura Ústavního soudu České republiky	29
3.4. Právo na soukromí a 5. AML směrnice	31
3.5. Dílčí závěr	32
4. Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ve věci WM a Sovim SA (C-37/20 a C-601/20)	34
4.1. Skutkové okolnosti případu.....	34
4.2. Stanovisko generálního advokáta G. Pitruzzella	35
4.3. Rozhodnutí SDEU.....	37

4.3.1. Zásada legality	38
4.3.2. Respektování podstaty práva na soukromí a ochranu osobních údajů.....	38
4.3.3. Cíl obecného zájmu Evropské unie	39
4.3.4. Test proporcionality – vhodnost, nezbytnost a přiměřenost.....	40
4.4. Dílčí závěr	42
5. Důsledky rozhodnutí WM a Sovim SA.....	44
5.1. Evidence skutečných majitelů členských států EU po rozhodnutí WM a Sovim SA	44
5.2. Reakce odborné veřejnosti na rozhodnutí WM a Sovim SA	46
5.3. Návrh 6. AML směrnice	48
5.3.1. Přístup do evidence skutečných majitelů	49
5.3.2. Ochrana soukromí skutečného majitele	50
5.4. Dílčí závěr	51
6. Česká úprava evidence skutečných majitelů ve světle rozhodnutí WM a SOVIM SA	54
6.1. Zákon o evidenci skutečných majitelů	54
6.1.1. Evidence skutečných majitelů dle ZESM	55
6.1.2. ZESM a zásah do práva na soukromí	56
6.2. Zhodnocení české právní úpravy ve světle rozhodnutí WM a Sovim SA	57
6.3. Úvahy o budoucích změnách evidence skutečných majitelů v České republice	60
Závěr	62
Seznam používaných zkratk.....	65
Seznam použitých zdrojů.....	67
Abstrakt	75
Abstract.....	77

Úvod

Evidence skutečných majitelů (nebo podobný systém evidování koncového majitele právnických osob) již několik let patří k významným nástrojům boje proti praní špinavých peněz. Napříč státy Evropské unie bylo evidování skutečného majitele společností a jiných právnických osob zavedeno tzv. AML směrnicí, podle které informace o skutečném vlastnictví společností a jiných právnických osob zapsaných v rejstříku na jejich území měly být přístupné jakékoliv osobě z široké veřejnosti. Informace o skutečném majiteli společností a jiných právnických osob tak ve většině států Evropské unie mohl dohledat prakticky kdokoliv a kdykoliv, a to často velmi snadno prostým nahlédnutím do evidence skutečných majitelů či obchodního rejstříku.

Soudní dvůr Evropské unie však v rozhodnutí ze dne 22. listopadu 2022 ve věci WM a Sovim Sa (C-37/20 a C-601/20) konstatoval, že ustanovení AML směrnice, jež povinnost zveřejňování informací o skutečných majitelích zavádí, je v rozporu s právem na soukromý život a na ochranu osobních údajů, a z tohoto důvodu je neplatné. Toto rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ale nebylo bleskem z čistého nebe, nýbrž vyústěním dlouhodobé debaty o tom, zda zpřístupňování informací o skutečných majitelích veřejnosti není příliš velkým zásahem do soukromí těchto osob.

V této diplomové práci se zaměřím na výše uvedené rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie a obecně na problematiku vztahu transparentnosti skutečného majitele a práva na soukromí. V první řadě se totiž jedná o velmi zajímavý střet dvou důležitých zájmů, a to veřejného zájmu nejen na potírání praní špinavých peněz a financování terorismu a práva na soukromí. Druhým důvodem pro výběr tohoto tématu je pak jeho aktuálnost a významnost i pro českou právní úpravu. Ačkoliv toto rozhodnutí mělo zásadní dopady na praxi evidování skutečného majitele, v České republice na jeho důsledky doposud čekáme, a to i přesto, že od jeho vydání uplynul již více než rok a půl.

Hlavním cílem této práce je tak analýza rozhodnutí WM a Sovim SA v rámci problematiky transparentnosti skutečného majitele a následně také analýza české právní úpravy evidence skutečných majitelů ve světle tohoto rozhodnutí. Za dosažením tohoto cíle ve své práci použiji zejména deskriptivní, analytickou a syntetickou metodu. Deskripce byla využita zejména při vymezení klíčových institutů, představování právní úpravy a judikatury. Metodou analýzy jsem následně rozhodnutí WM a Sovim SA a českou právní úpravu detailně a kriticky zhodnotila. Na závěr vybraných kapitol jsem pak pomocí syntézy shrnula nejdůležitější poznatky do dílčích závěrů.

Předkládaná diplomová práce je rozdělena do 6 kapitol. Aby bylo možné se problematikou skutečného majitele ve světle práva na soukromí zabývat, je v první řadě nutné vymezit ústřední pojmy této práce, a to pojem skutečný majitel a právo na soukromí. První kapitola tak nejprve ukotví institut skutečného majitele v rámci právní teorie a představí jeho klíčovou právní úpravu. Pozornost pak bude dále věnována samotné definici tohoto pojmu a institutu evidence skutečných majitelů. V druhé kapitole se pak zaměřím na druhý zkoumaný pojem, a to na právo na soukromí. V jednotlivých podkapitolách bude právo na soukromí a jeho složky definovány, dále budou popsány právní prameny, které jej upravují, a stejně tak podmínky, za kterých je možné toto základní lidské právo omezit.

Třetí kapitola práce pak tyto dva ústřední pojmy propojí a zaměří se na institut skutečného majitele z pohledu práva na soukromí. V rámci této části bude vymezeno, které aspekty skutečného majitele jsou z pohledu práva na soukromí problematické a proč. Dále bude k tomuto tématu představena relevantní judikatura Evropského soudu pro lidská práva, Soudního dvora Evropské unie, českého Ústavního soudu či francouzské Ústavní rady. V závěru třetí kapitoly pak zanalyzuji, jakým způsobem se s touto problematikou snažila vyrovnat unijní právní úprava evidence skutečných majitelů.

Ve čtvrté části této práce bude představeno rozhodnutí ve věci WM a Sovim SA, a to včetně popisu skutkových okolností, stanoviska generálního advokáta a odůvodnění Soudního dvora Evropské unie. Na to plynule naváže pátá kapitola, která se bude věnovat tomu, jaké důsledky toto rozhodnutí přineslo. V první řadě bude popsáno, jakým způsobem jednotlivé členské státy na rozhodnutí WM a Sovim SA zareagovaly a jaké byly ohlasy odborné veřejnosti. V rámci této části se rovněž zaměřím na novelu AML směrnice, která v dohledné době vstoupí v platnost, a na to, jakým způsobem ji rozhodnutí WM a Sovim SA ovlivnilo.

Poslední kapitola je pak věnována české právní úpravě evidence skutečných majitelů, jež bude nejprve představena a následně také zhodnocena ve světle rozhodnutí WM a Sovim SA. V úplném závěru této práce se budu zabývat budoucími změnami české právní úpravy evidence skutečných majitelů, a to zejména v souvislosti s novelou AML směrnice a rozhodnutím WM a Sovim SA.

1. Skutečný majitel

Ústředním pojmem této diplomové práce je skutečný majitel. Aby bylo možné v dalších částech práce tento institut analyzovat, je nejprve nutné jej vymezit v rámci právní teorie. Následně pak bude v rámci první kapitoly představena právní úprava skutečného majitele, a to zejména tzv. AML směrnice, jež povinnost evidovat skutečného majitele zavedla ve všech členských státech Evropské unie (dále jen „EU“). Práce se poté bude věnovat samotnému pojmu skutečný majitel, jeho aktuální definici a na závěr také evidenci skutečných majitelů.

1.1. Skutečný majitel v právní teorii

Ačkoliv právnické osoby nemohou ze své podstaty být ve vlastnictví jiných osob, v právní teorii se přesto setkáváme s pojmem skutečný majitel právnické osoby. V případě tohoto institutu je tak v první řadě důležité vymezit, že termín „majitel“ není používán v právním smyslu slova vlastník, nýbrž tím máme na mysli skutečnost, že jsou to vždy fyzické osoby, které právnické osoby vytváří a rozhodují o jejich osudu.¹ Fyzické osoby tak sice nedisponují přímo vlastnickým právem k dané právnické osobě, jejich vliv je ale založen jiným způsobem, jímž může být například vlastnické právo k podílu společnosti či postavení člena statutárního orgánu.² Přestože tyto osoby tedy formálně právnickou osobu nevlastní, jejich působení může do jisté míry připomínat poměr vlastníka vůči věcem v jeho vlastnictví, a proto hovoříme o majiteli právnické osoby.

Identifikace konkrétní fyzických osob, jež právnickou osobu vytváří, však z různých důvodů³ nemusí být vždy jednoduchá. Někdy se můžeme setkat s tím, že fyzické osoby formálně vytvářející právnickou osobou, například většinový společník, není ve skutečnosti tím, kdo v konečném důsledku danou právnickou osobu, resp. společnost, ovládá a profituje z její činnosti.⁴ V této souvislosti právní věda začala rozlišovat mezi právním a skutečným majitelem právnické osoby. Právním majitelem je fyzická osoba, která dle právních předpisů příslušné jurisdikce formálně „vlastní“ právnickou osobu, zatímco skutečným majitelem je pak fyzická osoba, která ve skutečnosti danou právnickou osobu ovládá, kontroluje a má z její

¹ VAN DER DOES DE WILLEBOIS, Emile a kol. *The Puppet Masters: How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It* [online]. Washington D.C.: The World Bank, 2011, s. 19. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2363>.

² KOSTOHRYZ, Milan a Jan MIKULÁŠ. *Anonymita skutečného vlastnictví a její zneužívání*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013, s. 7.

³ Nejčastějším důvodem jsou složité korporátní struktury, využívání svěřenských fondů či dalších instrumentů jako jsou akcie na majitele apod. In: KOSTOHRYZ, Milan a Jan MIKULÁŠ. *Anonymita skutečného vlastnictví a její zneužívání*.

⁴ VAN DER DOES DE WILLEBOIS, Emile a kol. op. cit. pozn. 1, s. 18.

činnosti prospěch.⁵ Ačkoliv ve velké části případů se právní a skutečný majitel shodují, v některých případech tomu tak není, a právě na to právní teorie reaguje.

Výše popsaný koncept skutečného majitele právní teorie přejala z oblasti ekonomické, resp. daňové, kde se používá především ve spojitosti s identifikací osob, jež profitují z finančních toků. V tomto pojetí je skutečným majitelem ten, kdo má právo „používat a požívat daný příjem“ (*the right to use and enjoy that income*), přičemž nesmí být omezen žádnou smluvní nebo zákonnou povinností předat přijatou platbu jiné osobě.⁶ V případě skutečného majitele právnických osob pak právní teorie aplikuje tento koncept na fyzické osoby skutečně profitující z činnosti právnických osob.

Vzhledem k samostatné právní osobnosti právnických osob nemusí být na první pohled zřejmé, proč potřebujeme identifikovat skutečného majitele právnické osoby. Nutnost zjišťování, kdo je osobou, jež ovládá a kontroluje konkrétní právnickou osobou, nicméně vyplývá mimo jiné právě ze samostatné právní osobnosti a majetkové autonomie právnických osob. Majetková autonomie v první řadě spočívá v tom, že právnická osoba má ve svém vlastnictví majetek, jenž je oddělen od majetku jejích společníků, akcionářů, členů či jiných osob v obdobném postavení. Z důvodu této majetkové oddělenosti fyzické osoby vytvářející právnickou osobu v zásadě neodpovídají a neručí⁷ za její dluhy.⁸ Hovoříme tak o omezené odpovědnosti.⁹

Jsou to právě výše uvedené vlastnosti, které z právnických osob a zejména pak z obchodních korporací dělají ideální nástroje k podnikání, neboť ze strany fyzických osob dochází k minimalizaci osobního rizika. V případě podnikatelského neúspěchu obchodní korporace jsou totiž ohroženy pouze vklady fyzických osob do korporace, ale nikoliv už jejich osobní majetek.¹⁰

Tato povaha právnických osob však vedle řady výhod přináší i určitá rizika. Tím nejvýraznějším je bezpochyby možnost jejich zneužití. Z veřejnoprávního pohledu tak kvůli

⁵ FATF. *Guidance on Transparency and Beneficial Ownership* [online]. 2014, s. 8. Dostupné z: <https://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-transparency-beneficial-ownership.pdf>.

⁶ ARORA, Jyoti a Pragma KAUSHIK. Understanding the beneficial ownership v. beneficial holding concepts. In: *International Tax Review* [online]. 14. 9. 2021 [cit. 06.06.2024]. Dostupné z: <https://www.internationaltaxreview.com/article/2a6a9o6brs0qbt8ouqp6o/understanding-the-beneficial-ownership-v-beneficial-holding-concepts>.

⁷ V českém právní řádu tvoří výjimku osobní společnosti a společnost s ručením omezeným, u kterých je režim ručení upraven odlišně.

⁸ ZOULÍK, František. [Subjekty občanského práva]. In: DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první, Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 270.

⁹ KOSTOHRYZ, Milan. *Piercing the corporate veil: překonávání právní samostatnosti kapitálových společností ve srovnávacím pohledu*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013, s. 5.

¹⁰ *Ibid.*, s. 17.

možnosti zastřít osoby skutečně profitující z činnosti právnické osoby hrozí zneužití právnické osoby pro nezákonné činnosti jako je praní špinavých peněz, financování terorismu nebo zbraní hromadného ničení. Za účelem předcházení tohoto zneužívání právnických osob je institut skutečného majitele hojně využíván v oblasti AML,¹¹ kde přispívá k boji proti praní špinavých peněz a financování terorismu.¹² Vedle této oblasti hraje zjišťování skutečného majitele rovněž významnou roli při odhalování střetu zájmů veřejných funkcionářů. Anonymita právnických osob totiž bývá často zneužívána i k maskování konfliktu osobního a veřejného zájmu, jenž v případě neodhalení může vést například ke zneužívání veřejných prostředků.¹³

Z pohledu soukromého práva je případná anonymita fyzických osob tvořící právnickou osobou problematická především s ohledem na potřebu ochrany třetích osob, zejména věřitelů právnických osob. Na tuto situaci reaguje právo obchodních korporací, neboť právě u obchodních korporací je riziko zneužití největší. Za tímto účelem tak právo obchodních korporací zavádí nejrůznější opatření, jež mají zneužívání v určitých případech předcházet. Mezi ně můžeme zařadit například test solventnosti, pravidla koncernového či insolvenčního práva a rovněž také doktrínu *piercing the corporate veil* (propichování korporátního závoje).¹⁴ Ta se vyvinula v některých zemích jako soudcovská doktrína, jež umožňuje ve výjimečných případech odhlédnout od právní samostatnosti obchodní korporace a postihnout fyzické osoby, které ji zneužily.¹⁵ Postihnutí skutečného majitele může tak posloužit jako prostředek ochrany věřitele obchodní korporace *ultima ratio*.¹⁶

Zájem na zjišťování skutečného majitele tak není jen zájmem veřejnoprávním za účelem boje proti zneužívání právnických osob k nelegálním praktikám, ale i soukromoprávním, a to s ohledem na ochranu třetích osob, zejména věřitelů.

1.1.1. Transparentnost skutečného majitele

Samotná existence institutu skutečného majitele však sama o sobě k dosažení výše uvedených cílů nestačí. Z tohoto důvodu je v posledních letech kladen důraz na transparentnost skutečného majitele. Ta spočívá předně v tom, že informace o skutečném majiteli právnických

¹¹ Právní oblast věnující se boji proti praní špinavých peněz, financování terorismu a zbraní hromadného ničení (souhrnně nazývána jako AML – *anti-money laundering* či AML/CFT – *anti-money laundering/countering the financing of terrorism*).

¹² FATF (2014). *Guidance*, op. cit. pozn. 5, s. 3.

¹³ Například zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, předpokládá zjišťování skutečného majitele dodavatele za účelem předejití střetu zájmů (§ 122 odst. 5 an. zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek).

¹⁴ KOSTOHRYZ, Milan. op. cit. pozn. 9, s. 5.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ PELIKÁNOVÁ, Irena. [Ochrana věřitelů obchodní korporace]. In: ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ, Irena PELIKÁNOVÁ a kol. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 230.

osob jsou zveřejňovány, díky čemuž jsou ze strany veřejnosti kdykoliv ověřitelné a dohledatelné.¹⁷ Nástrojem dosažení takové transparentnosti a zajištění snadného přístupu k informacím o skutečných majitelích je evidování skutečných majitelů v centrálních registrech/evidencích.¹⁸ O významnosti tohoto nástroje svědčí i to, že vedle členských států EU, ve kterých byla povinnost zřídit evidenci skutečných majitelů zavedena 4. AML směrnicí,¹⁹ se regulace tohoto institutu rozšířila i do řady dalších zemí.²⁰ V současnosti již v 82 státech evidence v nějaké formě existuje, 19 států pak implementační práce na evidence zahájilo a v dalších 52 státech se zavedení centrální evidence plánuje.²¹

Transparentnost skutečných majitelů je vyzdvihována hned z několika důvodů. V první řadě transparentní struktury právnických osob umožňují sledování finančních toků, ke kterým směrem ke skutečným majitelům ze strany právnické osoby dochází. Tento cíl je v rámci českého korporátního práva navíc utvrzen i pravidlem, že v případě absentující informace o skutečném majiteli obchodní korporace nemůže vyplatit podíl na zisku. Zákaz vyplacení zisku pak platí i v situaci, kdy by měl být podíl na zisku vyplacen právnické osobě, u níž není dostupná informace o skutečném majiteli.²² V tomto případě tak díky transparentnosti skutečného majitele můžeme kontrolovat, kam přesně směřují toky peněžních prostředků z obchodních korporací.

Dalším významným argumentem je role transparentnosti v boji proti praní špinavých peněz a financování terorismu.²³ Otevřenost ve zpřístupňování informací o skutečných majitelích má v první řadě pomáhat vnitrostátním orgánům činným v trestním řízení a dalším příslušným orgánům při vyšetřování trestných činů a odhalování protiprávních jednání. V této oblasti transparentnost usnadňuje i mezinárodní spolupráci a sdílení informací, neboť příslušným zahraničním orgánům umožňuje sledovat a vyšetřovat nezákonné finanční toky a činnosti i přes hranice států. Zveřejňování informací o skutečném vlastnictví má v neposlední

¹⁷ Beneficial Ownership Transparency. In: *UNCAC Coalition* [online] [cit. 06.04.2024]. Dostupné z: <https://uncaccoalition.org/learn-more/beneficial-ownership-transparency/>.

¹⁸ Český překlad 4. a 5. AML směrnice hovoří o „centrálním registru skutečných majitelů,“ v této práci bude však v souladu se zavedenou českou terminologií rovněž používán i výraz „evidence skutečných majitelů.“

¹⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES.

²⁰ CINDORI, Sonja. Beneficial Ownership – Demand for Transparency, Threat to Privacy. *Review of European and Comparative Law*. 2023, roč. 55, č. 4, s. 113.

²¹ Open Ownership map: Worldwide action on beneficial ownership transparency. In: *Open Ownership* [online] [cit. 02.06.2024]. Dostupné z: <https://www.openownership.org/en/map/>.

²² § 53 odst. 1 a 2 zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

²³ BASTLOVÁ, Michaela a Andrea VAŠKOVÁ. *Zákon o evidenci skutečných majitelů. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 6.

řadě plnit i preventivní funkci – znemožňovat skrývání nelegálních peněžních operací za anonymními společnostmi, a tím tak odrazovat od trestné činnosti.²⁴

V souvislosti s bojem proti praní špinavých peněz je otevřenost ve zpřístupňování informací o skutečných majitelích často zdůrazňována jako nezbytný nástroj i ze strany investigativních novinářů a nevládních organizací, jež se touto oblastí zabývají. Jsou to právě tyto subjekty, jež plní roli dohledu občanské společnosti při odhalování trestné činnosti, jakož i při vyvozování odpovědnosti jednotlivců a vlád za (ne)činnost v oblasti korupce, praní peněz a daňových úniků.²⁵ Důležitost transparentnosti pro ně spočívá v tom, že jim zaručuje přístup k informacím, ke kterým by se jinak dostávali jen velmi obtížně anebo jen prostřednictvím informačních úniků či informací od whistleblowerů.²⁶

Mimo oblast AML má zvýšení transparentnosti skutečného majitele rovněž sloužit k zachování důvěry v jednotlivé obchodní transakce, právnické osoby obecně a ve finanční systém jako celek.²⁷ Přínosem takové větší důvěryhodnosti pak může být například otevřenější investiční režim či efektivnější vynakládání finančních prostředků při zadávání veřejných zakázek.²⁸

Ačkoliv se vzhledem k výše uvedenému může zdát, že o zřízení transparentní evidence skutečných majitelů nemůže být debat, některé státy nad zavedením plně přístupné evidence stále váhají. Úplná transparentnost skutečného majitele sice může přinést mnoho benefitů, na druhou stranu je s ní ale spojená řada rizik. Tím nejvýznamnějším je bezpochyby narušení práva na soukromí skutečných majitelů, jež bude dále rozebráno v následujících kapitolách.

1.2. Vývoj právní úpravy skutečného majitele

První zmínky pojmu skutečný majitel pochází již ze 40. let, kdy je tento institut spojován především s daňovým právem, konkrétně s problematikou zamezení dvojímu zdanění.²⁹ Vedle daňové problematiky se však právní úprava institutu skutečného majitele vyvinula primárně

²⁴ VAN DER MERWE, Theo. *Beneficial ownership registers: Progress to date* [online]. Transparency international, 7. 4. 2020, s. 3 [cit. 06.04.2024]. Dostupné z: <https://www.u4.no/publications/beneficial-ownership-registers-progress-to-date>.

²⁵ Ibid.

²⁶ ZIGO, Daniel. CJEU: WM and Sovim SA v. Luxembourg Business Registers (Joined Cases C-37/20 and C-601/20): Rethinking Transparency of Ultimate Beneficial Owners Registers. *Bratislava Law Review*. 2023, roč. 7, č. 2, s. 236.

²⁷ Recitál č. 30 Směrnice Evropského parlamentu a rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU.

²⁸ VAN DER MERWE, Theo. op. cit. pozn. 24, s. 3.

²⁹ BAKER, P. Beneficial Ownership: After Indofood. *GITC Review*. 2017, roč. 6, č. 1, s. 15.

v oblasti AML, kde je evidování skutečného majitele považováno za jeden z významných nástrojů.

Počátky rozvoje právní úpravy AML oblasti zaměřené na zneužívání korporátních struktur, do které řadíme i evidování skutečného majitele, datujeme do 70. let 20. století, nicméně účel AML úpravy a její nástroje se vyvíjely postupně, částečně v závislosti na tom, jaké byly aktuální politické priority. Zatímco v 90. letech byla oblast AML zaměřena zejména na boj proti praní špinavých peněz pocházející z drogové trestné činnosti (z velké části bylo prioritou území Jižní, Střední a Severní Ameriky), po útocích ze dne 11. září 2001 došlo ke změně a oblast boje proti praní špinavých peněz byla propojena s opatřeními na odhalování a prevenci financování terorismu.³⁰

Již v roce 1989 byl z podnětu Skupiny G-7 vytvořen Finanční akční výbor (*Financial Action Task Force*, dále jen „FATF“) jako mezivládní orgán za účelem boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu, jež v oblasti AML hraje dodnes na mezinárodní úrovni významnou roli. Význam FATF spočívá zejména ve vydávání Doporučení FATF, mezinárodních standardů v oblasti boje proti praní špinavých peněz, financování terorismu a šíření zbraní hromadného ničení. Ačkoliv tato Doporučení nejsou právně závazná, jedná se o mezinárodně uznávaný dokument s vlivem na legislativu v oblasti AML.

Jsou to právě Doporučení FATF,³¹ jež v roce 2003 poprvé na globální úrovni zdůrazňují snahu zjistit skutečné majitele, tedy ty, kteří mají prospěch z majetku pocházejícího z trestné činnosti a ovládají jej.³² Aktuální znění Doporučení FATF stanovují, že by země měly zajistit příslušným orgánům přístup k informacím o skutečných majitelích právnických osob a jiných právních subjektů.³³ Toho dle FATF lze dosáhnout buď zpřístupněním těchto informací na stanoveném místě v dané zemi, anebo prostřednictvím zavedení opatření, které příslušným orgánům umožní identifikaci skutečného majitele.³⁴

³⁰ DUPIRE, Camille. A history in the making – Revelations and evolution in beneficial ownership transparency. In: *EU AML/CFT Global Facility* [online]. 16. 6. 2022 [cit. 26.02.2024]. Dostupné z: <https://www.global-amlcft.eu/a-history-in-the-making-revelations-and-evolution-in-beneficial-ownership-transparency/>.

³¹ FATF. *The Forty Recommendations* [online]. 2003. Dostupné z: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/recommendations/FATF%20Recommendations%202003.pdf>.

³² Viz 33. a 34. Doporučení FATF z roku 2003.

³³ Viz 24. a 25. Doporučení FATF z roku 2020.

³⁴ FATF. *Doporučení FATF* [online]. 2020, s. 89. Dostupné z: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/translations/Recommendations/Moneyval-Czech-FATF-Recommendations.pdf.coredownload.inline.pdf>.

1.3. AML směrnice

V rámci rozvoje právní úpravy oblasti AML nezůstala pozadu ani Evropská společnost, jež v 90. letech 20. století přijala první právní předpisy zaměřené na boj proti praní špinavých peněz. Nejvýznamnějším právním předpisem v rámci EU dodnes zůstává tzv. AML směrnice, která byla poprvé přijata již v roce 1991.³⁵ Jak se v průběhu let oblast AML vyvíjela, prošla i AML směrnice od svého vzniku řadou změn (ať už prostřednictvím novelizace či přijetím nové směrnice, která tu dosavadní zcela nahradila), proto jsou pro zjednodušení orientace jednotlivé verze AML směrnice označovány pořadovým číslem. Hovoříme celkově o šesti AML směrnicích, kdy aktuální platnou a účinnou verzí je 5. AML směrnice z roku 2018, jež tvoří základní stavební kámen současné AML úpravy. Ta by v blízké době měla být nahrazena 6. AML směrnicí,³⁶ jež již byla schválena Evropským parlamentem a Radou EU, a nyní se tak pouze čeká na její oficiální zveřejnění v Úředním věstníku EU a vstup v platnost.

Za účelem boje proti praní špinavých peněz AML směrnice zavádí nejrůznější nástroje, mezi něž patří i institut skutečného majitele, resp. evidování skutečných majitelů. Pojem skutečný majitel³⁷ poprvé představila 3. AML směrnice,³⁸ a to v souvislosti s povinností ověřovat totožnost klientů a zjišťovat jejich skutečné majitele.³⁹ 4. AML směrnice⁴⁰ tuto definici následně novelizovala⁴¹ a jako první AML směrnice začala klást důraz na transparentnost korporátních struktur společností a jiných právnických osob.⁴² Za tímto účelem byla členským státům uložena povinnost uchovávat informace o skutečném vlastnictví společností a jiných právnických osob v centrálním registru.⁴³ Zatím poslední účinná novelizace byla učiněna 5. AML směrnicí,⁴⁴ jež zavedla veřejný přístup do centrálního registru skutečných majitelů a rovněž tyto registry jednotlivých členských států propojila prostřednictvím evropské centrální platformy.⁴⁵

³⁵ Směrnice Rady ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz.

³⁶ Směrnice o mechanismech, které mají členské státy zavést za účelem předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně směrnice (EU) 2019/1937 a o změně a zrušení směrnice (EU) 2015/849. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-37-2024-INIT/cs/pdf>.

³⁷ Do 3. AML směrnice byl anglický pojem *beneficial owner* překládán do českého jazyka jako skutečný vlastník, od 4. AML směrnice používá český překlad směrnice termín skutečný majitel. Tato práce bude v souladu s aktuálním překladem AML směrnice a českou legislativou výlučně používat termín skutečný majitel.

³⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu.

³⁹ Ibid., čl. 3 odst. 6.

⁴⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849, op. cit. pozn. 19.

⁴¹ Ibid., čl. 3 odst. 6.

⁴² Ibid., recitál č. 14.

⁴³ Ibid., čl. 30 odst. 3.

⁴⁴ Směrnice Evropského parlamentu a rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU.

⁴⁵ Ibid., čl. 1 odst. 15 písm. g).

AML legislativa byla prozatím vždy přijímána ve formě směrnic, čímž je ponechán větší prostor jednotlivým členským státům na realizaci a nastavení svých vlastních pravidel a procesů. To může vést k tomu, že ačkoliv účel daných opatření zůstává napříč celou EU stejný, jeho realizace se v jednotlivých státech může lišit. Nejinak tomu je i v případě evidování skutečných majitelů, kde mezi jednotlivými členskými státy EU můžeme pozorovat značné rozdíly.

1.4. Pojem skutečný majitel

Ačkoliv je institut skutečného majitele rozšířený téměř po celém světě, doposud neexistuje žádná jednotná definice tohoto pojmu. Za světově uznávanou lze považovat definici FATF, podle které je skutečným majitelem jedna nebo více fyzických osob, které „*v konečném důsledku vlastní nebo kontrolují* [danou právnickou osobu nebo strukturu], *a/nebo osoba, pro kterou je obchod prováděn. Pojem zahrnuje také ty osoby, které vykonávají konečnou faktickou kontrolu nad právnickou osobou nebo strukturou.*“⁴⁶ Právě z této definice vycházel i evropský zákonodárce v případě AML směrnice.

Ačkoliv se jednotlivé definice navzájem často liší, jejich společným prvkem je to, že skutečným majitelem může být pouze fyzická osoba.⁴⁷ Právní teorie pak definice obecně dělí do tří skupin podle toho, jakým způsobem skutečného majitele vymezují. Rozlišujeme tak formální, materiální a kombinované definice skutečného majitele.⁴⁸

V případě formálního vymezení skutečného majitele dochází k určení skutečného majitele na základě jasně stanovených kritérií. Pokud určitá fyzická osoba splňuje tyto podmínky, je automaticky považována za skutečného majitele. Tímto kritériem typicky bývá určité minimální procento podílu na hlasovacích právech, základním kapitálu či zisku (např. 10–25 %), které ale nemusí být nutně vyjádřeno v přesné číselné hodnotě, ale může být vyjádřeno například i tak, že se jedná o takové množství hlasovacích práv, jež je dostatečné pro zvolení většiny členů orgánů společnosti. Formální přístup na jedné straně přináší poměrně snadné a jednoznačné určení skutečného majitele. Na straně druhé ale kvůli rigidnímu vymezení kritérií nemusí dojít k postihnutí všech skutečných majitelů.⁴⁹

Této nevýhodě formálního pojetí se snaží vyhnout materiální přístup, který prostřednictvím abstraktnější definice usiluje o postihnutí všech osob, které jsou, nehledě na

⁴⁶ FATF (2014). *Guidance*, op. cit. pozn. 5, s. 8.

⁴⁷ VAN DER DOES DE WILLEBOIS, Emile a kol. op. cit. pozn. 1, s. 19.

⁴⁸ KOSTOHRYZ, Milan a Jan MIKULÁŠ. op. cit. pozn. 2, s. 8.

⁴⁹ Ibid.

jejich postavení, schopné ovlivňovat právnickou osobu ve svůj prospěch.⁵⁰ Bere tak v potaz například i ekonomické skutečnosti, na jejichž základě vyhodnocuje, koho je nutné za skutečného vlastníka považovat.⁵¹ Příkladem materiálního přístupu je výše zmiňovaná definice FATF. Ačkoliv definice skutečného majitele díky materiálnímu pojetí dopadá na nejrůznější osoby, jež jsou v tomto postavení, v praxi může být výlučné uplatňování tohoto přístupu vzhledem k použití vágních kritérií poněkud obtížné.⁵²

Vedle definic, jež vycházejí čistě z formálního či naopak materiálního pojetí skutečného majitele, můžeme rovněž nalézt definice, které oba přístupy kombinují. Formální prvek těchto definic spočívá ve stanovení jednoho nebo více pevných kritérií pro určení skutečného majitele (např. procento podílu na hlasovacích právech). Toto kritérium je následně doplněno zbytkovou klauzulí s méně určitým kritériem (např. skutečná kontrola) pro méně standardní případy, jež představuje materiální prvek definice. Tento kombinovaný přístup k určení skutečného majitele bývá zákonodárci preferován, protože díky kombinaci materiálního a formálního kritéria dopadne definice na co nejširší okruh skutečných majitelů.⁵³ Právě tento přístup k definování skutečného majitele volí i AML směrnice.

1.4.1. Skutečný majitel dle 5. AML směrnice

V rámci AML směrnice byl pojem skutečný majitel poprvé definován v 3. AML směrnici,⁵⁴ aktuálně platná definice pak byla přijata v rámci 4. AML směrnice, jež předchází definici novelizovala.⁵⁵ V rámci 5. AML směrnice nedošlo k žádné změně definici a skutečným majitelem je tak „*fyzická osoba nebo osoby, které v konečném důsledku vlastní nebo kontrolují klienta, nebo fyzická osoba nebo osoby, jejichž jménem se transakce nebo činnost provádí.*“ Směrnice dále určuje, jaké konkrétní osoby tato definice přinejmenším zahrnuje u společností, svěřenských fondů, právnických osob jako jsou nadace a právních uspořádání podobných svěřenskému fondu.⁵⁶

V případě společností je skutečným majitelem fyzická osoba s vlastnickým podílem větším než 25 % nebo s akciovým podílem 25 % plus jedna akcie. V tomto případě hovoříme o tzv. přímém majiteli. Vedle toho 5. AML směrnice považuje za skutečné majitele

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ VAN DER DOES DE WILLEBOIS, Emile a kol. op. cit. pozn. 1, s. 30.

⁵² KOSTOHRYZ, Milan a Jan MIKULÁŠ. op. cit. pozn. 2, s. 9–10.

⁵³ Ibid., s. 10.

⁵⁴ Čl. 3 odst. 6 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu.

⁵⁵ Čl. 3 odst. 6 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849, op. cit. pozn. 19.

⁵⁶ Ibid., čl. 3 odst. 6.

i tzv. nepřímé majitele, kteří vlastnický podíl větší než 25 % nebo akciový podíl 25 % plus jedna akcie vlastní skrze jinou společnost (nebo více společností), kterou právě tento nepřímý skutečný majitel kontroluje. Směrnice pak ponechává členským státům možnost stanovit nižší procentní podíl. V případě, že ve společnosti neexistuje žádná fyzická osoba, jež by splňovala výše uvedené podmínky, nebo existují pochyby o tom, zda je identifikovaná osoba skutečným majitelem, je skutečným majitelem fyzická osoba ve vrcholném vedení dané společnosti.⁵⁷

V případě svěřenských fondů pak definice zahrnuje osoby zakladatele, svěřenského správce, osobu vykonávající dohled nad správou svěřenského fondu, obmyšleného nebo v případě, že zatím nebyla určena konkrétní fyzická osoba, v jejímž zájmu je svěřenský fond založen nebo provozován, jakoukoli jinou fyzickou osobu, která v konečném důsledku vykonává kontrolu nad svěřenským fondem prostřednictvím přímého či nepřímého vlastnictví nebo jinými prostředky.⁵⁸ Osoby v podobném či rovnocenném postavení jako bylo výše popsáno u svěřenského fondu pak naplňují definici skutečného majitele u právnických osob jako jsou nadace či u právních uspořádání podobných svěřenskému fondu.⁵⁹

1.5. Evidence skutečných majitelů

Zatímco pojem skutečného majitele byl zaveden již 3. AML směrnicí, evidování informací o skutečném majiteli představila až 4. AML směrnice. Ta uložila členským státům povinnost uchovávat informace o skutečném vlastnictví společností a právnických osob v centrálním registru.⁶⁰ 5. AML směrnice pak tyto centrální registry napříč členskými státy EU propojila prostřednictvím evropské centrální platformy.⁶¹ V současné době lze však prostřednictvím této platformy vyhledat informace o skutečných majitelích společností a jiných právnických osob pouze z pěti států, a to z Německa, Rakouska, Řecka, Lotyšska a Finska.⁶²

Vedle povinnosti zavést centrální evidenci skutečných majitelů, 5. AML směrnice vytyčuje základní parametry, jaké tato evidence a informace v ní obsažené musí mít. V první řadě stanoví, že informace o skutečném majiteli musí být adekvátní, přesné a aktuální a rovněž musí obsahovat informace o jeho skutečné držené účasti.⁶³ Evidenci skutečných majitelů může

⁵⁷ Ibid., čl. 3 odst. 6 písm. a).

⁵⁸ Ibid., čl. 3 odst. 6 písm. b).

⁵⁹ Ibid., čl. 3 odst. 6 písm. c).

⁶⁰ Čl. 30 odst. 3 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849, op. cit. pozn. 19.

⁶¹ Čl. 1 odst. 15 písm. g) Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843, op. cit. pozn. 27.

⁶² Beneficial ownership registers interconnection system (BORIS). In: *European e-Justice Portal* [online] [cit. 26.02.2024]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/38590/EN/beneficial_ownership_registers_interconnection_system_boris?init=true.

⁶³ Čl. 30 odst. 4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849, op. cit. pozn. 19.

být obchodní rejstřík, podnikový rejstřík podle čl. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/101/ES nebo veřejný rejstřík.⁶⁴ Směrnice pak ponechává na jednotlivých členských státech, zda přístup k informacím v evidenci podmíní předchozí registrací online či zatíží poplatkem (poplatky však nesmí převyšovat administrativní náklady spojené s vedením evidence).⁶⁵

Ačkoliv 5. AML směrnice ponechává některé aspekty právní úpravy evidence skutečných majitelů na členských státech, výčet subjektů, jež mají mít vždy k informacím přístup, a rozsah jejich přístupu jsou směrnici stanoveny výslovně. V souladu se samotným účelem 5. AML směrnice je přiznán přístup příslušným orgánům (např. soudy), finančním zpravodajským jednotkám (např. Finanční analytický úřad) a povinným subjektům, které přijímají opatření hloubkové kontroly klienta (např. banky).⁶⁶ Vedle výše uvedených subjektů 5. AML směrnice upravuje režim přístupu veřejnosti k informacím o skutečných majitelích, a to následujícím způsobem.

1.5.1. Přístup veřejnosti do evidence skutečných majitelů podle 4. AML směrnice

4. AML směrnice výslovně přístup veřejnosti k informacím o skutečných majitelích neupravovala. Podle čl. 30 odst. 5 4. AML směrnice členské státy musí zajistit, aby informace o skutečných majitelích, kromě výše uvedených subjektů, byly vždy k dispozici „*kterékoli osobě nebo organizaci, která může prokázat oprávněný zájem.*“⁶⁷ Tyto osoby či organizace musely mít povinně přístup alespoň k informacím o jméně, měsíci a roku narození, státní příslušnosti, zemi bydliště skutečného majitele a o povaze a rozsahu skutečné držené účasti.⁶⁸ Členské státy měly, za předpokladu souladu s pravidly na ochranu osobních údajů, možnost rozsah tohoto přístupu prostřednictvím vnitrostátního práva rozšířit.⁶⁹

Osoby z veřejnosti tak mohly získat přístup k informacím pouze v případě, že byly schopné v souvislosti s praním peněz, financováním terorismu a souvisejícími trestnými činy prokázat oprávněný zájem.⁷⁰ Definování „oprávněného zájmu“ však 4. AML směrnice ponechala na členských státech stejně jako určení, jakým způsobem má být těmto osobám přístup k informacím o skutečných majitelích poskytnut.

⁶⁴ Ibid., čl. 30 odst. 3.

⁶⁵ Ibid., čl. 30 odst. 5.

⁶⁶ Ibid., čl. 30 odst. 6.

⁶⁷ Ibid., čl. 30 odst. 5.

⁶⁸ Ibid., čl. 30 odst. 5.

⁶⁹ Ibid., recitál č. 15.

⁷⁰ Ibid., recitál č. 14.

Za účelem poskytnutí ochrany skutečným majitelům 4. AML směrnice členskými státy umožnila z přístupu osob s oprávněným zájmem (a povinných osob v rámci hloubkové kontroly klienta) v jednotlivých případech udělit výjimku a přístup k některým nebo všem informacím o skutečném majiteli omezit. Tato výjimka mohla být udělena pouze ve výjimečných případech, ve kterých by zpřístupnění těchto informací mohlo danou osobu vystavit riziku podvodu, únosu, vydírání, násilí či zavražďování nebo pokud by byla skutečným majitelem nezletilá nebo jinak právně nezpůsobilá osoba.⁷¹

1.5.2. Přístup veřejnosti do evidence skutečných majitelů podle 5. AML směrnice

5. AML směrnice přinesla v oblasti přístupu veřejnosti k informacím o skutečných majitelích zásadní změnu. Od března roku 2020 musely být informace o skutečném vlastnictví přístupné „*jakékoli osobě z široké veřejnosti*“, přičemž rozsah informací, jenž osobám z veřejnosti měl být přístupný, zůstal stejný jako u osob s oprávněným zájmem dle 4. AML směrnice. Členskými státy byla rovněž ponechána diskrece, kdy mohou na základě vnitrostátního práva (a za předpokladu souladu s pravidly pro ochranu údajů) umožnit přístup i k dalším informacím, jako je datum narození či kontaktní údaje.⁷²

Důvodem plného zpřístupnění těchto registrů veřejnosti bylo umožnění občanské společnosti, včetně tisku a neziskových organizací, tyto informace zkoumat a ověřovat si je. Dle odůvodnění směrnice má veřejný přístup k informacím tohoto druhu přispívat k zachování důvěry v integritu fungování finančního systému jako celku a rovněž jednotlivých obchodních transakcí, neboť každá osoba si bude moci ověřit skutečnou totožnost majitelů společností či jiných právnických osob. Dále má sloužit jako snadnější a vhodnější nástroj pro finanční instituce a orgány, jež se zaměřují na potírání praní peněz, financování terorismu a dalších trestných činů.⁷³

Veřejný přístup k informacím o skutečném majiteli se 5. AML směrnice snažila vyvážit zachováním možnosti členských států udělovat z tohoto přístupu výjimku. V tomto ohledu rovněž upřesnila, že výjimka může být udělena pouze na základě individuálního posouzení případu, zhodnocení jeho povahy a okolností. Dále bylo nově zaručeno právo na správní přezkum rozhodnutí o výjimce a také právo na účinnou soudní ochranu.⁷⁴

⁷¹ Ibid., čl. 30 odst. 9.

⁷² Čl. 1 odst. 15 písm. c) Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843, op. cit. pozn. 27.

⁷³ Ibid, recitál č. 30.

⁷⁴ Ibid, čl. 1 odst. 16 písm h).

Zpřístupnění informací o skutečných majitelích „*jakékoli osobě z široké veřejnosti*“ se však brzy ukázalo jako problematické a otázka souladu tohoto ustanovení s právem na soukromí a ochranu osobních údajů se tak brzy dostala i před Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „SDEU“). Ten ve svém rozhodnutí ze dne 22. listopadu 2022 ve spojených věcech C-37/20 a C-601/20 rozhodl o neplatnosti ustanovení 5. AML směrnice o přístupu široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích. Po více než dvou letech tím tak byl přístup znovu omezen jen pro osoby a organizace s oprávněným zájmem, jak původně stanovila 4. AML směrnice. Důvodem zrušení tohoto ustanovení byl rozpor s čl. 7 a 8 Listiny základních práv Evropské unie, tj. s právem na respektování soukromého a rodinného života a s právem na ochranu osobních údajů.⁷⁵

⁷⁵ K rozhodnutí SDEU C-37/20 a C-601/20 podrobněji viz kapitola 4.

2. Právo na soukromí

Aby bylo možné se na institut skutečného majitele zaměřit z pohledu práva na soukromí, je nutné pojem práva na soukromí nejprve vymezit. Z tohoto důvodu se druhá kapitola bude věnovat právu na soukromí. V první řadě budou představeny prameny, které právo na soukromí upravují, a dále také jednotlivé složky, jež právo na soukromí utváří. Poslední část druhé kapitoly se bude věnovat podmínkám, za kterých je možné právo na soukromí omezit.

2.1. Pojem právo na soukromí

Právo na soukromí řadíme mezi základní lidská práva. Jedná se o jedno z nejmladších základních práv, jež bylo formulováno až po 2. světové válce, a bývá tak řazeno do tzv. čtvrté generace základních práv.⁷⁶ Ačkoliv v právně závazných dokumentech bylo právo na soukromí zakotveno až v druhé polovině 20. století, samotný pojem pochází již z 19. století, kdy je autorství připisováno americkému ústavnímu právníkovi T. Cooley.⁷⁷ Významně právo na soukromí vstoupilo do právního podvědomí v roce 1890 díky článku amerických autorů S. D. Warrena a L. D. Brandeise, kteří jej definovali jako „právo být ponechán sám sebou či o samotě“ (*right of the individual to be alone*).⁷⁸

Právo na soukromí v tomto pojetí znamenalo právo nebýt nezákonně rušen, a to především ve vykonávání svých občanských práv a ve svém obydlí.⁷⁹ Zpočátku bylo tak právo na soukromí chápáno spíše v negativním smyslu, tzn. jako závazek subjektů veřejné moci do něj nezasahovat. Postupem času se však rozvinula i jeho pozitivní složka, a došlo k přidání povinnosti státu chránit soukromí proti zásahům a rušení.⁸⁰

Ačkoliv od prvotního formulování práva na soukromí, resp. práva na soukromý život,⁸¹ uběhla již řada let, doposud tento institut nebyl jednotně definován.⁸² V současné době se můžeme setkat s řadou různých koncepcí, jež k právu na soukromí přistupují rozdílně, a to například z kulturních, historických či politických důvodů.⁸³ I přes rozdíly jednotlivých

⁷⁶ MATES, Pavel, ed. *Ochrana osobnosti, soukromí a osobních údajů*. Praha: Leges, 2019, s. 16.

⁷⁷ FILIP, Jan. Úvodní poznámky k problematice práva na soukromí. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. *Právo na soukromí*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011, s. 12.

⁷⁸ WARREN, S. D. a L. D. BRANDEIS. The Right to Privacy. *Harvard Law Review*. 1890, roč. 4, č. 5, s. 193.

⁷⁹ MATES, Pavel, ed. op. cit. pozn. 76, s. 15.

⁸⁰ Ibid., s. 16.

⁸¹ Některé lidskoprávní dokumenty hovoří o „právu na soukromý život“ namísto „práva na soukromí.“ Právo na soukromí je považováno za obecnější pojem, jež zahrnuje právě i právo na soukromý život, a proto bude práce nadále používat pojem právo na soukromí.

⁸² FILIP, Jan. Úvodní poznámky k problematice práva na soukromí. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. op. cit. pozn. 77, s. 11.

⁸³ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Čl. 10 [Právo na soukromí v širším smyslu]. In: WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK, Ivo POSPÍŠIL a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 259.

přístupů v obecné rovině platí, že právo na soukromí chápeme jako komplexní a obecné lidské právo složené z mnoha aspektů, jež se stále v čase vyvíjí, a jehož funkcí je zajistit prostor pro rozvoj a realizaci osobnosti jedince.⁸⁴

2.2. Prameny upravující právo na soukromí

Právní úprava práva na soukromí se v první řadě nachází v lidskoprávních dokumentech na ústavní úrovni. V českém právní řádu je na ústavní rovině právo na soukromí zakotveno v čl. 7 a 10 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), jež každému zaručují nedotknutelnost soukromí,⁸⁵ ochranu před neoprávněnými zásahy do soukromého a rodinného života⁸⁶ a rovněž ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním anebo jiným zneužíváním osobních údajů.⁸⁷

Na úrovni mezinárodních smluv, jež se zabývají lidskoprávní problematikou, upravuje právo na soukromí Všeobecná deklarace lidských práv (čl. 12) či Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 17). V evropském regionu se pak právu na soukromí věnují lidskoprávní smlouvy Rady Evropy i Evropské unie.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv (dále jen „EÚLP“) v čl. 8 každému zaručuje právo na respektování jeho soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. Význam EÚLP pak dále tkví v tom, že na jejím základě byl v roce 1959 zřízen Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Ochrana práva na soukromí dle čl. 8 EÚLP je tak zajištěna nejen vnitrostátními soudy smluvních států EÚLP, ale za splnění stanovených podmínek i ESLP. Ten hraje v oblasti ochrany lidských práv důležitou roli, neboť v rámci jeho judikatury dochází k výkladům abstraktních pojmů, jež EÚLP obsahuje a mezi něž spadá i pojem soukromý život z čl. 8 EÚLP.

Na úrovni EU zakotvují právo na soukromí čl. 7 a 8 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „LZPEU“). Dle prvně jmenovaného článku LZPEU má každý právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a komunikace. LZPEU pak v čl. 8, na rozdíl od EÚLP, výslovně upravuje právo na ochranu osobních údajů. Každému je tak zaručeno právo na ochranu osobních údajů, na přístup k údajům o jeho osobě shromážděných a na jejich opravu. Čl. 8 LZPEU rovněž stanoví požadavky na zpracovávání osobních údajů. Vedle LZPEU je právo na ochranu osobních údajů zaručeno i na úrovni primárního práva, a to konkrétně

⁸⁴ Ibid., s. 263.

⁸⁵ Čl. 7 Listiny základních práv a svobod.

⁸⁶ Čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

⁸⁷ Čl. 10 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

ve čl. 16 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“), jež mimo jiné stanovuje povinnost Evropského parlamentu a Rady přijmout pravidla ochrany fyzických osob při zpracovávání osobních údajů a rovněž pravidla upravující volný pohyb těchto údajů.⁸⁸

Právě na základě čl. 16 odst. 2 SFEU byla přijata řada sekundárních předpisů, jež se věnují ochraně osobních údajů. Mezi nejvýznamnější patří Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (dále jen „nařízení GDPR“), jež je v dnešní době klíčovým právním předpisem v této oblasti.

2.3. Pojem soukromí a jeho složky

Jak již bylo zmíněno výše, právo na soukromí je příznačné svou komplexností. Ta vychází především z nemožnosti přesně definovat pojem „soukromí.“ Tento institut obsahuje velké množství aspektů a hodnot, které pod něj spadají a jež se neustále vyvíjí. Z tohoto důvodu doposud neexistuje žádná jednotná vyčerpávající definice tohoto pojmu, ale pouze definice velmi obecné, které nechávají velký prostor pro interpretaci.⁸⁹

S tímto pojetím se ztotožňuje i ESLP, který právo na soukromý život podle čl. 8 EÚLP označil za široký pojem, jež není možné definovat vyčerpávajícím způsobem.⁹⁰ Do jisté míry je tak právo na soukromí právem soudním, neboť jeho výklad je z velké části závislý na rozhodovací praxi soudů jako je ESLP, SDEU či Ústavní soud České republiky (dále jen „ÚS“).⁹¹

ESLP mezi aspekty soukromého života řadí například genderovou sebeidentifikaci, jméno a příjmení, sexuální orientaci, pohlavní život, právo na osobní identitu, osobní rozvoj⁹² a rovněž také právo navazovat a rozvíjet vztahy s ostatními lidskými bytostmi a vnějším světem, včetně aktivit profesní a obchodní povahy.⁹³ Odborná literatura pak tradičně jako další hodnoty, které pod právo na soukromí spadají, řadí například právo na rozhodování o sobě

⁸⁸ DOCKSEY, Christopher a Gabriela ZANFIR-FORTUNA. Article 16 [Protection of Personal Data]. In: BLANKE, Hermann-Josef a Stelio MANGIAMELI, eds. *Treaty on the Functioning of the European Union – A Commentary: Volume I: Preamble, Articles 1–89*. Cham: Springer International Publishing, 2021, odst. 4.

⁸⁹ MATES, Pavel, ed. op. cit. pozn. 76, s. 19–20.

⁹⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. ledna 2003, Peck v. Spojené království, stížnost č. 44647/98.

⁹¹ MATES, Pavel, ed. op. cit. pozn. 76, s. 19–20.

⁹² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. ledna 2003, Peck v. Spojené království, stížnost č. 44647/98, bod 57.

⁹³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. prosince 1992, Niemitz v. Německo, stížnost č. 13710/88.

samém, právo na rodinný život, tajemství listovní, nedotknutelnost obydlí či ochranu osobních údajů,⁹⁴ která je s ohledem na téma diplomové práce důležitým aspektem práva na soukromí.

Pojetí práva na ochranu osobních údajů jako nedílná součást práva na soukromí vychází i z judikatury ESLP⁹⁵ a ÚS.⁹⁶ Ochrana osobních údajů je úzce propojena s právem na informační sebeurčení, jež bývá s právem na ochranu osobních údajů někdy ztotožňováno.⁹⁷ Informační sebeurčení jedinci zaručuje právo rozhodovat o tom, zda, jakým způsobem, v jakém rozsahu a za jakých okolností budou třetím osobám sdělovány informace z jeho soukromí. Toto právo tak bývá rovněž řazeno mezi aspekty práva na soukromí.⁹⁸

Ačkoliv je obtížné právo na soukromí pro jeho komplexnost definovat, všechny jeho aspekty plní v souhrnu jednu primární funkci, a tou je zajištění prostoru pro rozvoj a seberealizaci individuální osobnosti. Soukromí je totiž považováno za stěžejní prvek svobody jednotlivce, která je řazena mezi hodnoty demokratického státu, a proto se jeho ochrana projevuje v mnoha různých aspektech.⁹⁹ Právo na soukromí tak nevymezujeme jen v prostorové dimenzi (ochrana fyzického obydlí), jak by se na první pohled mohlo zdát, ale i v souvislosti s osobní autonomií jedince, vytvářením vztahů a garancí sebeurčení.¹⁰⁰

2.4. Podmínky omezení práva na soukromí

Ačkoliv právo na soukromí patří mezi základní lidská práva, není právem absolutním. Řadíme jej tak mezi práva relativní, jež je možné za určitých okolností omezit. Přesné podmínky omezení práva na soukromí stanoví vždy konkrétní právní pramen, jenž jej zakotvuje (např. čl. 4 LZPS, čl. 52 LZPEU, čl. 8 odst. 2 EÚLP). Vzhledem ke komplexní povaze práva na soukromí a z toho plynoucí roztržičnosti právní úpravy se nicméně pro jednotlivé aspekty práva na soukromí uplatní různé legitimní důvody jejich omezení.¹⁰¹ V obecné rovině ale důvodem omezení může být kolize s jiným základním právem, svobodou či veřejným statkem, jako je například ochrana veřejného pořádku, zdraví, bezpečnost státu apod.¹⁰²

⁹⁴ MATES, Pavel, ed. op. cit. pozn. 76, s. 20.

⁹⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. ledna 2003, Peck v. Spojené království, stížnost č. 44647/98.

⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2011, sp. zn. Pl.ÚS 24/10, bod 29.

⁹⁷ KRATOCHVÍL, Jan. Právo na ochranu soukromí (čl. 10). In: KÜHN, Zdeněk a kol. *Listina základních práv a svobod: velký komentář*. 1. vyd. Praha: Leges, 2022, s. 551.

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2011, sp. zn. Pl.ÚS 24/10, bod 29.

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 10. listopadu 2020, sp. zn. Pl. ÚS 33/16, bod 127.

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2011, sp. zn. Pl.ÚS 24/10, bod 29.

¹⁰¹ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Čl. 10 [Právo na soukromí v širším smyslu]. In: WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK, Ivo POSPÍŠIL a kol. op. cit. pozn. 83, s. 272.

¹⁰² Viz např. čl. 52 LZPEU nebo čl. 8 odst. 2 EÚLP.

Pokud dochází k omezení práva na soukromí za právem aprobovaným účelem, je dále vyžadováno, aby takové omezení bylo nezbytné a bylo provedeno ve formě zákona.¹⁰³ Prosté splnění zákonné formy však není dostačující, ale je rovněž nutné, aby předmětný zákon naplňoval kritéria určitosti a jasnosti. Míra přísnosti, se kterou se splnění těchto kritérií hodnotí, pak vyplývá zejména z toho, do jak citlivé oblasti soukromí je zasahováno a jaká je intenzita a druh zásahu.¹⁰⁴

V neposlední řadě je další podmínkou, jež má zajistit restriktivní omezení práva na soukromí, provedení testu proporcionality.¹⁰⁵ Tento test provádí tradičně například ÚS při posuzování míry přípustnosti zásahu do práva na soukromí.¹⁰⁶ V rámci něho je nejprve posuzováno, zda je předmětné omezení vhodným prostředkem pro dosažení požadovaného cíle. Dále se prověřuje, jestli tohoto cíle není možné dosáhnout jiným, šetrnějším způsobem. Na závěr je pak zapotřebí zhodnotit, zda je předmětné omezení přiměřené. Na základě výsledku tohoto testu je možné rozhodnout, která z chráněných hodnot v daném případě dostane přednost za současného minimálního omezení druhého posuzovaného práva či svobody.¹⁰⁷

Stejně jako ÚS i SDEU se ve své praxi využívá test proporcionality,¹⁰⁸ naopak ESLP při posuzování míry přípustnosti zásahu do práva na soukromí volí tzv. pětistupňový test. V rámci tohoto testu ESLP řeší pět dílčích otázek – zda spadá projednávaný případ pod rozsah namítaného článku EÚLP, zda došlo k zásahu do namítaného práva stěžovatele, zda byl tento zásah v souladu se zákonem, zda sledoval tento zásah alespoň jeden z legitimních cílů a zda byl tento zásah nezbytný v demokratické společnosti.¹⁰⁹

¹⁰³ Viz např. čl. 4 odst. 2 LZPS nebo čl. 52 LZPEU.

¹⁰⁴ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Čl. 10 [Právo na soukromí v širším smyslu]. In: WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK, Ivo POSPÍŠIL a kol. op. cit. pozn. 83, s. 271–272.

¹⁰⁵ Ibid., s. 273.

¹⁰⁶ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2020, sp. zn. Pl. ÚS 10/17.; Nález Ústavního soudu ze dne 10. listopadu 2020, sp. zn. Pl. ÚS 33/16.; Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10.

¹⁰⁷ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Čl. 10 [Právo na soukromí v širším smyslu]. In: WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK, Ivo POSPÍŠIL a kol. op. cit. pozn. 83, s. 273.

¹⁰⁸ Např. Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci ze dne 8. dubna 2014, Digital Rights Ireland, C-293/12 a C-594/12; Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. června 2022, Ligue des droits humains, C-817/19.

¹⁰⁹ KOSAR, David. Omezení práv a svobod zaručených v Úmluvě. In: BOBEK, Michal, Jirí KMEC, David KOSAR a Jan KRATOCHVÍL. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 100.

3. Transparentnost skutečného majitele z pohledu práva na soukromí

Jak vymezila první kapitola, institut skutečného majitele a jeho transparentnost je využíván již desítky let a přináší řadu benefitů, zejména v souvislosti s potlačováním praní špinavých peněz a jiných nelegálních aktivit. V rámci odborné veřejnosti však transparentnost skutečného majitele není vnímána jen pozitivně jako účinný nástroj boje proti praní špinavých peněz, ale rovněž je na ni nahlíženo jako na zásah do práva na soukromí skutečných majitelů. Následující kapitola tak propojí pojmy popsané v první dvou kapitolách této práce a zaměří se na problematiku skutečného majitele z pohledu práva na soukromí. Za tímto účelem bude nejprve vymezeno, které konkrétní aspekty skutečného majitele jsou problematické a z jakého důvodu. Poté bude představena relevantní judikatura pro tuto problematiku, a to zejména rozhodovací praxe SDEU, EÚLP, ÚS a francouzské Ústavní rady. V neposlední řadě pak bude v tomto ohledu zhodnocena 5. AML směrnice, tedy jakým způsobem unijní zákonodárce při zavádění evidence skutečných majitelů vyřešil případný zásah do práva na soukromí.

3.1. Transparentnost skutečného majitele jako zásah do práva na soukromí

Ačkoliv samotné zjišťování skutečného majitele není považováno za narušení práva na soukromí, jako problematická se od svého počátku jeví otázka transparentnosti skutečných majitelů. Ta spočívá v tom, že informace o skutečném majiteli jsou veřejně dostupné, díky čemuž jsou ze strany veřejnosti kdykoliv ověřitelné a dohledatelné.¹¹⁰ Do praxe je požadavek na transparentnost nejčastěji prováděn ve formě evidence skutečných majitelů, do níž je umožněno nahlížet i veřejnosti, popřípadě pouze vybraným osobám z veřejnosti. Účelem transparentnosti těchto údajů je sice boj proti praní špinavých peněz a další jiné cíle veřejného zájmu, nicméně v situaci, kdy jsou informace o skutečných majitelích veřejně dostupné, je rovněž nutné se zabývat otázkou porušení práva na soukromí a na ochranu osobních údajů skutečných majitelů. Transparentnost totiž je považována za použitelný prostředek, nicméně pouze do té míry, dokud naplňuje sledovaný cíl, přičemž hranici přípustnosti transparentnosti je právě právo na soukromí.¹¹¹ Je to tak právě přístup veřejnosti k informacím o skutečných majitelích, jenž se stal předmětem kritiky z důvodu zasahování do práva na soukromí skutečných majitelů.

Z pohledu práva na soukromí je v první řadě problematická povaha údajů, jež jsou v evidenci skutečných majitelů zveřejňovány. Evidence běžně obsahují informace jako je

¹¹⁰ Beneficial Ownership Transparency. In: *UNCAC Coalition* [online] [cit. 06.04.2024]. Dostupné z: <https://uncaccoalition.org/learn-more/beneficial-ownership-transparency/>.

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. února 2020, sp. zn. Pl.ÚS 38/17.

jméno, měsíc a rok narození, země bydliště a státní příslušnost skutečného majitele.¹¹² Jedná se tak nepochybně o osobní údaje, jež jsou předmětem ochrany práva na soukromí, resp. práva na ochranu osobních údajů. V případě, kdy přístup osob z veřejnosti k takovým osobním údajům v evidenci skutečných majitelů není nijak omezen, může velmi snadno dojít k jejich zneužití. Toto riziko je navíc dále umocněno tím, že ve většině případů evidence skutečných majitelů fungují ve formě internetové databáze, což ještě více usnadňuje jakoukoliv práci s osobními daty. Údaje skutečných majitelů tak mohou být velmi jednoduše vyhledávány, uchovávány, šířeny a zpracovávány, a to i způsobem a pro účely, jež vůbec nesouvisí s cílem, pro který se tyto údaje zveřejňují. Dotčeným skutečným majitelům navíc většinou není poskytnuta žádná kontrola nad tím, kdo a jakým způsobem s jejich údaji nakládá, čímž je značně ztížena možnost ochrany proti zneužití jejich údajů.¹¹³

Výše uvedené pak rovněž blíže souvisí s další složkou práva na soukromí, a to s právem na informační sebeurčení, jež jedincům zaručuje právo rozhodovat o tom, zda, jakým způsobem, v jakém rozsahu a za jakých okolností jsou třetím osobám sdělovány jejich osobní údaje. V důsledku veřejného přístupu do evidence skutečných majitelů je však realizace tohoto práva ve velké míře znemožněna, neboť skuteční majitelé nemají žádnou kontrolu nad tím, kdo se s jejich osobními údaji seznamuje.

S ohledem na shora uvedené je tak možné shrnout, že transparentnost skutečného majitele představuje zásah zejména do práva na ochranu osobních údajů a do práva na informační sebeurčení, jež patří mezi složky práva na soukromí.

3.2. Veřejný zájem na transparentnosti skutečného majitele

Jak bylo předestřeno v předchozí kapitole, právo na soukromí není právem absolutním a za splnění určitých podmínek může dojít k jeho omezení. Mezi důvody, pro které lze zásah ospravedlnit, řadíme i otázky veřejného zájmu, kam tradičně spadá i boj proti praní špinavých peněz.¹¹⁴ Tento důvod pro omezení práva na soukromí aplikujeme i v případě evidence skutečných majitelů, neboť v oblasti AML transparentní evidence skutečných majitelů slouží jako jeden z nástrojů potírání praní špinavých peněz. Vedle toho veřejný zájem na přístupu veřejnosti k informacím o skutečných majitelích bývá rovněž odůvodněn i potřebou zachování

¹¹² Viz např. čl. 30 odst. 5 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849, op. cit. pozn. 19.

¹¹³ CINDORI, Sonja, op. cit. pozn. 20, s. 113.

¹¹⁴ Viz např. recitál č. 42 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849, op. cit. pozn. 19; rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci ze dne 8. dubna 2014, Digital Rights Ireland, C-293/12 a C-594/12, bod 42 nebo rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. června 2022, Ligue des droits humains, C-817/19, bod 122.

důvěry v jednotlivé obchodní transakce, finanční systém jako celek a zvýšením důvěryhodnosti právnických osob obecně.¹¹⁵

Aby zásah do práva na soukromí byl v souladu s právem, je kromě legitimního důvodu pro omezení tohoto práva rovněž nezbytné, aby byl dodržen princip proporcionality a zákonná forma omezení.¹¹⁶ Tyto podmínky musí být splněny i v případě právní úpravy evidence skutečných majitelů, resp. veřejného přístupu do evidence. Dodržení zákonné formy omezení zpravidla není problematické, naopak soulad veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích s principem proporcionality je dlouhodobým předmětem odborné debaty. Zatímco jeden tábor veřejný přístup z důvodu neproporcionálního a neodůvodněného zásahu do práva na soukromí ostře kritizuje,¹¹⁷ druhá skupina jej nadšeně vítá jako jediný možný způsob, jak skutečně efektivně bojovat s praním špinavých peněz.¹¹⁸

S ohledem na to, že například osobní údaje členů orgánů obchodních korporací jsou běžně v obchodním rejstříku veřejně dostupné, se na první pohled může debata o přiměřenosti veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích zdát bezpředmětná. Tyto dvě situace se od sebe ale liší, a to důvodem, pro který se do práva na soukromí zasahuje. V případě obchodního rejstříku je účelem transparentnosti osobních údajů členů orgánů obchodních korporací umožnění identifikace osob, jež jsou oprávněny za obchodní korporaci v obchodním styku jednat.¹¹⁹ Naopak v případě evidence skutečných majitelů je primárním důvodem veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích, jak bylo výše popsáno, boj proti praní špinavých peněz a jiným nelegálním aktivitám. Ke zveřejňování osobních údajů tak dochází z rozdílných důvodů, a proto je možné v rámci testu proporcionality dojít k různým výsledkům.

Jádro problému transparentnosti skutečného majitele tak spočívá v tom, zda veřejným zájmem (zejména na boji proti praní špinavých peněz a jiným nelegálním aktivitám) lze ospravedlnit takovou míru zásahu do práva na soukromí skutečných majitelů, ke které v případě veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích dochází.

¹¹⁵ Podrobněji k důvodům a účelu transparentnosti skutečného majitele viz kapitola 1.1.1.

¹¹⁶ Blíže k podmínkám omezení práva na soukromí viz kapitola 2.4.

¹¹⁷ Např. CINDORI, Sonja. op. cit. pozn. 20.; NOSEDA, Filippo. FATCA, CRS and Public BO registers: a report on the direction of travel—the next 12 months. *Trusts & Trustees*. 2022, roč. 28, č. 6.; NOSEDA, Filippo. Common Reporting Standard and EU beneficial ownership registers: inadequate protection of privacy and data protection. *Trusts & Trustees*. 2017, roč. 23, č. 4.

¹¹⁸ Např. MOISEIENKO, Anton. The value of transparency: The role of beneficial ownership registers in policing illicit finance. In: HUFNAGEL, Saskia a Anton MOISEIENKO, eds. *Policing Transnational Crime*. 1. vyd. London: Routledge, 2020.; PURCELL, Jay a Ivana ROSSI. Privacy vs Transparency. *Finance & Development*. 2019, roč. 56, č. 3.

¹¹⁹ KRATOCHVÍL, Jan. Právo na ochranu soukromí (čl. 10). In: KÜHN, Zdeněk a kol. op. cit. pozn. 97, s. 563.

3.3. Konflikt transparentnosti a práva na soukromí v judikatuře

Jak bývá u podobných problémů zvykem, jsou to právě rozhodnutí soudů, ve kterých můžeme nalézt odpověď na sporné otázky. Ačkoliv v oblasti proporcionality veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích neexistuje téměř žádná judikatura, důležité závěry pro tuto problematiku je možné rovněž vyvodit i z rozhodovací praxe soudů týkající se práva na soukromí a transparentnosti obecně. Níže tak bude podrobněji rozebráno rozhodnutí francouzské Ústavní rady č. 2016-591 QPC a rozhodnutí ESLP ve věci L. B. v Maďarsko, jež se zkoumanou problematikou nejvíce souvisí. Vedle toho pak budou rovněž stručněji popsány další relevantní závěry soudů jako je SDEU, ESLP a ÚS.

3.3.1. Rozhodnutí francouzské Ústavní rady č. 2016-591 QPC

Jak vyplývá z výše uvedeného, problematika transparentnosti skutečného majitele byla v rámci právnické obce velmi dlouho a hojně diskutována. První náznaky rozuzlení tohoto problému přinesla v roce 2016 francouzská Ústavní rada (*Conseil Constitutionnel*), jež se ve svém rozhodnutí č. 2016-591 QPC zabývala podobnou problematikou.¹²⁰

Za účelem boje proti daňovým podvodům a praní špinavých peněz se francouzský zákonodárce rozhodl v roce 2016 novelizovat daňový zákoník. Součástí této novely bylo i zavedení veřejného rejstříku svěrenských fondů, ve kterém povinně každý rok musely být zveřejňovány informace o svěrenských fondech, a to konkrétně jména zakladatele, správce a obmyšleného. Důvodem pro zavedení této veřejné evidence byly zejména výsledky reportů, podle kterých až 80 % nezákonných daňových úniků je organizováno prostřednictvím svěrenských fondů, a rovněž také Doporučení FATF, jež požadují, aby státy přijaly opatření umožňující přístup k informacím týkajících se svěrenských fondů.¹²¹

Ještě předtím než došlo ke zpřístupnění rejstříku svěrenských fondů veřejnosti, francouzská Státní rada (*Conseil d'État*) na základě žádosti paní Helen S. jeho zveřejnění zakázala a obrátila se na Ústavní radu.¹²² Paní Helen S. ve své žádosti namítala, že veřejnost rejstříku svěrenských fondů narušuje její právo na soukromí, zaručené čl. 2 Deklarace práv

¹²⁰ *Décision du Conseil constitutionnel n° 2016-591 QPC du 21 octobre 2016* [online]. Dostupné z: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2016/2016591QPC.htm>.

¹²¹ JOLK, Christophe. Decision of the French Constitutional Court number 2016-591 QPC of 21 October 2016 'Mrs Helen S'. *Trusts & Trustees*. 2016, roč. 22, č. 10, s. 1166.

¹²² Jednalo se o řízení na základě tzv. předběžné otázky ústavnosti (*question prioritaire de constitutionnalité*). Každý jednotlivec, který je účastníkem soudního řízení, má právo namítat, že zákonné ustanovení porušuje jeho práva a svobody zaručené Ústavou. Státní rada nebo Kasační soud mohou tuto otázku následně předložit Ústavní radě, která, jsou-li splněny podmínky přípustnosti této otázky, rozhodne a případně zruší předmětné ustanovení.

člověka a občana z roku 1789, neboť zveřejněním totožnosti příjemce svěřenského fondu dojde k odhalení toho, jakým způsobem se rozhodla po své smrti uspořádat svůj majetek.¹²³

Ústavní rada tedy posuzovala ústavnost ustanovení daňového zákoníku, jež zavádělo veřejný rejstřík svěřenských fondů. V první řadě Ústavní rada uznala, že rejstřík svěřenských fondů byl zaveden za účelem boje proti praní špinavých peněz a daňovým únikům, a tedy ve veřejném zájmu. Zároveň ale také usoudila, že přístup k informacím o svěřenských fondech, jež měly být v rejstříku zveřejňovány, je narušením práva na soukromí. To může být ospravedlněno pouze v případě, že omezení práva na soukromí bude vůči veřejnému zájmu adekvátní a proporcionální. Ústavní rada tak provedla test proporcionality, na základě kterého došla k závěru, že zkoumané ustanovení daňového zákoníku je protiústavní, a tedy neúčinné.¹²⁴

V odůvodnění svého rozhodnutí Ústavní rada nepovažovala za problematickou existenci rejstříku obsahující informace o svěřenských fondech jako takovou, nýbrž neomezený přístup veřejnosti k těmto informacím. Každé omezení základního práva musí být totiž řádně odůvodněno, jinak hrozí konstatování jeho protiústavnosti. V tomto případě však zákonodárce nijak neodůvodnil, proč je přístup veřejnosti k těmto informacím důležitý, ani nijak nespecifikoval či neomezil okruh osob, které mají mít do rejstříku přístup. Takové nastavení přístupu označila Ústavní rada za nadměrný a neproporcionální zásah do práva na soukromí.¹²⁵

3.3.2. Judikatura Soudního dvora Evropské unie

SDEU řešil problematiku transparentnosti skutečného majitele a práva na soukromí poprvé až v roce 2022 v rozhodnutí WM a Sovim SA, jež bude blíže popsáno v následující kapitole.¹²⁶ V oblasti ochrany osobních údajů a soukromí nicméně existuje poměrně hojná judikatura SDEU, ze které můžeme rovněž vycházet.

Z ustálené judikatury SDEU v první řadě vyplývá, že boj proti praní špinavých peněz, mezinárodnímu terorismu a jiné závazné trestné činnosti je otázkou veřejného zájmu a rovněž spadá mezi cíle obecného zájmu EU.¹²⁷ Za účelem dosažení těchto cílů tak může dojít k omezení základních práv zaručených LZPEU,¹²⁸ včetně práva na soukromí dle čl. 7 LZPEU

¹²³ JOLK, Christophe. *Decision of the French Constitutional Court number 2016-591 QPC of 21 October 2016 'Mrs Helen S'*, s. 1166.

¹²⁴ Décision du Conseil constitutionnel n° 2016-591 QPC du 21 octobre 2016. [online]. Dostupné z: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2016/2016591QPC.htm>.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, jež bude podrobně popsán v 4. kapitole.

¹²⁷ Viz například rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci ze dne 8. dubna 2014, Digital Rights Ireland, C-293/12 a C-594/12, bod 42 nebo rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. června 2022, Ligue des droits humains, C-817/19, bod 122.

¹²⁸ Čl. 52 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie.

a práva na ochranu osobních údajů dle čl. 8 LZPEU. Právě na tomto základě dochází k omezení základních práv i v případě veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích.¹²⁹

Střet výše popsaného veřejného zájmu s právem na ochranu osobních údajů SDEU řešil v mnoha případech. V rozsudku ve věci *Ligue des droits humains* SDEU rozhodl, že uchovávání údajů o cestujících z důvodů ochrany před terorismem a trestnou činností je v souladu s právem, pokud je omezeno co do nezbytného rozsahu a pouze na nezbytnou dobu.¹³⁰ Naopak za rozporné s právem EU označil SDEU obecné a plošné uchovávání provozních a lokalizačních údajů týkajících se elektronické komunikace, a to i v případě, že jeho účelem je boj proti závažné trestné činnosti. Jedná se totiž o vysoce citlivé údaje, jejichž systematické uchovávání nelze v demokratické společnosti považovat za odůvodněné, a proto by mělo být výjimkou a nikoliv pravidlem.¹³¹

Tématu zveřejňování osobních údajů ve veřejném zájmu se SDEU dotkl například v případě *Volker und Markus Schecke and Eifert*, kde byla posuzována proporcionalita právní úpravy, která ukládala povinnost fyzickým osobám, jež byly příjemci podpory z určitých zemědělských fondů, zveřejnit své osobní údaje. SDEU tento zásah do práva na soukromí za účelem ochrany veřejných zdrojů označil jako nepřiměřený, neboť právní úprava při ukládání této povinnosti nijak mezi příjemci nerozlišovala, a to ani na základě relevantních kritérií, jako je výše, povaha či četnost podpory.¹³² Přednost právu na soukromí před veřejným zájmem na ochraně veřejných zdrojů SDEU rovněž dal v případě *Vyriausioji tarnybinės etikos komisija*, kde litevský zákon vyžadoval zveřejňování osobních údajů osoby stojící v čele subjektu, který je příjemcem veřejných prostředků, na internetu.¹³³

V případě zveřejňování informací z důvodu veřejného zájmu pak z rozhodovací praxe SDEU dále vyplývá, že je v první řadě důležité posoudit, zda není možné cíle, kterému zveřejňování slouží, účinně dosáhnout šetrnějším způsobem. Tím může být například předávání informací pouze kontrolním orgánům.¹³⁴ Teprve pokud takové šetrnější řešení není možné, může dojít ke zpřístupnění osobních údajů veřejnosti.

¹²⁹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, *WM a Sovim SA*, C-37/20 a C-601/20, par. 59.

¹³⁰ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. června 2022, *Ligue des droits humains*, C-817/19.

¹³¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 5. dubna 2022, ve věci *Commissioner of An Garda Síochána*, C-140/20.

¹³² Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 9. listopadu 2010 ve spojené věci *Volker und Markus Schecke and Eifert*, C-92/09 a C-93/09.

¹³³ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 1. srpna 2022 ve věci *Vyriausioji tarnybinės etikos komisija*, C-184/20.

¹³⁴ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 20. května 2003, *Österreichischer Rundfunk*, C-465/00, C-138/01, C-138/01 a C-139/01.

Vedle hledání šetrnějšího řešení jsou dle judikatury SDEU orgány rovněž vždy povinny před zveřejněním osobních údajů poměřit zájem na transparentnosti těchto údajů a zásah do práv dle čl. 7 a 8 LZPEU.¹³⁵ Zájmu na transparentnosti není možné automaticky dávat přednost, ať je motivován čímkoliv,¹³⁶ například i významným ekonomickým zájmem.¹³⁷

3.3.3. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Ačkoliv EÚLP stejně jako LZPEU upravuje právo na soukromí, ESLP doposud nebyl konfrontován s otázkou vyvažování ochrany soukromí a veřejného zájmu na zveřejňování údajů o skutečném majiteli.¹³⁸ V rámci judikatury ESLP však můžeme nalézt velkou řadu rozhodnutí, jež se zabývají problematikou ochrany soukromí a osobních údajů na základě čl. 8 EÚLP a jejichž závěry se dají aplikovat i na problém transparentnosti skutečného majitele.

V obecné rovině ESLP ve své rozhodovací praxi klade největší důraz na to, aby omezení práv či svobod bylo skutečně nezbytné a odůvodněné, tj. aby bylo založeno na relevantních a dostatečných důvodech a aby bylo vzhledem ke sledovaným cílům přiměřené.¹³⁹

V oblasti omezení práva na soukromí ESLP judikoval, že ustanovení čl. 8 EÚLP dle ESLP zahrnuje mimo jiné i „právo žít v soukromí, mimo nežádoucí pozornost“,¹⁴⁰ jež poskytuje ochranu před zveřejněním osobních údajů¹⁴¹ (EÚLP totiž výslovně právo na ochranu osobních údajů nezakotvuje). Ta je důležitá zejména proto, že zveřejnění osobních údajů může mít závažné důsledky pro soukromý život jednotlivce.¹⁴² Ochrana osobních údajů má tak zásadní význam pro výkon práva na respektování soukromého a rodinného života dle čl. 8 EÚLP.¹⁴³ V tomto ohledu z ustálené judikatury ESLP rovněž vyplývá, že vnitrostátní právo musí poskytovat vhodné ochranné mechanismy, aby se zabránilo jakémukoli použití osobních údajů

¹³⁵ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 9. listopadu 2010 ve spojené věci Volker und Markus Schecke and Eifert, C-92/09 a C-93/09, bod 85.

¹³⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 29. června 2010, Komise v. Bavarian Lager, C-28/08, bod 75-79.

¹³⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 9. listopadu 2010 ve spojené věci Volker und Markus Schecke and Eifert, C-92/09 a C-93/09, bod 85.

¹³⁸ PANTAZATOU, Katerina. A Never-Ending Battle Between Privacy and Transparency: The Case of Registers of Beneficial Ownership Before the CJEU. *EC Tax Review*. 2023, roč. 32, č. 3, s. 113.

¹³⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. listopadu 2017, Merabishvili v. Gruzie, stížnost č. 72508/13, bod 302.

¹⁴⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. července 2003, Smirnova v. Rusko, stížnost č. 46133/99 a 48183/99, bod 95.

¹⁴¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. října 2012, Alkaya v. Turecko, stížnost č. 42811/06, bod 30.

¹⁴² Ibid., bod 29 a 39.

¹⁴³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. června 2017, Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy v. Finsko, stížnost č. 931/13, bod 137.

v rozporu se zárukami čl. 8 EÚLP.¹⁴⁴ Z toho tak lze dovodit pozitivní povinnost státu přijímat pravidla, která zabrání takovému používání osobních údajů, jež není v souladu s čl. 8 EÚLP.¹⁴⁵

3.3.3.1. Rozhodnutí ESLP L. B. proti Maďarsku

Asi nejvýznamnějším a tematicky nejbližším rozhodnutím je případ L. B. proti Maďarsku, ve kterém Velký senát ESLP rozhodl, že zveřejňování osobních údajů osob, jež dluží na daních, na internetových stránkách maďarské finanční správy, je porušením práva na respektování soukromého a rodinného života dle čl. 8 EÚLP.

O případu rozhodoval Velký senát ESLP na základě žádosti stěžovatele poté, co při prvotním projednání došel 4. senát ESLP k opačnému závěru, a sice, že se nejedná o zásah do práva na soukromí. Toto první rozhodnutí ve věci bylo odůvodněno zejména tím, že osobní informace daňových dlužníků jsou zveřejňovány ve veřejném zájmu za účelem zlepšení jejich platební disciplíny, který má sloužit k ochraně hospodářského blahobytu země a práv třetích osob (zejména obchodních partnerů).¹⁴⁶ Záruky ochrany soukromí daňových poplatníků¹⁴⁷ pak 4. senát ESLP přijal za dostatečné, stejně jako za nezbytný považoval poměrně široký rozsah zveřejňovaných údajů, jež vedle jména, příjmení, daňového identifikačního čísla obsahoval i adresu bydliště.¹⁴⁸ Vzhledem k omezenému dopadu zveřejňování informací na každodenní život dotčených osob¹⁴⁹ tak 4. senát ESLP shledal, že se nejedná o závažný zásah.

Současně s rozhodnutím 4. senátu ESLP bylo zveřejněno i disentující stanovisko soudců Ravarani a Schukking, v němž oba soudci vyjádřili zásadní nesouhlas s rozsahem zveřejňovaných osobních údajů a se způsobem jejich zveřejňování. Disentující soudci považovali v první řadě za zbytečné, aby součástí zveřejňovaných údajů byla adresa bydliště daňového dlužníka a aby byla zveřejňována na internetu. Právě zveřejňování na internetu totiž nevylučuje případné další zveřejnění třetími osobami, a ačkoliv po úhradě dluhu dojde na stránkách finanční správy ke smazání těchto informací, údaje zveřejněné třetími osobami

¹⁴⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. prosince 2008, *S. a Marper v. Spojené Království*, stížnost č. 30562/05 a 30566/04, bod 103.

¹⁴⁵ KEUNEN, Lisa. The right to privacy used as a modern pillory in *L.B. v. Hungary*. In: *Strasbourg Observers* [online]. 1. 3. 2021 [cit. 10.04.2024]. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2021/03/01/the-right-to-privacy-used-as-a-modern-pillory-in-l-b-v-hungary/>.

¹⁴⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. ledna 2021, *L.B. v. Maďarsko*, stížnost č. 36345/16, bod 45–46.

¹⁴⁷ Zveřejňovány byly informace pouze těch daňových poplatníků, jež na daních dluží více jak 10 milionů forintů za určité období, přičemž že ihned po zaplacení dluhu byly údaje z internetu smazány.

¹⁴⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. ledna 2021, *L.B. v. Maďarsko*, stížnost č. 36345/16, bod 58–60.

¹⁴⁹ *Ibid.*, bod 70.

v tomto okamžiku smazány nebudou. Problematicčnost zveřejnění adresy bydliště fyzické osoby pak dle nich spočívá v tom, že může vyvolat závažné následky, jako je například vloupání.¹⁵⁰ Podobně kriticky se k rozhodnutí 4. senátu ESLP vyjádřila i odborná literatura.¹⁵¹

Na základě žádosti stěžovatele se věci následně zabýval Velký senát ESLP. Ten ve svém rozhodnutí nerozporoval zveřejňování údajů o daňových dlužnících jako takové, nýbrž to, že se tak dělo, aniž by zákonodárce jakkoliv zdůvodnil, proč je přijetí takového opatření nezbytné pro dosažení odrazujícího účinku, jenž má být cílem předmětné právní úpravy.¹⁵² Maďarský zákonodárce totiž při zavádění tohoto opatření vůbec nezvažil možné dopady na soukromí daňových dlužníků a ani potenciální rizika zneužití osobních údajů, jako je adresa bydliště.¹⁵³

Navzdory předchozímu rozhodnutí 4. senátu rozhodl Velký senát ESLP, že se jedná o porušení práva na soukromí dle čl. 8 EÚLP. Ačkoliv záměrem zákonodárce bylo zlepšit dodržování daňových předpisů, ESLP shledal, že při přijímání tohoto opatření se zákonodárce nesnažil nalézt spravedlivou rovnováhu mezi konkurujícími si zájmy s cílem zajistit přiměřenost zásahu do práva na soukromí.¹⁵⁴

3.3.4. Judikatura Ústavního soudu České republiky

Vzhledem k tomu, že česká úprava veřejného přístupu do evidence skutečných majitelů¹⁵⁵ je poměrně nová, není překvapením, že ÚS se tématu konfliktu veřejného zájmu na transparentnosti skutečného majitele a práva na soukromí doposud nevěnoval. Nicméně stejně jako v případě SDEU a ESLP i z dosavadní judikatury ÚS v oblasti ochrany soukromí a osobních údajů můžeme vyvodit určité závěry, které se na problematiku transparentnosti skutečného majitele dají aplikovat.

V případech, kdy ÚS posuzuje ústavnost zásahu do práva na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním osobních údajů dle čl. 10 odst. 3 LZPS v obecné rovině platí, že je kladen velký důraz na kvalitní zákonný podklad. Případný zásah do tohoto práva tak musí být proveden zákonem, jež je přesný, určitý a poskytuje dostatečné záruky proti případnému zneužití.¹⁵⁶ Zákon by tak v každém případě měl jasně definovat okruh osob, které mají k osobním údajům přístup, včetně rozsahu

¹⁵⁰ Společné nesouhlasné stanovisko soudců Ravarani a Schukking k rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. ledna 202, L.B. v. Maďarsko, stížnost č. 36345/16.

¹⁵¹ KEUNEN, Lisa. op. cit. pozn. 145.

¹⁵² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. března 2023, L.B. v. Maďarsko, stížnost č. 36345/16, bod. 130.

¹⁵³ Ibid., bod. 134.

¹⁵⁴ Ibid., bod. 138.

¹⁵⁵ § 14 zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

¹⁵⁶ KRATOCHVÍL, Jan. Právo na ochranu soukromí (čl. 10). In: KÜHN, Zdeněk a kol. op. cit. pozn. 97, s. 555.

a podmínek jejich přístupu. Jednou z garancí by pak dle ÚS měla být povinnost vést údaje jen po nezbytnou dobu a poté je smazat či anonymizovat tak, aby nebylo možné subjekt údajů identifikovat.¹⁵⁷ V případě, že ÚS shledá tyto podmínky zákonného podkladu za splněné, následně přistoupí ke klasickému testu proporcionality, v rámci kterého prověřuje, zda je omezení vzhledem ke sledovanému cíli vhodné, nezbytné a přiměřené.¹⁵⁸

Za neproporcionální ÚS v minulosti považoval například zveřejňování některých osobních údajů v Národním registru zdravotnických pracovníků. Zatímco zpřístupnění veřejnosti údajů jako jsou informace o dosaženém vzdělání či oprávnění k výkonu zdravotnického povolání shledal ÚS vzhledem ke sledovanému cíli ústavně konformním,¹⁵⁹ u data a místa narození a státního občanství byl ÚS opačného názoru. Dle ÚS neexistuje žádný důvod, pro který by tyto údaje měly být veřejně přístupné. Za nezbytné pak ÚS rovněž nepovažoval zveřejňování údajů o ztrátě oprávnění k výkonu zdravotnického povolání, ztrátě zdravotní způsobilosti, ztrátě bezúhonnosti a délce období, na které je výkon této činnosti zakázán. V tomto případě je dle ÚS dostačující jednoduché vymazání osoby z registru, na jehož základě se veřejnost pouze dozví, že daná osoba již zdravotnické služby nemůže poskytovat, ale nedozví se důvod.¹⁶⁰

Ústavnost zásahu do práva dle čl. 10 odst. 3 LZPS zkoumal ÚS i v případě insolvenčního rejstříku, ve kterém jsou zveřejňovány osobní údaje dlužníků. Nástrojem ochrany soukromí dlužníků v tomto případě je žádost podle § 422 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), na základě které může soud rozhodnout o nezveřejnění některých údajů dlužníka. Ve zkoumaném případě spatřoval ÚS zásah do práva na soukromí v tom, že zamítavé rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě o žádosti nebylo náležitě odůvodněné.¹⁶¹

Naopak za ústavně konformní považoval ÚS tzv. registr dlužníků podle zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele. Shromažďování osobních údajů je dle ÚS v tomto případě přiměřené vzhledem ke sledovanému legitimnímu cíli, kterým je posouzení úvěruschopnosti spotřebitelů a ochrana spotřebitelů, společnosti a ekonomiky celkově před předlužováním. Zákon o ochraně spotřebitelů tento institut navíc podrobně upravuje a poskytuje i subjektům údajů dostatečné záruky ochrany jejich soukromí a osobních údajů.¹⁶²

¹⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12, bod. 304.

¹⁵⁸ KRATOCHVÍL, Jan. Právo na ochranu soukromí (čl. 10). In: KÜHN, Zdeněk a kol. op. cit. pozn. 97, s. 555.

¹⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12, bod. 316.

¹⁶⁰ Ibid., bod. 317.

¹⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2010, sp. zn. I. ÚS 2451/10.

¹⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2020, sp. zn. Pl. ÚS 10/17.

Otázkou, jíž se ÚS doposud nezabýval, zůstává rozsah zveřejňovaných osobních údajů v případě veřejných rejstříků, jako je například obchodní rejstřík, kde neexistuje možnost zažádat o zneprístupnění údajů. Ačkoliv ke zveřejňování těchto údajů dochází ve veřejném zájmu za účelem umožnění identifikace osob pro potřeby obchodního styku, například Kratochvíl¹⁶³ zpochybňuje, zda je za tímto účelem nutné zveřejňovat i adresu bydliště těchto osob.

3.4. Právo na soukromí a 5. AML směrnice

Unijní zákonodárce se s výše popsaným problémem v případě 5. AML směrnice snažil popasovat tak, že v recitálech deklaroval: „*Tato směrnice dodržuje základní práva a ctí zásady uznávané Listinou základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“) zejména právo na respektování soukromého a rodinného života (článek 7 Listiny), právo na ochranu osobních údajů (článek 8 Listiny) a svobodu podnikání (článek 16 Listiny).*“¹⁶⁴ Dále také v odůvodnění směrnice zdůraznil, že změny, které 5. AML směrnice přináší, mají být implementovány v souladu s právem na ochranu osobních údajů a se zásadou proporcionality.¹⁶⁵ Nicméně deklarace ze strany zákonodárce, že 5. AML směrnice ctí právo na soukromí, právo na ochranu osobních údajů a zásadu proporcionality, sama o sobě neznamená, že její pravidla jsou skutečně s těmito hodnotami v souladu.

Na nedostatek proporcionality v případě veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích ostatně při přijímání směrnice upozorňoval i Evropský inspektor ochrany údajů. Dle jeho stanoviska veřejný přístup přináší zbytečná rizika pro práva jednotlivců na ochranu soukromí a osobních údajů. Nedostatek také spatřoval v úloze veřejnosti v boji proti praní špinavých peněz. Vzhledem k tomu, že v oblasti AML je vyšetřování trestné činnosti a následné vymáhání práva v kompetenci orgánů veřejné moci, a nikoli soukromých subjektů, není dle Evropského inspektora ochrany údajů dán důvod pro zavedení přístupu veřejnosti k informacím o skutečných majitelích.¹⁶⁶ Unijní zákonodárce ale nakonec do výsledné podoby 5. AML směrnice toto stanovisko nijak nezpracoval.¹⁶⁷

¹⁶³ KRATOCHVÍL, Jan. Právo na ochranu soukromí (čl. 10). In: KÜHN, Zdeněk a kol. op. cit. pozn. 97, s. 563.

¹⁶⁴ Recitál č. 51 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843, op. cit. pozn. 27.

¹⁶⁵ Ibid., recitál č. 5.

¹⁶⁶ *Opinion on a Commission Proposal amending Directive (EU) 2015/849 and Directive 2009/101/EC* [online]. European Data Protection Supervisor, 2017. Dostupné z: https://www.edps.europa.eu/data-protection/our-work/publications/opinions/anti-money-laundering_en.

¹⁶⁷ NOSEDA, Filippo. CRS and beneficial ownership registers – what serious newspapers and tabloids have in common: The improbable story of a private client lawyer turned human rights activist. *Trust & Trustees*. 2017, roč. 23, č. 6, s. 601–602.

Ačkoliv část odborné veřejnosti přijala změny zavedené 5. AML směrnicí v přístupu k informacím o skutečných majitelích s nadšením, toto ustanovení se zároveň stalo z důvodu předestřených v této kapitole i předmětem kritiky pro porušování práva na soukromí a na ochranu osobních údajů.

3.5. Dílčí závěr

Ačkoliv je institut skutečného majitele považován za významný nástroj v boji proti praní špinavých peněz, transparentnost údajů o skutečných majitelích je již řadu let kritizována z důvodu nepřiměřeného zasahování do práva na soukromí. Zveřejňování informací o skutečných majitelích je sice odůvodněno veřejným zájmem, jenž spadá mezi legitimní důvody omezení práva na soukromí,¹⁶⁸ nicméně i tak je nutné se dále zabývat tím, zda jsou splněny další podmínky, a to zejména požadavek na proporcionalitu takového zásahu. Jádro diskuze spočívá tedy v tom, zda veřejným zájmem (na boji proti praní špinavých peněz a jiným nelegálním aktivitám) lze ospravedlnit takovou míru zásahu do práva na soukromí skutečných majitelů, ke které v případě veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích dochází.

Aby byl zásah do práva na soukromí proporcionální, z judikatury vyplývají určité požadavky, které je nutné dodržet a které můžeme rovněž aplikovat na případ transparentnosti skutečného majitele. V první řadě musí zákonodárce důkladně odůvodnit, proč jsou transparentnost a přístup veřejnosti k osobním údajům nezbytné pro dosažení cíle zaváděného opatření.¹⁶⁹ V případě shledání nutnosti údaje zveřejňovat by měl zákonodárce dále zvážit, zda daného cíle není možné dosáhnout jiným způsobem, například zpřístupněním údajů jen kontrolním orgánům či pouze vybrané části veřejnosti.¹⁷⁰ Soudy totiž povětšinou nerozporovaly nutnost evidování osobních údajů a existenci evidencí s těmito informacemi jako takovou, nýbrž nijak neomezený a neodůvodněný veřejný přístup k těmto informacím.¹⁷¹

Za další požadavek v případě omezení práva na soukromí můžeme považovat kvalitní zákonný podklad, jež vyvažuje protichůdné zájmy a poskytuje dostatečné záruky ochrany

¹⁶⁸ Viz např. rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci ze dne 8. dubna 2014, *Digital Rights Ireland*, C-293/12 a C-594/12, bod 42 nebo rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. června 2022, *Ligue des droits humains*, C-817/19, bod 122.

¹⁶⁹ Viz např. *Décision du Conseil constitutionnel n° 2016-591 QPC du 21 octobre 2016.*; *Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva* ze dne 9. března 2023, *L.B. v. Maďarsko*, stížnost č. 36345/16.; *Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva* ze dne 28. listopadu 2017, *Merabishvili v. Gruzie*, stížnost č. 72508/13.; *Nález Ústavního soudu* ze dne 27. listopadu 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12.

¹⁷⁰ Viz např. rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 20. května 2003, *Österreichischer Rundfunk*, C-465/00, C-138/01, C-138/01 a C-139/01.

¹⁷¹ Viz např. *Décision du Conseil constitutionnel n° 2016-591 QPC du 21 octobre 2016.*; *Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva* ze dne 9. března 2023, *L.B. v. Maďarsko*, stížnost č. 36345/16.

soukromí.¹⁷² To v praxi může znamenat především to, že institut, kterým se do práva na soukromí zasahuje, by měl být na zákonné úrovni podrobně upraven a rovněž by měl dotčeným osobám dávat dostatečné záruky ochrany jejich soukromí.

Ačkoliv se v případě 5. AML směrnice unijní zákonodárce snažil určitým způsobem s výše popsaným problémem popasovat, i tak bylo zpřístupnění informací o skutečném majiteli široké veřejnosti dost kritizováno.¹⁷³ S ohledem na dlouhodobý názorový rozkol, který v této oblasti panoval, tak bylo jen otázkou času, kdy tato problematika bude řešena před soudem. Rozuzlení nakonec přinesl v listopadu 2022 SDEU ve svém rozhodnutí ve spojených věcech WM a Sovim SA (C-37/20 a C-601/20), jež bude podrobně popsáno v následující kapitole.

¹⁷² Viz např. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. prosince 2008, S. a Marper v. Spojené Království, stížnost č. 30562/05 a 30566/04.; Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. března 2023, L.B. v. Maďarsko, stížnost č. 36345/16.; Nález Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12.

¹⁷³ Viz např. NOSEDA, Filippo (2017). op. cit. pozn. 118.

4. Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ve věci WM a Sovim SA (C-37/20 a C-601/20)

Dne 22. listopadu 2022 bylo velkým senátem SDEU vydáno rozhodnutí ve spojených věcech WM a Sovim SA (C-37/20 a C-601/20),¹⁷⁴ jež po letech diskusí konečně přineslo odpověď na otázku přípustnosti veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích. Jedná se o zásadní rozhodnutí týkající se nejen oblasti AML, ale i práva na soukromí, které se rovněž stalo podnětem pro téma této diplomové práce. Tato kapitola tak tomuto rozhodnutí bude věnována. Nejprve budou uvedeny skutkové okolnosti případu WM a Sovim SA. Dále bude stručně představeno stanovisko generálního advokáta G. Pitruzzella v této věci a nakonec bude rozebráno samotné rozhodnutí SDEU.

4.1. Skutkové okolnosti případu

SDEU v tomto případě rozhodoval o předběžných otázkách ze dvou sporů, se kterými se na něj obrátil lucemburský soud (*Tribunal d'arrondissement de Luxembourg*). Otázky se týkaly přístupu široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích a jejich předmětem byla platnost ustanovení čl. 30 AML směrnice a výklad několika článků nařízení GDPR.

V prvním případě společnost YO podala žádost k lucemburskému obchodnímu rejstříku (*Luxembourg Business Register*, dále jen „LBR“), aby informace o jejím skutečném majiteli WM byly v evidenci zneprístupněny široké veřejnosti. Důvodem žádosti bylo vystavení WM a jeho rodiny závažné, skutečné a aktuální hrozbě nepřiměřeného rizika a rizika podvodu, únosu, vydírání, obtěžování, násilí nebo zavraždění.¹⁷⁵ Žádost však byla ze strany LBR zamítnuta, a proto WM podal proti tomuto rozhodnutí žalobu k lucemburskému soudu. V té WM argumentoval, že v souvislosti se svým postavením skutečného majitele společnosti YO a několika dalších společností musí často cestovat do vysoce rizikových zemí s vysokou kriminalitou, kde tak potenciálně může být vystaven riziku únosu, násilí či dokonce smrti. LBR však i v soudním řízení tuto argumentaci zpochybnil s tím, že situace WM nenaplnuje žádné ze zákonem¹⁷⁶ požadovaných rizik.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Některé zdroje toto rozhodnutí označují názvem „*Luxembourg Business Registers*“, tato práce bude nicméně používat název WM a Sovim SA, který je rovněž používaným označením tohoto rozhodnutí.

¹⁷⁵ Jedná se o výjimku dle čl. 30 odst. 9 5. AML směrnice.

¹⁷⁶ Loi du 13 janvier 2019 instituant un Registre des bénéficiaires effectifs (zákon ze dne 13. ledna 2019 o registru skutečných majitelů).

¹⁷⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 20-22.

Druhý spor se týkal společnosti Sovim SA, která rovněž žádala LBR o omezení přístupu veřejnosti k informacím o jejím skutečném majiteli. I v tomto případě LBR žádost zamítl, a proto Sovim SA podala proti tomuto rozhodnutí žalobu. Na rozdíl od WM Sovim SA argumentovala tím, že poskytování veřejného přístupu k informacím o skutečném majiteli (a tedy k osobním údajům dané fyzické osoby) porušuje právo na soukromí a ochranu osobních údajů obsažených ve čl. 7 a 8 LZPEU a v řadě ustanovení nařízení GDPR. Společnost Sovim SA rovněž zpochybnila, jakým způsobem přispívá veřejný přístup k informacím o skutečných majitelích k dosažení cíle, za kterým 5. AML směrnice přístup veřejnosti zavedla. Tím dle Sovim SA má být „*identifikace skutečných majitelů společností, které jsou využívány k praní peněz nebo financování terorismu, a zajištění bezpečnosti obchodních vztahů a důvěry v trhy.*“¹⁷⁸

Lucemburský soud obě řízení přerušil a obrátil se na SDEU s několika předběžnými otázkami.¹⁷⁹ Vzhledem k podobnosti obou případů projednal SDEU případy společně.

4.2. Stanovisko generálního advokáta G. Pitruzzella

Dne 20. ledna 2022 vydal své stanovisko k případu WM a Sovim SA generální advokát Giovanni Pitruzzella. Ten svým stanoviskem částečně předpověděl vývoj rozhodnutí SDEU ve věci samé, když navrhl prohlášení části 5. AML směrnice za neplatnou. Pitruzzella rozdělil své stanovisko dle tématu předběžných otázek na tři části. První se věnovala platnosti veřejného přístupu k informacím o skutečném vlastnictví a jeho systému výjimek z hlediska práva na soukromí a ochranu osobních údajů dle čl. 7 a 8 LZPEU.¹⁸⁰ Druhá část pak byla zaměřená na posouzení souladu veřejného přístupu s řadou ustanovení nařízení GDPR. V poslední části se generální advokát zaměřil na výklad výjimek z veřejného přístupu dle čl. 30 odst. 9 5. AML směrnice.

Ještě před rozborem jednotlivých předběžných otázek generální advokát zdůraznil, že v souladu s ústavní tradicí jednotlivých členských států je transparentnost spojena s činností států, kde může být omezena jen ve výjimečných případech. V tomto ohledu je tak protikladem soukromé sféry, pro niž je příznačná důvěrnost a jež je chráněna právem na soukromí. Ochrana soukromí však nevylučuje existenci obecného zájmu na tom, aby byly známy některé aspekty patřící do soukromé sféry jednotlivce. Takovým příkladem dle Pitruzzella může být regulace

¹⁷⁸ Ibid., par. 28-32.

¹⁷⁹ Ibid., par. 24 a 33.

¹⁸⁰ Stanovisko Generálního advokáta Giovanniho Pitruzzelly ze dne 20. ledna 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 34.

finančních trhů, kde zásada transparentnosti přispívá k boji proti korupci či terorismu.¹⁸¹ V této části tak generální advokát došel k závěru, že ačkoli je transparentnost charakteristická pro veřejný sektor, může se vztahovat i na některé aspekty činnosti soukromých subjektů, pokud se dotýkají základních zájmů společnosti.¹⁸²

Pitruzzella dále analyzoval jednotlivé předběžné otázky, tak jak byly lucemburským soudem definovány. V první řadě došel k názoru, že veřejný přístup k informacím o skutečných majitelích sice představuje zásah do práva na soukromí a ochranu osobních údajů dle LZPEU, nicméně se nejedná o zásah závažný, neboť sám o sobě neumožňuje získat přesné informace o dotčených osobách, a proto se přímo a intenzivně nedotýká intimity jejich soukromého života. Jako příklad závažného zásahu zmínil zejména přístup ke kontaktním údajům osoby, jako je přesná adresa bydliště.¹⁸³ Přestože Pitruzzella nevidí veřejný přístup jako takový za problematický, ve svém stanovisku navrhl prohlásit druhou a třetí větu čl. 30 odst. 5 5. AML směrnice za neplatné.¹⁸⁴ Tato část ustanovení totiž členským státům umožňuje rozšířit okruh osobních údajů dostupných široké veřejnosti, čímž by tak mohlo dojít ke zvýšení intenzity zásahu do práva na soukromí a ochranu osobních údajů.¹⁸⁵

Ačkoliv z pohledu nařízení GDPR Pitruzzella došel k závěru, že veřejný přístup do evidence skutečných majitelů je v souladu s jeho pravidly,¹⁸⁶ za účelem zajištění dostatečné ochrany osobních údajů skutečných majitelů vedle zneplatnění části 5. AML směrnice navrhl přijmout i další opatření. Tím dle generálního advokáta má být zejména to, že členské státy budou znát totožnost osob z řad veřejnosti, které mají přístup do rejstříků skutečných majitelů, a budou skutečným majitelům poskytovat informace o těchto osobách, pokud se to ukáže jako nezbytné pro zajištění dodržování základních práv. Toho může být dosaženo například povinností registrovat osoby před přístupem do rejstříku.¹⁸⁷ Dalším návrhem ze strany Pitruzzella pak bylo to, že členské státy budou mít povinnost udělit výjimku z přístupu široké veřejnosti k informacím o skutečném majiteli, a nikoliv jen možnost, jak stanovila 5. AML směrnice.¹⁸⁸ V tom směru generální advokát rovněž navrhoval, aby členské státy ve svém vnitrostátním právu definovaly „výjimečné okolnosti,“ za kterých má být výjimka udělena.¹⁸⁹

¹⁸¹ Ibid., par. 38-48.

¹⁸² Ibid., par. 48.

¹⁸³ Ibid., par. 104.

¹⁸⁴ Ibid., par. 230.

¹⁸⁵ Ibid., par. 105-107.

¹⁸⁶ Ibid., par. 238-240.

¹⁸⁷ Ibid., par. 207-208.

¹⁸⁸ Ibid., par. 192.

¹⁸⁹ Ibid., par. 249.

4.3. Rozhodnutí SDEU

Stanovisko generálního advokáta ve věci WM a Sovim SA svým způsobem předpovědělo směr, jakým se bude rozhodnutí soudu vyvíjet, nicméně SDEU v konečném výsledku zašel ještě o kus dál, než generální advokát navrhoval. SDEU ve svém rozhodnutí došel k závěru, že přístup široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích je v rozporu s právem na soukromí a ochranu osobních údajů dle čl. 7 a 8 LZPEU. Rozhodl tedy o neplatnosti čl. 30 odst. 5 písm. c) 5. AML směrnice.¹⁹⁰ Argumenty, které SDEU dovedly k tomuto závěru, budou podrobněji rozebrány v této podkapitole.

SDEU v první řadě konstatoval, že v případě přístupu široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích dochází k zásahu do práva na soukromí a ochranu osobních údajů dle čl. 7 a 8 LZPEU. Zveřejňované údaje o skutečných majitelích totiž dle soudu zahrnují informace o identifikovaných fyzických osobách a v případě jejich zveřejňování se tak jedná o zpracovávání osobních údajů, na což se vztahuje čl. 8 LZPEU.¹⁹¹ Dle ustálené judikatury SDEU¹⁹² pak poskytování osobních údajů třetím osobám představuje zásah do základních práv obsažených v čl. 7 a 8 LZPEU, a to i bez ohledu na to, jakým způsobem jsou takové informace dále použity, zda se jedná o citlivé údaje nebo zda dotčená osoba z důvodu zveřejnění trpí nepříznivými následky.¹⁹³ Jako problematické SDEU rovněž spatřoval to, že zpřístupnění těchto informací široké veřejnosti (zejména prostřednictvím internetu) umožní nejen jejich snadné volné vyhledávání, ale taktéž uchovávání a šíření. Pro dotčené osoby je následně téměř nemožné se bránit případnému zneužití těchto informací.¹⁹⁴

Zásah do práv dle čl. 7 a 8 LZPEU však automaticky není nezákonný, ale je nutné zkoumat, zda v daném případě došlo k dodržení pravidel dle čl. 52 LZPEU, jež stanoví podmínky omezení výkonu základních práv a svobod.¹⁹⁵ Toto ustanovení v první řadě stanoví, že každé omezení základních práv či svobod musí být stanoveno zákonem a musí respektovat podstatu těchto práv a svobod. Zavedení omezení musí být rovněž nezbytné a skutečně

¹⁹⁰ Přesněji byl za neplatný prohlášen čl. 1 bod 15 písm. c) směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 v rozsahu, v němž byl změněn čl. 30 odst. 5 písm. c) směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849, nicméně pro zjednodušení bude práce hovořit o čl. 30 odst. 5 písm. c) 5. AML směrnice.

¹⁹¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 38.

¹⁹² Například: rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. června 2022, Ligue des droits humains, C-817/19; rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 20. května 2003, Österreichischer Rundfunk a další, C-465/00, C-138/01 a C-139/01; rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 8. dubna 2014, Digital Rights Ireland, C-293/12 a C-594/12 a další.

¹⁹³ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 39.

¹⁹⁴ Ibid., par. 43

¹⁹⁵ Ibid., par. 46

odpovídat cílům obecného zájmu, jež uznává EU, nebo potřebě ochrany práv a svobod jiných. V neposlední řadě je pak důležité, aby omezení základních práv bylo v souladu se zásadou proporcionality.

4.3.1. Zásada legality

SDEU nejprve zkoumal splnění zásady legality, tj. zda omezení práva na soukromí a ochranu osobních údajů je v daném případě stanoveno zákonem. Zpřístupnění informací o skutečných majitelích široké veřejnosti zavedl unijní legislativní akt, a to konkrétně 5. AML směrnice. Způsob, jakým toto omezení práva na soukromí a ochranu osobních údajů 5. AML směrnice zavedla, SDEU shledal dostatečně podrobným. Ustanovení čl. 30 5. AML směrnice totiž stanoví, že údaje musí být adekvátní, přesné a aktuální, dále pak výslovně vyjmenovává zpřístupňované údaje a stejně tak stanoví podmínky pro udělení výjimky z veřejného přístupu. SDEU tedy shledal zásadu legality za dodrženu.¹⁹⁶

V tomto ohledu se názor SDEU rozchází s názorem generálního advokáta Pitruzzella, jenž provedl o něco podrobnější analýzu naplnění zásady legality,¹⁹⁷ na základě které neshledal druhý a třetí pododstavec ustanovení čl. 30 odst. 5 5. AML směrnice v souladu s touto zásadou. Tato část ustanovení umožňuje členským státům poskytnout široké veřejnosti další informace o skutečném majiteli. Tyto další informace ale nejsou 5. AML směrnicí jasně a přesně definovány, a proto dle Pitruzzelly nemůže dojít k naplnění kritéria legality.¹⁹⁸

4.3.2. Respektování podstaty práva na soukromí a ochranu osobních údajů

V další části rozhodnutí se SDEU věnoval tomu, zda pravidlo zavádějící přístup široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích nenarušuje podstatu základních práv dle čl. 7 a 8 LZPEU.¹⁹⁹ Údaje zveřejňované v evidencích skutečných majitelů zahrnují zejména informace o totožnosti skutečného majitele a informace hospodářské povahy týkající se jeho skutečné účasti. Rozsah těchto údajů nicméně není stanoven taxativně, když druhý a třetí pododstavec čl. 30 odst. 5 5. AML jednotlivým členským státům dává možnost poskytnout veřejnosti přístup i k dalším informacím.²⁰⁰

¹⁹⁶ Ibid., par. 47-48.

¹⁹⁷ PANTAZATOU, Katerina. op. cit. pozn. 138, s. 106.

¹⁹⁸ Stanovisko Generálního advokáta Giovanniho Pitruzzelly ze dne 20. ledna 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 117.

¹⁹⁹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 50-54.

²⁰⁰ Čl. 30 odst. 5 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849, op. cit. pozn. 19.

Dle SDEU však z čl. 30 odst. 1 5. AML směrnice vyplývá, že v rejstříku měly být shromažďovány a zveřejňovány pouze adekvátní informace související s účely této směrnice, a proto by tak nemělo docházet ke shromažďování takových informací, jež by narušovaly podstatu práva na soukromí a ochranu osobních údajů.²⁰¹ SDEU rovněž zdůraznil, že 5. AML směrnice výslovně stanoví, že se na zpracovávání údajů podle této směrnice uplatní nařízení GDPR, a tudíž považuje za nesporné, že veškeré nakládání s osobními údaji bezvýhradně splňuje požadavky nařízení GDPR.²⁰² Z těchto důvodů tak SDEU došel k názoru, že omezení základních práv, které veřejný přístup k informacím o skutečných majitelích přináší, nenarušuje podstatu práva na soukromí a ochranu osobních údajů dle čl. 7 a 8 LZPEU.²⁰³

4.3.3. Cíl obecného zájmu Evropské unie

Dále se SDEU zabýval tím, zda přístup široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích napomáhá dosažení některého z cílů obecného zájmu uznávaného EU.²⁰⁴ Hlavním účelem, za kterým byl veřejný přístup 5. AML směrnicí zaveden, bylo dle SDEU potírání a předcházení praní špinavých peněz a financování terorismu. Toho chce unijní zákonodárce dosáhnout zvýšením transparentnosti, díky které vznikne prostředí méně náchylné ke zneužívání právnických osob k těmto účelům.²⁰⁵ V souladu s dosavadní judikaturou²⁰⁶ má SDEU za to, že se jedná o cíl obecného zájmu EU, kterým je možné ospravedlnit i omezení práva na soukromí a ochranu osobních údajů dle čl. 7 a 8 LZPEU.²⁰⁷

Ačkoliv tak SDEU dochází k závěru, že boj proti praní špinavých peněz a financování terorismu se kvalifikuje jako cíl obecného zájmu EU, k opačnému názoru dochází v případě zásady transparentnosti, na kterou 5. AML směrnice ve svém odůvodnění odkazuje. Protože unijní zákonodárce přímo odkazuje na zásadu transparentnosti, jak vyplývá z čl. 1 a 10 SEU a čl. 15 SFEU, SDEU má za to, že v daném případě touto zásadou nelze odůvodnit zásah do základních práv dle čl. 7 a 8 LZPEU. Zásada transparentnosti se totiž vztahuje především k činnostem veřejné povahy, v tomto případě však dané opatření zveřejňuje informace o soukromých osobách.²⁰⁸

²⁰¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 51-52.

²⁰² Ibid., par. 53.

²⁰³ Ibid., par. 54.

²⁰⁴ Ibid., par. 55-62.

²⁰⁵ Ibid., par. 58.

²⁰⁶ Například rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. června 2022, Ligue des droits humains, C-817/19.

²⁰⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 59.

²⁰⁸ Ibid., par. 60-62.

4.3.4. Test proporcionality – vhodnost, nezbytnost a přiměřenost

V poslední části rozhodnutí provedl SDEU test proporcionality, tedy ověřoval, zda přístup široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích je v souladu s požadavky vhodnosti, nezbytnosti a přiměřenosti.²⁰⁹ V této souvislosti SDEU zdůraznil, že výjimka z ochrany osobních údajů může být učiněna pouze v mezích toho, co je nezbytně nutné, a v případě, kdy je možné zvolit mezi více opatřeními, jež jsou vhodná k dosažení sledovaného cíle, je nutné zvolit opatření co nejméně zatěžující právo na soukromí. Omezení práv dle čl. 7 a 8 LZPEU musí být rovněž posouzeno s ohledem na závažnost takového zásahu, kdy význam cíle sledovaného omezením musí být úměrný závažnosti zásahu do základních práv.²¹⁰

Nejprve SDEU posuzoval kritérium vhodnosti, které považuje v případě přístupu široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích za naplněné. Dle názoru soudu veřejný přístup k těmto informacím a z toho plynoucí transparentnost vytváří prostředí méně vhodné pro praní špinavých peněz a financování terorismu. Z tohoto důvodu se tak jedná o vhodný prostředek pro dosažení požadovaných cílů.²¹¹

Co se týče požadavku nezbytnosti, zde SDEU neshledal jeho naplnění. Při zkoumání tohoto kritéria se SDEU vrátil k původní úpravě čl. 30 odst. 5 písm. c) 4. AML směrnice, kde byl přístup k údajům o skutečném vlastnictví podmíněn prokázáním oprávněného zájmu. Pojem oprávněný zájem neměl jednotnou definici a ani výklad, a proto se Evropská komise z praktických důvodů rozhodla upustit od jeho používání v 5. AML směrnici, neboť považovala přijetí definice za obtížné.²¹² SDEU s tímto nesouhlasil a nepovažoval obtížnost přijetí jednotné definice oprávněného zájmu jako dostatečný argument pro odůvodnění nezbytnosti přístupu široké veřejnosti k údajům o skutečném vlastnictví.²¹³

SDEU se dále zabýval odůvodněním rozšíření přístupu k informacím o skutečných majitelích z „osob s oprávněným zájmem“ na „širokou veřejnost,“ kterým bylo umožnění zkoumání těchto informací ze stran občanské společnosti, a to včetně tisku a organizací občanské společnosti, či ze strany osob, jež uzavírají se společnostmi či jinými právníckými osobami transakci. Dle SDEU však tyto subjekty mají nepochybně na získání informací o skutečných majitelích oprávněný zájem a mohly by tak tyto údaje získat i dle původního znění čl. 30 odst. 5 AML směrnice. Z tohoto důvodu tak novelizace tohoto článku 4. AML směrnice

²⁰⁹ Ibid., par. 63.

²¹⁰ Ibid., par. 64.

²¹¹ Ibid., par. 67.

²¹² Ibid., par. 70.

²¹³ Ibid., par. 72.

postrádá smysl a požadavek nezbytnosti přijatého opatření není naplněn.²¹⁴ V tomto ohledu se SDEU opět odchýlil od stanoviska generálního advokáta, který naopak přístup široké veřejnosti, s výjimkou poskytování dalších směrnicí nespecifikovaných údajů, pro dosažení cílů 5. AML směrnice považoval za nezbytný.²¹⁵

V neposlední řadě SDEU hodnotil také požadavek přiměřenosti, tj. zda předmětná právní úprava stanoví jasná a přesná pravidla pro rozsah a použití omezujícího opatření a minimální požadavky, které subjektům údajů poskytnou dostatečné záruky umožňující účinnou ochranu jejich osobních údajů proti zneužití.²¹⁶ V případě veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích dle SDEU neexistuje vhodná rovnováha mezi sledovaným cílem obecného zájmu a základními právy zakotvenými v čl. 7 a 8 LZPEU, ani dostatečné záruky chránící údaje před rizikem zneužití. 5. AML směrnice sice vymezuje okruh zveřejňovaných údajů, stanoví výjimku ze zveřejňování informací a umožňuje členským státům podmínit přístup k údajům registrací, zároveň však umožňuje členským státům zveřejňovat i jiné než směrnici vymezené údaje. Z tohoto důvodu tak rozsah zveřejňovaných údajů není dostatečně vymezen a ani není identifikovatelný, a proto kritérium přiměřenosti nemůže být naplněno.²¹⁷

Závěrem SDEU rovněž upozornil na fakt, že potírání praní špinavých peněz a financování terorismu je úkolem příslušných veřejných orgánů a jiných subjektů, jako jsou například úvěrové či finanční instituce, jež mají přístup k informacím o skutečných majitelích bez ohledu na novelizaci čl. 30 odst. 5 písm. c) AML směrnice.²¹⁸ SDEU tak v poskytnutí těchto údajů široké veřejnosti, jež představuje podstatně závažnější zásah do základních práv a není dotčeným subjektům jakkoliv kompenzován, nespaturuje žádnou přidanou hodnotu.²¹⁹ Popisovanou problematiku pak není možné vyvážit ani stanovením výjimek od zveřejňování těchto informací či stanovením dostatečných záruk ochrany údajů před jejich zneužitím.²²⁰

Z důvodu nenaplnění požadavku nezbytnosti a přiměřenosti tak SDEU rozhodl o neplatnosti čl. 30 odst. 5 písm. c) 5. AML směrnice, čímž tak došlo ke zrušení přístupu široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích. S ohledem na tento závěr, ke kterému SDEU dospěl již při analýze první předběžné otázky, se SDEU dále k ostatním předběžným otázkám

²¹⁴ Ibid., par. 74-76.

²¹⁵ Stanovisko Generálního advokáta Giovanniho Pitruzzelly ze dne 20. ledna 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 160-165.

²¹⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. června 2022, Ligue des droits humains, C-817/19, bod 117.

²¹⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 82.

²¹⁸ Ibid., par. 83.

²¹⁹ Ibid., par. 85.

²²⁰ Ibid., par. 86.

nevyjadřoval. Na rozdíl od generálního advokáta se tak SDEU nevěnoval problematice výkladu některých ustanovení nařízení GDPR, jež byl předmětem druhé a třetí předběžné otázky, neboť vzhledem ke zrušení výše uvedeného článku 5. AML směrnice již nebylo důvodné se těmito dalšími otázkami zabývat.²²¹

4.4. Dílčí závěr

SDEU rozhodnutím ve věci WM a Sovim SA zrušil z důvodu rozporu s právem na soukromí a na ochranu osobních údajů dle čl. 7 a 8 LZPEU ustanovení 5. AML směrnice, jež zavádělo přístup široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích. Hlavním důvodem pro zrušení tohoto ustanovení 5. AML směrnice bylo nenaplnění kritérií nezbytnosti a přiměřenosti v rámci testu proporcionality.

Oproti předchozímu režimu 4. AML směrnice, kdy k informacím o skutečných majitelích měly přístup osoby s oprávněným zájmem, SDEU neshledal v rozšíření přístupu na širokou veřejnost s ohledem na cíle AML směrnice žádnou přidanou hodnotu. Z tohoto důvodu tak zavedení veřejného přístupu nepovažoval za nezbytné. Nepřiměřenost pak SDEU spatřoval zejména v tom, že 5. AML směrnice neposkytovala skutečným majitelům dostatečné záruky ochrany jejich soukromí a osobních údajů a nadto rovněž členským státům umožňovala zveřejňovat i další údaje o skutečných majitelích, jež nebyly směrnici jasně a přesně stanovené.

SDEU podle mého názoru tak jasně a stručně vystihl, v čem spočívá z pohledu práva na soukromí v oblasti transparentnosti skutečného majitele největší problém. Svými závěry viditelně navázal na dosavadní judikaturu v oblasti transparentnosti a ochrany soukromí, jež byla popsána v předchozí kapitole, neboť i v tomto případě těžiště rozhodnutí tkví v tom, jaké záruky ochrany soukromí úprava poskytuje a zda je s ohledem na požadovaný cíl zásah do soukromí opravdu nezbytný. Jako přidanou hodnotu rozhodnutí WM a Sovim SA pak spatřuji to, že SDEU unijnímu zákonodárci poskytl určité nasměrování, jak v budoucnosti nastavit přístup veřejnosti, aby byl v souladu s právem na soukromí a na ochranu osobních údajů, což s ohledem na (tehdy připravovanou) 6. AML směrnici považuji za vhodné a přínosné.

Ačkoliv s výše uvedenými závěry SDEU souhlasím, za určitý nedostatek rozhodnutí WM a Sovim SA považuji nicméně to, že se SDEU vůbec nevypořádal s problematikou souladu přístupu veřejnosti s nařízením GDPR. SDEU to zdůvodnil tím, že se touto otázkou nebylo potřeba zabývat, protože k neplatnosti 30 odst. 5 písm. c) 5. AML směrnice dospěl už při

²²¹ Ibid., par. 89-91.

posuzování jeho souladu s čl. 7 a 8 LZPEU.²²² Vyjasnění problematiky transparentnosti skutečného majitele ve světle nařízení GDPR již v rozhodnutí WM a Sovim SA by však, dle mého názoru, bylo užitečné i do budoucnosti pro případné další sporné otázky, které se v souvislosti s ochranou soukromí skutečných majitelů mohou objevit. Generální advokát Pitruzzella se na rozdíl od SDEU této problematice věnoval a úvahy, které ve svém stanovisku předestřel,²²³ tak představují další relevantní hledisko, kterým lze na transparentnost skutečného majitele v rámci unijního práva nahlížet.

Ačkoliv rozhodnutí WM a Sovim SA neposkytlo odpověď na všechny předběžné otázky, které lucemburský soud položil, SDEU i tak tímto rozhodnutím nasměroval problematiku transparentnosti skutečného majitele směrem k větší ochraně práva na soukromí. Jedná se tak nepochybně o významné rozhodnutí s významnými dopady do praxe a rovněž na budoucí AML legislativu.

²²² Ibid.

²²³ Generální advokát Pitruzzella nahlížel na soulad veřejného přístupu s nařízením GDPR jako na součást požadavku na zákonnost omezení práva na soukromí a na ochranu osobních údajů. Pitruzzella ve svém stanovisku upozornil na fakt, že veřejnost je pro účely nařízení GDPR kvalifikována jako správce, a tak jakékoli odchylky od čl. 6 nařízení GDPR a zákonnosti zpracování mohly vyvolat obecné opravné prostředky a prostředky nápravy dle nařízení GDPR, včetně práva být zapomenut. Jednalo by se tak například o situace, kdy správce použil a/nebo šířil údaje pro jiné účely, než jsou účely směrnice AMLD. In: Stanovisko Generálního advokáta Giovanniho Pitruzzelly ze dne 20. ledna 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 195-208.

5. Důsledky rozhodnutí WM a Sovim SA

Rozhodnutí WM a Sovim SA je důležitým rozhodnutím nejen z důvodu, že odpovídá na otázky, jež byly v rámci právní obce dlouho diskutovány, ale také proto, že téměř ihned po svém vydání přineslo významné změny v praxi. Zrušením veřejného přístupu do evidence skutečných majitelů byl totiž obnoven režim přístupu dle 4. AML směrnice. Tato kapitola se tak v první části bude věnovat tomu, jakým způsobem na rozhodnutí WM a Sovim SA zareagovaly jednotlivé členské státy EU ve vztahu ke svým evidencím skutečných majitelů. Druhá podkapitola se pak zaměří na ohlasy odborné veřejnosti, jež rozhodnutí SDEU vyvolalo, a nakonec poslední část představí, jakým způsobem toto rozhodnutí ovlivnilo přípravu 6. AML směrnice.

5.1. Evidence skutečných majitelů členských států EU po rozhodnutí WM a Sovim SA

Rozhodnutí WM a Sovim SA, jímž došlo k omezení přístupu veřejnosti k informacím o skutečných majitelích, bylo SDEU vyhlášeno dne 22. listopadu 2022. Vzhledem k tomu, že toto rozhodnutí zásadním způsobem zasáhlo do fungování evidence skutečných majitelů jednotlivých členských států, bylo zřejmé, že ze strany členských států bude nutné na toto rozhodnutí nějakým způsobem reagovat. Očekávanou reakcí, jež by uváděla evidenci skutečných majitelů do souladu s rozhodnutím SDEU, byl návrat k předchozímu režimu, kdy přístup měly pouze osoby s oprávněným zájmem. Ačkoliv se předpokládalo, že se k výše rozebíranému kroku dříve či později uchýlí všechny členské státy, doposud se tak nestalo. Do dnešního dne přístup veřejnosti omezila pouze část členských států, zatímco ostatní státy prozatím neučinily žádné kroky. V tomto ohledu tak můžeme členské státy EU pomyslně rozdělit do dvou skupin, jež budou níže podrobněji popsány.

První skupinu tvoří státy, jež na rozhodnutí SDEU zareagovaly velmi pohotově a přístup k informacím o skutečných majitelích pro veřejnost omezily. Mezi tyto státy patří v první řadě Lucembursko, neboť to byl právě lucemburský soud, jenž SDEU předložil předběžné otázky, které vyústily v rozhodnutí WM a Sovim SA. Vedle Lucemburska podobně rychle přijaly opatření v souvislosti s přístupem veřejnosti k informacím o skutečných majitelích i Belgie, Irsko, Kypr, Německo, Nizozemsko, Malta či Rakousko.²²⁴ Reakce těchto států byla často

²²⁴ MARTINI, Maíra. Why are EU public registers going offline and what's next for corporate transparency? In: *Transparency International* [online]. 25. 11. 2022 [cit. 31.03.2024]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/blog/cjeu-ruling-eu-public-beneficial-ownership-registers-what-next-for-corporate-transparency>.

velmi promptní, když například německá evidence skutečných majitelů přestala poskytovat informace osobám z veřejnosti již od poledne 22. listopadu 2022, kdy SDEU zveřejnil své rozhodnutí.²²⁵

O něco později se mezi státy s omezeným přístupem veřejnosti zařadilo rovněž Švédsko²²⁶ a Itálie, která však v době rozhodnutí SDEU žádnou evidencí skutečných majitelů nedisponovala.²²⁷ V neposlední řadě pak musíme do této skupiny zařadit i ty státy, jež veřejný přístup neumožňovaly ještě před samotným rozhodnutím SDEU. Jedná se zejména o Finsko, Řecko a Španělsko.²²⁸

V současné době výše uvedené státy poskytují přístup k informacím o skutečných majitelích pouze osobám z veřejnosti, jež prokáží oprávněný zájem, nebo jinak definovanému omezenému okruhu osob. Výjimku v tomto ohledu tvoří pouze Nizozemsko, jež svoji evidenci uzavřelo úplně a k údajům mají tak přístup pouze příslušné orgány jako je státní zastupitelství apod.²²⁹

V přímém protikladu k výše popsanému přístupu stojí skupina členských států EU, jež doposud nepřijaly žádné opatření, kterým by přístup veřejnosti k informacím o skutečných majitelích omezily. V těchto státech tak navzdory rozhodnutí SDEU veřejnost má přístup k údajům o skutečném majiteli.

Mezi tyto státy patří například Česká republika,²³⁰ Dánsko, Estonsko, Francie, Lotyšsko, Polsko, Slovinsko²³¹ či Slovensko. Evidence skutečných majitelů těchto států umožňují vyhledávat informace o skutečných majitelích komukoliv z veřejnosti, a to bez poplatku a bez nutnosti se pro získání údajů registrovat či jiným způsobem ověřit svoji identitu.

Veřejně přístupná evidence skutečných majitelů pak s největší pravděpodobností rovněž zůstává v Bulharsku, Chorvatsku a Portugalsku, kde však pro získání údajů je nutná určitá

²²⁵ Stattgabe der Anträge von Mitgliedern der Öffentlichkeit gem. § 23 Abs. 1 S. 1 Nr. 3 GwG auf Einsichtnahme in das Transparenzregister ist aufgrund des Urteils des Europäischen Gerichtshofs vom 22. November 2022 (Az. C-37/20, C-601/20) bis auf weiteres ausgesetzt. In: *Transparenz Register* [online] 30. 11. 2022 [cit. 31.03.2024]. Dostupné z: <https://www.transparenzregister.de/treg/en/aktuell?1#N12>.

²²⁶ You must tell us what you need the information for in order to apply for the beneficial owner. In: *Bolagsverket - the Swedish Companies Registration Office* [online]. 16. 2. 2023 [cit. 31.03.2024]. Dostupné z: <https://bolagsverket.se/omoss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden2023/dumasteberattavadduskahaupp gifternatillforattfasokaverklighuvudman.4806.html>.

²²⁷ Italian Register of Beneficiaries: A Strategic Compliance Mandate. In: *Italian Trade Registry* [online]. 3. 2. 2024 [cit. 01.04.2024]. Dostupné z: <https://traderregistry.it/italian-register-of-beneficiaries-a-strategic-compliance-mandate/>.

²²⁸ MARTINI, Maíra. op. cit. pozn. 224.

²²⁹ UBO register for ultimate beneficial owner. In: *Business.gov.nl* [online] [cit. 01.04.2024]. Dostupné z: <https://business.gov.nl/regulation/ubo-register-ultimate-beneficial-owner/>.

²³⁰ Evidence skutečných majitelů v České republice bude blíže rozebrána v 6. kapitole.

²³¹ Slovinská evidence skutečných majitelů sice pro získání údajů vyžaduje registraci, nicméně systém umožňuje anonymní přihlášení bez poskytnutí jakýchkoliv údajů.

forma autentifikace prostřednictvím e-identity či jiných údajů, jimiž disponují jen státní příslušníci těchto zemí. Z tohoto důvodu tak režim přístupu nebylo možné ověřit.

Ačkoliv větší část členských států EU na rozhodnutí WM a Sovim SA zareagovala velmi rychle, v současné době je stále možné ve více než třetině členských států získat informace o skutečných majitelích bez nutnosti prokazovat oprávněný zájem, a to i přesto, že od vydání tohoto rozhodnutí uběhl již více než rok a půl. V tomto ohledu tak nezůstává než doufat, že členské státy, jež dosud režim přístupu veřejnosti do evidence skutečných majitelů neupravily, tak učiní v souvislosti s implementací 6. AML směrnice, jež již měla reflektuje rozhodnutí WM a Sovim SA. Pokud však ani po uplynutí transpoziční lhůty 6. AML směrnice přístup veřejnosti neomezí, bude jim nepochybně ze strany Evropské komise hrozit zahájení řízení o nesplnění povinnosti.

5.2. Reakce odborné veřejnosti na rozhodnutí WM a Sovim SA

Problematika vztahu soukromí a transparentnosti v souvislosti s evidencí skutečných majitelů byla právníkou obcí diskutována již řadu let. Soudní rozhodnutí, jež by se tomuto tématu plně věnovalo, bylo velmi dlouho očekávané a není tak divu, že když SDEU v této věci konečně rozhodl, vzbudilo jeho rozhodnutí velký počet ohlasů.

Pozitivně rozhodnutí WM a Sovim SA bylo přijato zejména ze strany zastánců práva na soukromí, kteří veřejný přístup k informacím o skutečných majitelích dlouhodobě kritizovali pro nedostatek proporcionality. V tomto ohledu SDEU potvrdil jejich názor, když právě z tohoto důvodu shledal přístup veřejnosti neslučitelný s právem na soukromí a na ochranu osobních údajů. Rozhodnutí WM a Sovim SA tak například Brewczyńska²³² vnímá jako začátek cesty sladování právní úpravy AML/CFT oblasti s těmito základními právy. Panico²³³ jej pak považuje za důležitou připomínku toho, že právní stát a základní lidská práva musí být vždy nadřazeny dobovým politickým a právním trendům.

Zatímco část odborné veřejnosti přijala rozhodnutí SDEU s nadšením, ze strany neziskových organizací, novinářů a reportérů bylo tvrdě zkritizováno a označeno za krok

²³² BREWCZYŃSKA, Magdalena. Privacy and data protection vs public access to entrepreneurs' personal data. Score 2:0: How did the ECJ balance the rights to privacy and data protection against transparency of Ultimate Beneficial Owners registries in WM and Sovim SA v Luxembourg Business Registers? In: *European Law Blog*. 15. 12. 2022, s. 7.

²³³ PANICO, Paolo. Beneficial Ownership Registers 2.0: What Can Be Expected After The European Court Of Justice Decision Of 22 November 2022? In: *IFC Review* [online] 22. 1. 2024 [cit. 01.04.2024]. Dostupné z: <https://www.ifcreview.com/articles/2024/january/beneficial-ownership-registers-20-what-can-be-expected-after-the-european-court-of-justice-decision-of-22-november-2022/>.

špatným směrem a za „návrat do dob špinavých peněz.“²³⁴ Důležitost veřejného přístupu je pro výše zmíněné aktéry zásadní zejména v tom, že jim umožňuje informace o skutečných majitelích zkoumat, a tím tak přispívat k odhalování nezákonných činností. V řadě případů to byla totiž právě práce investigativních novinářů s informacemi z evidence skutečných majitelů, jež pomohla orgánům činným v trestním řízení odhalit a usvědčit pachatele z trestných činů jako je například praní špinavých peněz. Tito aktéři tak argumentují, že bez veřejného přístupu k informacím o skutečném vlastnictví bude jejich práce o dost ztížena.²³⁵

V rámci české právní obce byla evidence skutečných majitelů předmětem debaty již od svého zavedení.²³⁶ Není tak divu, že i rozhodnutí WM a Sovim SA vzbudilo velkou řadu ohlasů, a to zejména s ohledem na případné uzavření české evidence skutečných majitelů, které řada článků předvíдалa.²³⁷ Většina komentářů k tomuto rozhodnutí SDEU je ale spíše deskriptivního charakteru a soustředí se na potenciální důsledky pro český právní řád. Jistou výjimkou tvoří Jareš,²³⁸ jenž rozhodnutí WM a Sovim SA analyzuje a hodnotí i s ohledem na dosavadní judikaturu SDEU v oblasti *data retention* nebo *privacy shield*, která rovněž klade velký důraz na ochranu soukromí. Dle jeho názoru v tomto kontextu nelze rozhodnutí SDEU považovat za překvapivé.²³⁹ V rámci českého neziskového sektoru pak stejně jako v zahraničí vyvolalo rozhodnutí SDEU velmi kritické reakce a jistou obavu z budoucího fungování evidence skutečných majitelů v České republice.²⁴⁰

Ačkoliv výše popsanou kritiku rozhodnutí WM a Sovim SA ze strany tisku a organizací občanské společnosti, jež se zabývají bojem proti praní špinavých peněz a jiným trestným činnostem, považují za pádnou, zda výše popsané důsledky skutečně nastanou, nyní závisí spíše na reakci jednotlivých členských států a na dalším postupu unijního zákonodárce. SDEU ve svém rozhodnutí ostatně sám zmiňuje novináře a organizace občanské společnosti jakožto

²³⁴ EU court returns EU to dark ages of dirty money. In: *Tax Justice Network* [online] 23. 11. 2022 [cit. 01.04.2024]. Dostupné z: <https://taxjustice.net/press/eu-court-returns-eu-to-dark-ages-of-dirty-money/>.

²³⁵ MARTINI, Maíra. op. cit. pozn. 224.

²³⁶ Např. PIHERA, Vlastimil a Kateřina RONOVSÁ. Rozpaky nad evidencí skutečných majitelů. *Bulletin advokacie*. 2021, č. 5.; FROLÍK, Martin a Bohumil HAVEL. Král UBO mezi námi, aneb úvodní zamyšlení nad novým zákonem o evidenci skutečných majitelů. *Právní rozhledy*. 2021, č. 7.

²³⁷ Např. NONNEMANN, František. Konec evidence skutečných majitelů? In: *EPRAVO.CZ* [online] 21. 12. 2022 [cit. 03.03.2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/konec-evidence-skutecnych-majitelu-115685.html>.

²³⁸ JAREŠ, Adam. Přístup široké veřejnosti k údajům o skutečných majitelích a právo na ochranu soukromí. *Revue pro právo a technologie*. 2023, č. 27, s. 93.

²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ KOTORÁ, David. Soudní dvůr EU zasadil ránu transparentnosti týkající se skutečných vlastníků. In: *Transparency International* [online]. 24. 11. 2022 [cit. 07.05.2024]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/soudni-dvur-eu-zasadil-ranu-transparentnosti-tykajici-se-skutecnych-vlastniku/>.

subjekty s oprávněným zájmem,²⁴¹ a proto by tak o přístup k informacím neměly přijít ani po vydání tohoto rozhodnutí. Určitým rizikem ale z mého pohledu je to, že po omezení přístupu veřejnosti bude docházet k obstrukcím ze strany správce evidence skutečných majitelů při povolování přístupu. V takovém případě by totiž došlo k popření jednoho z účelů transparentnosti skutečných majitelů.²⁴² Nyní tak bude záležet na tom, jakým způsobem členské státy přistoupí k transpozici 6. AML směrnice, jež již v blízké době nahradí 5. AML směrnici a jež se snaží nastavit systém, který současně chrání soukromí skutečných majitelů a umožňuje práci tisku a organizací občanské společnosti bez výrazných překážek.

5.3. Návrh 6. AML směrnice

Rozhodnutí SDEU ve věci WM a Sovim SA ovlivnilo dle očekávání i připravovanou 6. AML směrnici, která má zcela nahradit dosavadní 5. AML směrnici. Návrh byl Evropskou komisí představen již v červenci 2021 v rámci balíčku AML/CFT legislativy, který vedle 6. AML směrnice obsahuje rovněž jednu další směrnici a tři nařízení této oblasti.

Co se týče institutu skutečného majitele a evidence skutečných majitelů, prvotní návrh 6. AML směrnice zcela vycházel z textace tehdy platné 5. AML směrnice. Návrh tedy zachovával přístup veřejnosti k informacím o skutečných majitelích, který zavedla právě 5. AML směrnice, a to ve stejném rozsahu. 6. AML směrnice pak, stejně jako její předchůdkyně, měla umožnit členským státům rozšířit okruh zveřejňovaných informací o skutečných majitelích a také rozhodovat o výjimkách z přístupu k těmto informacím.²⁴³

Ačkoliv se v rámci legislativního procesu návrh 6. AML směrnice nacházel již v 1. čtení v Evropském parlamentu, po vydání rozhodnutí SDEU ve věci WM a Sovim SA bylo zřejmé, že návrh bude nutné v oblasti přístupu k informacím o skutečných majitelích přepracovat. Stalo se tak poměrně rychle a již v březnu roku 2023 přijal Evropský parlament postoj k celému AML/CFT balíčku, včetně revidovaného návrhu 6. AML směrnice, čímž byl celý balíček postoupen do dialogu.²⁴⁴

²⁴¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 74-76.

²⁴² JAREŠ, Adam. op. cit. pozn. 238, s. 94.

²⁴³ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the mechanisms to be put in place by the Member States for the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and repealing Directive (EU) 2015/849 [online]. European Union, art. 12 [cit. 30.03.2024]. Dostupné

z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2021/0423/COM_COM\(2021\)0423_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2021/0423/COM_COM(2021)0423_EN.pdf).

²⁴⁴ Procedure File: 2021/0250(COD). In: *Legislative Observatory - European Parliament* [online] [cit. 04.03.2024]. Dostupné z: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2021/0250\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2021/0250(COD)&l=en).

Dohoda na novém legislativním AML/CFT balíčku, a tedy i na 6. AML směrnici, byla mezi Evropským parlamentem a Radou EU dosažena na počátku roku 2024.²⁴⁵ Evropský parlament pak 6. AML směrnici schválil dne 24. dubna 2024²⁴⁶ a Rada EU dne 30. května 2024.²⁴⁷ Nyní se tak čeká pouze na oficiální zveřejnění v Úředním věstníku EU, čímž 6. AML směrnice vstoupí v platnost. Podle schváleného znění má 6. AML směrnice v oblasti skutečného majitele přinést následující změny.

5.3.1. Přístup do evidence skutečných majitelů

Přístup k informacím o skutečných majitelích zůstane, v souladu s rozhodnutím SDEU, zachován pouze fyzickým a právnickým osobám s oprávněným zájmem, jež musí nově souviset právě s předcházením praní špinavých peněz, jeho predikativním trestným činům, financování terorismu a s bojem proti těmto činnostem.²⁴⁸ Ačkoliv toto upřesnění oprávněného zájmu dosavadní úprava neobsahuje, s ohledem na účel institutu skutečného majitele a AML legislativy obecně je zřejmé, že zájem osob z veřejnosti na získání informací o skutečném majiteli musí i dle dosavadní úpravy souviset právě s předcházením praní špinavých peněz, financování terorismu apod.

Unijní zákonodárce se dále v 6. AML směrnici snaží vyřešit problematiku definování pojmu „oprávněný zájem“, jež v minulosti byla jedním z důvodů, proč byl přístup k informacím o skutečných majitelích rozšířen ze subjektů s oprávněným zájmem na jakoukoliv osobu z veřejnosti. 6. AML směrnice tak pomocí vyvratitelné domněnky stanoví výčet osob, jež jsou považovány za osoby s oprávněným zájmem. Mezi ně směrnice řadí například novináře, reportéry, organizace občanské společnosti, vysokoškolské instituce, osoby, které se chystají uzavřít transakci s předmětnou právnickou osobou, osoby, jež potřebují přístup k těmto informacím dle AML legislativy třetích států, vybrané orgány třetích států atd.²⁴⁹ Členské státy

²⁴⁵ Anti-money laundering: Council and Parliament strike deal on stricter rules. In: *Council of the EU* [online] [cit. 30.03.2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/01/18/anti-money-laundering-council-and-parliament-strike-deal-on-stricter-rules/>.

²⁴⁶ New EU rules to combat money-laundering adopted. In: *European Parliament* [online]. 24. 4. 2024 [cit. 09.05.2024]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240419IPR20586/new-eu-rules-to-combat-money-laundering-adopted>.

²⁴⁷ Anti-money laundering: Council adopts package of rules. In: *Council of the EU* [online] [cit. 08.06.2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/30/anti-money-laundering-council-adopts-package-of-rules/>.

²⁴⁸ Čl. 12 Směrnice o mechanismech, které mají členské státy zavést za účelem předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně směrnice (EU) 2019/1937 a o změně a zrušení směrnice (EU) 2015/849. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-37-2024-INIT/cs/pdf>.

²⁴⁹ Ibid., čl. 12 odst. 2.

pak mohou rovněž zavést další kategorie subjektů s oprávněným zájmem, nicméně o jakýchkoliv změnách musí notifikovat Evropskou komisi.²⁵⁰

Vedle výše uvedeného pak 6. AML směrnice ukládá členským státům povinnost zajistit přístup i jiným subjektům, které rovněž prokážou na získání informace o skutečném majiteli oprávněný zájem související s předcházením praní špinavých peněz, jeho predikativním trestným činům a financování terorismu a s bojem proti těmto činnostem.²⁵¹ Základním kritériem pro posuzování oprávněného zájmu by měly být funkce nebo zaměstnání žadatele a poměr k dané právnické osoby, o jejíž informace osoba žádá.²⁵²

Co se týče rozsahu informací o skutečných majitelích, jež by dle 6. AML směrnice měly být poskytovány osobám s oprávněným zájmem, návrh jej přebírá z 5. AML směrnice.²⁵³ Oproti dosavadní úpravě je však výčet těchto údajů taxativní a členským státům už tak 6. AML směrnice nebude umožňovat jej rozšířit. Unijní zákonodárce tentokrát zvolil cestu úplné harmonizace.

Revidovaná 6. AML směrnice nově dále podrobněji upravuje proces zpřístupňování informací o skutečném majiteli osobám s oprávněným zájmem. Přístup by jim měl být poskytnut do 12 pracovních dnů od podání žádosti, měl by platit 3 roky a umožňovat opakovaný náhled informací o skutečných majitelích. Členské státy mají právo přístup automaticky prodloužit, ale rovněž jej odebrat či pozastavit, v případě že dojde k jeho zneužití. Žádost může být odmítnuta pouze z taxativně stanovených důvodů. 6. AML směrnice rovněž počítá s uznáváním oprávněného zájmu, pokud osoba prokáže, že její oprávněný zájem byl schválen v jiném členském státě. Případné zpoplatnění přístupu ze strany členských států by mělo být přiměřené tak, aby nenarušovalo účinný přístup k informacím.²⁵⁴ Další podrobnosti²⁵⁵ přístupu osob s oprávněným zájmem má pak implementačním aktem upravit Evropská komise.²⁵⁶

5.3.2. Ochrana soukromí skutečného majitele

Vedle poskytování informací o skutečných majitelích pouze osobám s oprávněným zájmem a podrobnější úpravy tohoto institutu přijala 6. AML směrnice za účelem ochrany

²⁵⁰ Ibid., čl. 12 odst. 3.

²⁵¹ Ibid., čl. 12 odst. 2.

²⁵² Ibid., čl. 13.

²⁵³ Ibid., čl. 12 odst. 1.

²⁵⁴ Ibid., čl. 13.

²⁵⁵ Doba trvání přístupu jednotlivých kategorií osob, vzory žádostí a jiných dokument, procedura pro usnadnění vzájemného uznávání oprávněného zájmu na přístupu k informacím o skutečném vlastnictví ze rejstříků v jiných členských státech atd.

²⁵⁶ Čl. 14 Směrnice o mechanismech, které mají členské státy zavést za účelem předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně směrnice (EU) 2019/1937 a o změně a zrušení směrnice (EU) 2015/849. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-37-2024-INIT/cs/pdf>.

soukromí skutečných majitelů další nástroje. V první řadě se jedná o možnost skutečných majitelů zažádat ve výjimečných případech o výjimku ze zveřejňování svých údajů. Tento nástroj byl přejet z dosavadní úpravy, přičemž důvody, pro které lze výjimku udělit, zůstaly rovněž stejné. Zatímco podle 5. AML směrnice je na státech, zda tento institut do svého právního řádu zařadí, 6. AML směrnice členským státům stanoví povinnost výjimku udělit, jsou-li splněny podmínky.²⁵⁷

Dále 6. AML směrnice posiluje ochranu soukromí a osobních údajů skutečných majitelů tím, že centrální evidence skutečných majitelů budou muset při každém přístupu ověřit identitu osoby, která do evidence vstupuje,²⁵⁸ a dále také budou povinni vést záznamy o osobách s přístupem k informacím o jednotlivých skutečných majitelích.²⁵⁹ V případě, že o to skutečný majitel zažádá, tyto záznamy by mu měly být ze strany centrální evidence poskytnuty. Skutečný majitel by se tak vedle jména a příjmení měl rovněž dozvědět informace o funkci či povolání osob, jež mají přístup k jeho údajům.²⁶⁰

Toto pravidlo však neplatí plošně pro všechny kategorie osob s oprávněným zájmem, a proto se v některých případech uplatní výjimka a ke sdělení údajů o identitě osoby s přístupem k informacím o skutečném majiteli nedojde. Takovou výjimku mají zejména novináři a organizace občanské společnosti, jež se zabývají prevencí a bojem proti praní peněz, jeho predikativním trestným činům a financování terorismu.²⁶¹ V tomto pravidlu můžeme s největší pravděpodobností zpozorovat určitou inspiraci názorem generálního advokáta Pitruzzella, který podobný nástroj ochrany soukromí skutečných majitelů ve svém stanovisku ve věci WM a Sovim SA navrhoval.²⁶²

5.4. Dílčí závěr

K dnešnímu dni uběhl od vydání rozhodnutí WM a Sovim SA více než rok a půl, a ačkoliv řada států na zrušení veřejného přístupu zareagovala velmi pohotově a přístup omezila, více než třetina členských států změnu v přístupu veřejnosti k informacím o skutečných majitelích doposud neprovedla. Tato nečinnost ze strany členských států v této věci jde ruku v ruce s velkou kritikou rozhodnutí WM a Sovim SA ze strany novinářů a neziskových organizací, jež se zabývají bojem proti praní špinavých peněz, korupci apod.

²⁵⁷ Ibid., čl. 15.

²⁵⁸ Ibid., čl. 13.

²⁵⁹ Ibid., čl. 12.

²⁶⁰ Ibid.

²⁶¹ Ibid.

²⁶² Stanovisko Generálního advokáta Giovanniho Pitruzzelly ze dne 20. ledna 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 207-208.

Přestože část odborné veřejnosti přijala rozhodnutí SDEU s nadšením, novináři a neziskové organizace v něm spatřují velké omezení jejich práce a návrat do dob, jež umožňovaly zneužívání evropských obchodních korporací pro nelegální praktiky.

Rozhodnutí WM a Sovim SA nevyhnutelně ovlivnilo i připravovanou 6. AML směrnici, která tak musela být přepracována. Ze změn, které v oblasti přístupu k informacím o skutečných majitelích aktuální návrh 6. AML směrnice zavádí, je zřejmé, že unijní zákonodárce si rozhodnutí WM a Sovim SA vzal k srdci a důkladně 6. AML směrnici přepracoval tak, aby byl v souladu s názorem SDEU.²⁶³

Oproti dosavadní právní úpravě 6. AML směrnice klade znatelně větší důraz na ochranu práva na soukromí skutečných majitelů, když nově blíže specifikuje podmínky přístupu osob s oprávněným zájmem a skutečným majitelům umožňuje se seznámit s identitou osob, jež mají přístup k jejich údajům. Z návrhu je zároveň zřejmá snaha vyvážit zájem na ochraně soukromí skutečných majitelů se zájmem na boji proti praní špinavých peněz, neboť 6. AML směrnice nově stanoví seznam osob, u nichž se oprávněný zájem předpokládá. Tím tak zákonodárce dost možná reaguje na kritiku ze strany novinářů a neziskových organizací, když je za tyto osoby se zájmem považuje a zároveň jim poskytuje výjimku ze sdělování jejich identity skutečným majitelům.

Dále je možné konstatovat, že oproti dosavadní úpravě unijní zákonodárce tentokrát pro pravidla přístupu k informacím o skutečných majitelích zvolil v mnohem větší míře metodu maximální harmonizace. Členské státy nově nebudou mít možnost se v některých ohledech od unijní směrnice odchýlit.²⁶⁴ Možnost odchýlit se 6. AML směrnice sice umožňuje u zavádění dalších kategorií osob s oprávněným zájmem, nicméně i tato změna podléhá určité kontrole ze strany Evropské komise ve formě povinné notifikace.

Unijnímu zákonodárci se podle mého názoru podařilo dobře reflektovat nejen názor SDEU, ale také i ostatní faktory, které je při povolování přístupu k informacím o skutečných majitelích nutné brát v potaz (zejména role a postavení investigativních novinářů a neziskových organizací v boji proti praní špinavých peněz a jiným trestným aktivitám). Ačkoliv 6. AML směrnici hodnotím ve světle problematiky transparentnosti skutečného majitele a práva na soukromí jako zdařilou, otázkou rozhodně zůstává, jak tento nově nastavený systém bude

²⁶³ Například SDEU ve svém odůvodnění vyjmenovává řadu subjektů, u kterých dle jeho názoru není o jejich oprávněném zájmu na získání informací o skutečném majiteli pochyb. Unijní zákonodárce pak tyto osoby zařadil do výčtu osob s oprávněným zájmem (viz rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20, par. 74-76).

²⁶⁴ Členské státy podle 6. AML směrnice nebudou moct rozšiřovat rozsah zveřejňovaných údajů a nově budou mít povinnost ve stanovených případech poskytovat výjimku ze zveřejňování informací.

fungovat v praxi. Jako největší možné riziko spatřuji zejména to, aby při poskytování přístupu k informacím o skutečných majitelích nedocházelo k obstrukcím ze strany správce evidence.

6. AML směrnice se v tomto ohledu snaží zakotvit určité záruky (např. stanoví lhůty, ve kterých musí být o žádosti rozhodnuto, či taxativní výčet důvodů, pro které je možné žádost odmítnout), zda však tento proces bude hladce probíhat i v praxi, se dozvíme nejpozději za 3 roky od vstupu

6. AML směrnice v platnost, kdy uplyne transpoziční lhůta.²⁶⁵ Vzhledem k rozsahu změn, které v této oblasti budou muset členské státy zavést, se dá předpokládat, že implementace pravidel

6. AML směrnice se obecně dočkáme spíše později než dříve.

²⁶⁵ Čl. 78 Směrnice o mechanismech, které mají členské státy zavést za účelem předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně směrnice (EU) 2019/1937 a o změně a zrušení směrnice (EU) 2015/849. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-37-2024-INIT/cs/pdf>.

6. Česká úprava evidence skutečných majitelů ve světle rozhodnutí WM a SOVIM SA

Právní úprava evidence skutečných majitelů v České republice vychází, stejně jako v ostatních členských státech EU, aktuálně z 5. AML směrnice. Rozhodnutí WM a Sovim SA mělo tak nutně vliv i na českou evidenci skutečných majitelů. Za účelem analýzy české právní úpravy ve světle rozhodnutí WM a Sovim SA se šestá kapitola nejprve zaměří na současnou právní úpravu této oblasti v České republice. Následně bude tato úprava zhodnocena optikou rozhodnutí WM a Sovim SA a v poslední části pak budou představeny úvahy o budoucích změnách české právní úpravy.

6.1. Zákon o evidenci skutečných majitelů

Ačkoliv primárním prováděcím předpisem AML směrnice do českého právního řádu je zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, problematika skutečného majitele je samostatně transponována zvláštním zákonem č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů (dále jen „ZESM“).²⁶⁶ ZESM se komplexně věnuje problematice evidování skutečného majitele, neboť vedle vymezení základních pojmů a povinností reguluje též proces zápisu skutečného majitele, vedení, obsah a přístup do evidence a v neposlední řadě také přestupky v této oblasti.

ZESM byl přijat v roce 2021 za účelem transpozice 5. AML směrnice do českého právního řádu. Česká právní úprava evidence skutečných majitelů však byla od počátku problematická, a proto byla hned v roce 2022 novelizována.²⁶⁷ Předmětem kritiky byla tehdy především česká definice skutečného majitele, která původně rozlišovala mezi osobami s koncovým vlivem a koncovými příjemci. Evropské komise se tak obávala, že kvůli tomuto dělení skutečného majitele se právní úprava ZESM nebude vztahovat na všechny skutečné majitele dle 5. AML směrnice. Novelizovaná česká definice tak nyní z velké části odpovídá textu samotné směrnice.²⁶⁸ Protože Evropská komise tehdy proti České republice zahájila řízení o porušení povinnosti a přijetím novely ZESM podmínila možnost České republiky podat první

²⁶⁶ V době vzniku evidence skutečných majitelů v České republice tomu ale tak nebylo, neboť 4. AML směrnice, jež povinnost evidování zavedla, byla v oblasti centrálního registru skutečných majitelů do českého právního řádu provedena přidáním části čtvrté do zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (dále jen „ZVR“). Evidence skutečných majitelů, tak jak ji dnes známe, byla zavedena ZESM v návaznosti na transpozici 5. AML směrnice, čímž tak došlo k nahrazení právní úpravy ve ZVR.

²⁶⁷ Zákon č. 245/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

²⁶⁸ § 2 písm. c) ve spojení s § 4 zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

žádost o platbu v rámci Národního plánu obnovy, byla novela připravena a schválena v rekordním čase a účinnosti nabyla již 1. 10. 2022.²⁶⁹

6.1.1. Evidence skutečných majitelů dle ZESM

Evidence skutečných majitelů jako taková je upravena v části třetí ZESM. Podle ustanovení § 11 odst. 1 ZESM je evidence informačním systémem veřejné správy, který spravuje Ministerstvo spravedlnosti. Evidenci samotnou pak vedou soudy příslušné k řízení o zápisu, přičemž zápis může provést právě rejstříkový soud nebo notář.²⁷⁰

Přístup do evidence je, stejně jako například v případě obchodního rejstříku, zajištěn skrze internetové stránky.²⁷¹ Protože ZESM byl přijat, aby transponoval 5. AML směrnici, zavedl tak v souladu s touto směrnicí přístup k vybraným informacím o skutečných majitelích pro širokou veřejnost. Evidenci tak můžeme rozdělit na část veřejnou, jež je dostupná komukoliv a kdykoliv,²⁷² a na část neveřejnou, ke které mají přístup jen vybrané subjekty jako je například osoba zapsaná v evidenci jako skutečný majitel, evidující osoba, soud pro účely soudního řízení, orgány činné v trestném řízení atd.²⁷³

Přístup do veřejné části evidence není podmíněn přihlášením ani registrací a rovněž není zpoplatněn, k informacím se tak dostane kdokoliv a kdykoliv. Veřejnost má podle ustanovení § 14 odst. 1 ZESM zajištěný přístup k informacím o skutečném majiteli právnické osoby, a to v rozsahu jména, státu bydliště, roku a měsíce narození a státního občanství. Dále jsou také veřejnosti k dispozici informace o dalších skutečnostech souvisejících s postavením dané osoby jako skutečného majitele, jedná se například o informace o povaze postavení skutečného majitele, o velikosti přímého nebo nepřímého podílu skutečného majitele, o dni, od kterého je fyzická osoba skutečným majitelem, atd.²⁷⁴

Rozsah zveřejňovaných údajů na žádost skutečného majitele může být ještě rozšířen o adresu místa pobytu, přesné datum narození či rodné číslo. Ke zveřejnění těchto dalších informací dochází rovněž v případě, kdy jsou tyto údaje obsaženy v jiném veřejném rejstříku, ze kterého jsou automaticky propány do evidence.²⁷⁵ ZESM skutečným majitelům dále umožňuje požádat o zneprístupnění svých informací v evidenci, nicméně pouze v případě, že skutečný majitel není plně svéprávný, jedná-li se o případ hodný zvláštního zřetele a není-li

²⁶⁹ BASTLOVÁ, Michaela a Andrea VAŠKOVÁ. *Zákon o evidenci skutečných majitelů. Praktický komentář*, s. 4.

²⁷⁰ § 11 odst. 2 a 3 zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

²⁷¹ Viz <https://esm.justice.cz/ias/issm/rejstrik>.

²⁷² § 14 zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

²⁷³ Ibid., § 16.

²⁷⁴ Ibid., § 14 odst. 1.

²⁷⁵ Ibid., § 14 odst. 1 písm. a) bod 3.

to v rozporu s veřejným zájmem.²⁷⁶ Zvláštní režim zveřejňování údajů o skutečných majitelích pak ZESM poskytuje pro právní uspořádání.²⁷⁷

6.1.2. ZESM a zásah do práva na soukromí

Jak již bylo zmíněno v předchozích částech této práce, veřejný přístup k informacím o skutečných majitelích je zásahem do práva na soukromí, a proto bylo nutné se tímto problémem zabývat i při přijímání ZESM. V kontextu českého právního řádu se v této oblasti úprava ZESM dotýká práva na soukromí podle čl. 7 LZPS a práva na ochranu před zásahem do soukromého života a zneužívání osobních údajů podle čl. 10 LZPS.²⁷⁸ Tyto práva je možné zákonem omezit, nicméně podle čl. 4 odst. 4 LZPS musí být chráněno jejich podstaty a smyslu a omezení nesmí být zneužito k jiným účelům. Dle rozhodovací praxe ÚS pak omezení těchto práv musí být rovněž v souladu s principem proporcionality.²⁷⁹ Český zákonodárce při přípravě ZESM došel z níže popsaných důvodů k závěru, že zásah do těchto základních práv je proporcionální.

Důvodová zpráva k ZESM v první řadě zhodnocuje, že posuzovaná právní úprava sleduje veřejný zájem. Tímto veřejným zájmem je ochrana důvěry v soukromoprávních, především obchodních, vztazích, ochrana práv třetích osob a rovněž zájem na zprůhlednění struktury vztahů právnických osob a vybraných právních uspořádání na území České republiky.²⁸⁰ Ačkoliv netransparentnost není vždy škodlivá, z důvodu jejího zneužívání může představovat určité riziko, například ve formě praní špinavých peněz. Zveřejňování údajů o skutečných majitelích je tak z pohledu zákonodárce jediný efektivní způsob, jak výše popsaných cílů dosáhnout.²⁸¹

Priměřenost právní úpravy ZESM je spatřována zejména v tom, že zveřejňovány budou jen ty údaje, jež stanoví 5. AML směrnice, přičemž širší rozsah osobních údajů bude možné zveřejnit pouze na základě žádosti skutečného majitele²⁸² (to ale není ve skutečnosti pravda, protože k tomu dochází rovněž v případě tzv. automatického průpisu). Zároveň k proporcionalitě opatření ZESM má přispívat možnost zneprístupnění údajů v případě,

²⁷⁶ Ibid., § 32 odst. 1.

²⁷⁷ Ibid., § 14 odst. 1 písm. b) a § 15.

²⁷⁸ VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, č. 37/2021 Dz. Sněmovní tisk 886/0, s. 44. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=886&CT1=0>.

²⁷⁹ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2020, sp. zn. Pl. ÚS 10/17.; Nález Ústavního soudu ze dne 10. listopadu 2020, sp. zn. Pl. ÚS 33/16.; Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10.

²⁸⁰ VLÁDA ČR. op. cit. pozn. 278, s. 44 a 47.

²⁸¹ Ibid., s. 46.

²⁸² Ibid., s. 48.

že skutečný majitel není plně svéprávný,²⁸³ a také to, že osobní údaje všech skutečných majitelů nebudou v evidenci dostupné po 5 letech od zániku dané právnické osoby. Pro další mechanismy ochrany před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním a jiným zneužíváním osobních údajů pak důvodová zpráva odkazuje na jiné právní předpisy, zejména na nařízení GDPR a zákon č. 110/2019 Sb., o zpracovávání osobních údajů.²⁸⁴

Zákonodárce se v neposlední řadě rovněž vyjádřil k tomu, že přístup veřejnosti do evidence není podmíněn žádným přihlášením, registrací či poplatkem. V tomto ohledu argumentuje zejména tím, že stejné (tj. bez nutnosti přihlášení, registrace či zaplacení poplatku) nastavení evidence skutečných majitelů mají i v řadě jiných členských států a také tím, že zveřejňované údaje se ve velké míře shodují s informacemi, jež jsou zveřejňované v obchodním rejstříku či v jiných veřejně dostupných zdrojích. Z tohoto důvodu tak dle důvodové zprávy nelze hovořit o jakémkoliv negativním zásahu do práva na soukromí skutečných majitelů.²⁸⁵

6.2. Zhodnocení české právní úpravy ve světle rozhodnutí WM a Sovim SA

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, řada členských států na rozhodnutí WM a Sovim SA nezareagovala a přístup veřejnosti do evidence skutečných majitelů nijak neomezila. Do této skupiny řadíme i Českou republiku, kde toto rozhodnutí SDEU sice vyvolalo v právních kruzích debatu a spekulace o zneprístupnění evidence skutečných majitelů,²⁸⁶ nicméně doposud žádná změna ZESM přijata nebyla a s největší pravděpodobností se zatím ani nechystá.²⁸⁷ Česká právní úprava přístupu veřejnosti, jež je obsažena v § 14 ZESM, je tak v rozporu s rozhodnutím WM a Sovim SA a s právem na soukromí a na ochranu osobních údajů dle čl. 7 a 8 LZPEU.

Vedle prostého posouzení, zda český režim přístupu veřejnosti k informacím o skutečných majitelích je či není v souladu s rozhodnutím WM a Sovim SA, je rovněž možné se zaměřit na další aspekty úpravy evidence skutečných majitelů, jež jsou z pohledu ochrany práva na soukromí skutečných majitelů klíčové a jež je nutné při celkovém posuzování právní úpravy brát v potaz.

²⁸³ Ibid., s. 49.

²⁸⁴ Ibid., s. 49.

²⁸⁵ Ibid., s. 50-51.

²⁸⁶ Např. NONNEMANN, František. *Konec evidence skutečných majitelů?.*; JAREŠ, Adam. op. cit. pozn. 238.

²⁸⁷ Viz vyjádření Ministerstva spravedlnosti pro iROZHLAS: ČERMUSOVÁ, Tereza. Evidence skutečných majitelů se zatím neuzavře. Ačkoli „představuje zásadní zásah do soukromí“. In: *iROZHLAS* [online]. 12. 5. 2023 [cit. 03.03.2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/evidence-skutecnych-majitelu-ministerstvo-spravedlnosti-analyza-rozsudek_2305120500_tec.

SDEU ve svém rozhodnutí jako jeden z problematických aspektů 5. AML směrnice spatřoval možnost členských států zveřejňovat další údaje o skutečných majitelích nad rámec stanovený čl. 30 odst. 5 5. AML směrnice. Tuto možnost využil i český zákonodárce, když v případě, že o to skutečný majitel požádá, dojde ke zveřejnění dalších osobních údajů.²⁸⁸ V tomto případě dochází ke zpřístupnění informací osobní povahy na základě výslovné žádosti skutečného majitele, a proto tak nelze hovořit o neoprávněném zásahu do práva na soukromí. Širší rozsah osobních informací je nicméně zveřejňován i v případě tzv. automatického průpisu z jiného veřejného rejstříku.²⁸⁹ Ačkoliv je na jednu stranu pravda, že v případě, kdy dojde k automatickému průpisu osobních údajů, jsou zveřejňovány jen ty informace, jež jsou veřejně dostupné i v jiných veřejných rejstřících. Na druhou stranu je ale důležité se zamyslet nad tím, zda je opravdu nezbytné za dosažením cílů AML směrnice zveřejňovat i údaje, jako je adresa bydliště či datum narození.

Zveřejňování právě tohoto typu osobních údajů v minulosti ÚS²⁹⁰ či ESLP²⁹¹ označily v několika případech za problematické a za neproporcionální zásah do práva na soukromí subjektu údajů.²⁹² Zejména v případě adresy bydliště ESLP judikuje, že její zveřejňování může být spojeno s rizikem negativních důsledků jako je vloupání apod.²⁹³ Vzhledem k tomu, že samotná 5. AML směrnice tyto údaje řadí do skupiny „volitelně“ zveřejňovaných údajů, je zřejmé, že jejich zveřejňování ani unijní zákonodárce nepovažuje za nezbytně nutné pro dosažení cílů AML směrnice. V tomto ohledu se mi tak řešení přijaté českým zákonodárcem jeví jako problematické, neboť jediným důvodem zveřejňování citlivých údajů jako je datum narození a adresa bydliště nemůže být to, že jsou tyto informace veřejně dostupné i jinde, a proto by bylo nelogické je v evidenci neuvádět.²⁹⁴ Takové odůvodnění zásahu do práva na soukromí a na ochranu osobních údajů by dle mého názoru v rámci testu proporcionality nemohlo obstát.

Z pohledu SDEU ve věci WM a Sovim SA je dále důležité, aby skuteční majitelé měli dostatečné záruky ochrany jejich soukromí a osobních údajů. 5. AML směrnice v tomto směru umožňuje státům v určitých případech rozhodovat o znepřístupnění osobních údajů, nicméně ponechává na státech, do jaké míry tuto možnost do svého právního řadu implementují. Český

²⁸⁸ § 14 odst. 1 písm. a) bod 3 zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

²⁸⁹ Ibid., § 14 odst. 1 písm. a) bod 3.

²⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12.

²⁹¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. března 2023, L.B. v. Maďarsko, stížnost č. 36345/16.

²⁹² Podobně se vyjádřil i generální advokát Pitruzzella ve svém stanovisku ve věci WM a Sovim SA (bod 105-107).

²⁹³ Například Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. března 2023, L.B. v. Maďarsko, stížnost č. 36345/16.

²⁹⁴ Srov. VLÁDA ČR. op. cit. pozn. 278, s. 124-125.

zákonodárce možnost udělení výjimky ze zveřejňování využil, avšak velmi omezeným způsobem pouze v případě skutečného majitele, který není plně svéprávný, jedná-li se o případ hodný zvláštního zřetele a není-li to v rozporu s veřejným zájmem.²⁹⁵ Důvodem této omezené implementace byla dle důvodové zprávy neefektivita a již zúžený rozsah zveřejňovaných údajů.²⁹⁶ Dosažení ochrany soukromí a osobních údajů, jemuž má udělení výjimky ze zveřejnění údajů sloužit, považoval zákonodárce v tomto případě spíše za teoretické a spojené s řadou aplikačních a praktických problémů. Z tohoto důvodu tak usoudil, že nákladné a komplikované udělování výjimek dle 5. AML směrnice by bylo s ohledem na hypotetický a omezený přínos neproporcionální.²⁹⁷

Vedle velmi omezené možnosti výjimky ze zveřejňování údajů ZESM nezavádí žádný jiný nástroj ochrany soukromí skutečných majitelů, pouze v důvodové zprávě můžeme nalézt odkaz na postup dle nařízení GDPR a zákona č. 110/2019 Sb., o zpracovávání osobních údajů. S ohledem na názor SDEU mám tak za to, že úpravu ZESM v oblasti udělování výjimek ze zveřejňování informací o skutečných majitelích nelze mít za uspokojivou. ZESM dostatečně nevyvažuje veřejný zájem a právo na soukromí, když skutečným majitelům neposkytuje téměř žádné záruky ochrany jejich soukromí, přičemž z důvodové zprávy vyplývá, že důvodem omezené ochrany je zejména její případná „nákladnost a komplikovanost“. Takové odůvodnění považuji v oblasti omezení základního lidského práva za nepřijatelné. Výše popsané nastavení systému ochrany soukromí skutečných majitelů by pak dle mého názoru neobstálo ani v rámci testu proporcionality před ÚS. Ten tradičně klade důraz na to, aby dotčeným osobám byly poskytnuty prostředky ochrany jejich soukromí,²⁹⁸ k čemuž v případě ZESM nedochází.

S ohledem na výše uvedené, se domnívám, že česká právní úprava evidence skutečných majitelů ve světle rozhodnutí WM a Sovim SA nemůže obstát. Nejenomže, navzdory rozhodnutí SDEU, umožňuje přístup široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích, ale rovněž i ostatní aspekty právní úpravy ZESM v této oblasti dostatečně nevyvažují veřejný zájem a právo na soukromí. Českou právní úpravu přístupu veřejnosti k informacím o skutečných majitelích obsaženou v ZESM tak nepovažuji za proporcionální.

²⁹⁵ § 32 zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

²⁹⁶ VLÁDA ČR. op. cit. pozn. 278, s. 49.

²⁹⁷ Ibid., s. 58.

²⁹⁸ Viz např. Nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2010, sp. zn. I. ÚS 2451/10.; Nález Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2020, sp. zn. Pl. ÚS 10/17.

6.3. Úvahy o budoucích změnách evidence skutečných majitelů v České republice

Jak již bylo výše uvedeno, v současné době se neplánuje přijetí novely ZESM, která by českou právní úpravu uváděla do souladu s rozhodnutím SDEU ve věci WM a Sovim SA. Možné změny, jež aktuální situaci zhojí, tak můžeme do budoucna očekávat v souvislosti s implementací 6. AML směrnice, jež byla podrobně popsána již v kapitole 5.3. Nyní se zaměřím na to, jakým způsobem by mohla být tato směrnice implementována do českého právního řádu.

První a rozhodně nejvýznamnější změnou bude již mnohokrát zmiňované omezení přístupu široké veřejnosti a povolení přístupu jen osobám s oprávněným zájmem. V této oblasti je možné se do jisté míry inspirovat zahraniční úpravou, neboť řada členských států přístup do evidence skutečných majitelů již omezila. Některé státy umožňují přístup osobám s oprávněným zájmem na základě žádosti,²⁹⁹ přičemž v případě, že je žádosti vyhověno, je následně pro přístup do systému evidence nutné přihlášení pomocí bankovní identity či jiného obdobného autentifikačního nástroje, který umožňuje ověření identity.³⁰⁰ Obdobný systém přístupu osob s oprávněným zájmem předvídá i samotná 6. AML směrnice,³⁰¹ a proto zavedení podobného řešení můžeme předpokládat i v případě české evidence. Již v současnosti je pro přístup do neveřejné části evidence skutečných majitelů nutné přihlášení pomocí identity občana, datové schránky či dalších autentizační a autorizačních služeb,³⁰² a proto se mi rozšíření tohoto systému i na přístup osob s oprávněným zájmem zdá logické.

Výše popsané řešení považuji rovněž za nejvhodnější i s ohledem na povinnost evidování osob s přístupem k informacím o konkrétních skutečných majitelích, kterou 6. AML směrnice též zavádí. Nově tak v České republice bude muset být zřízen systém evidování osob s přístupem, který s největší pravděpodobností povede Ministerstvo spravedlnosti jako správce evidence skutečných majitelů či rejstříkové soudy, jež evidence skutečných majitelů vedou. Který orgán bude mít nakonec na starosti evidování osob s přístupem, bude dle mého názoru záviset na tom, který orgán bude rozhodovat o žádostech o povolení přístupu a o žádostech skutečných majitelů o poskytnutí seznamu osob s přístupem k jejich informacím. Zdá se mi totiž logické, aby všechny tyto činnosti vykonával jeden orgán. Z mého pohledu mi dává větší smysl, aby těmito činnostmi byly pověřeny rejstříkové soudy,

²⁹⁹ Např. Finsko, Rakousko či Lichtenštejnsko.

³⁰⁰ Např. Belgie či Rakousko.

³⁰¹ Čl. 12 Směrnice o mechanismech, které mají členské státy zavést za účelem předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně směrnice (EU) 2019/1937 a o změně a zrušení směrnice (EU) 2015/849. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-37-2024-INIT/cs/pdf>.

³⁰² Informační systém evidence skutečných majitelů. In: *eJustice* [online] [cit. 22.04.2024]. Dostupné z: <https://esm.justice.cz/ias/issm/rejstrik>.

kteří již v současnosti rozhodují o povolení přístupu k informacím o skutečných majitelích právních uspořádání pro osoby, které prokáží zájem v souvislosti s předcházením praní špinavých peněz, financování terorismu apod.³⁰³ 6. AML směrnice to nicméně v tomto ohledu ponechává na členských státech,³⁰⁴ a tak to nyní závisí na českém zákonodárci, kterému orgánu se nakonec rozhodne tuto pravomoc svěřit.

Další významná změna české evidence skutečných majitelů by se měla týkat uveřejňování citlivých údajů jako je adresa bydliště či datum narození. Dle návrhu 6. AML směrnice tyto osobní údaje nepatří mezi údaje poskytované osobám s oprávněným zájmem, přičemž členské státy již nebudou mít možnost svoji evidenci o tyto údaje rozšířit.³⁰⁵ V případě české evidence by tak mělo dojít ke znepřístupnění těchto údajů u skutečných majitelů, u nichž tyto údaje evidence obsahuje. Bude se jednat zejména o případy skutečných majitelů, jejichž zápis v evidenci vznikl tzv. automatickým průpisem.

Z pohledu práva na soukromí pak poslední významnou změnou bude povinnost rozšířit důvody, pro které je možné zažádat o výjimku ze zveřejnění osobních údajů. V současné době o výjimkách ze zveřejňování osobních údajů rozhodují rejstříkové soudy,³⁰⁶ a proto předpokládám, že i po novelizaci ZESM tato pravomoc zůstane rejstříkovým soudům. V této souvislosti bude zákonodárce rovněž dále muset v ZESM stanovit „výjimečné okolnosti“, za kterých se výjimky budou udělovat, neboť tuto povinnost stanoví přímo 6. AML směrnice.³⁰⁷

Vzhledem k rozsahu výše popsaných změn, jež 6. AML směrnice zavede, lze předpokládat, že její transpozice bude poněkud složitá. Z tohoto důvodu se domnívám, že si na výše popsané změny ještě nějakou dobu počkáme, nejspíše snad do doby, kdy uplyne transpoziční lhůta, tj. do 3 let od vstupu 6. AML směrnice v platnost.³⁰⁸ Případná změna ZESM v budoucnu ale není vázána jen na přijetí 6. AML směrnice, ale může k ní rovněž dojít v případě, že by se otázka proporcionality veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích dostala před ÚS a ten by v souladu s rozhodnutím SDEU ve věci WM a Sovim SA rozhodl o zrušení veřejného přístupu.

³⁰³ § 15 odst. 1 písm. a) zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

³⁰⁴ Čl. 13 6. AML směrnice hovoří pouze o „subjektech odpovědných za centrální registry“, přičemž dále už nespécifikuje, jaký orgán by jím měl být.

³⁰⁵ Čl. 12 odst. 1 Směrnice o mechanismech, které mají členské státy zavést za účelem předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně směrnice (EU) 2019/1937 a o změně a zrušení směrnice (EU) 2015/849. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-37-2024-INIT/cs/pdf>.

³⁰⁶ § 32 odst. 1 zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

³⁰⁷ Čl. 15 Směrnice o mechanismech, které mají členské státy zavést za účelem předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně směrnice (EU) 2019/1937 a o změně a zrušení směrnice (EU) 2015/849. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-37-2024-INIT/cs/pdf>.

³⁰⁸ Viz čl. 78 6. AML směrnice.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala problematikou evidování skutečného majitele ve světle práva na soukromí. Největší problém v této oblasti z pohledu práva na soukromí představuje zpřístupňování informací o skutečných majitelích veřejnosti. V důsledku zveřejňování údajů osobní povahy totiž skuteční majitelé ztrácí možnost kontrolovat, kdo a jakým způsobem pracuje s jejich osobními údaji, čímž tak dochází k zásahu do jejich práva na soukromí. Ačkoliv informace o skutečných majitelích jsou zveřejňovány ve veřejném zájmu, část odborné veřejnosti argumentuje, že míra zásahu do práva na soukromí s ohledem na sledované cíle není proporcionální, a je proto nepřijatelná. Tento argument je do jisté míry podpořen i závěry soudů, jež v oblasti ochrany soukromí kladou důraz na to, aby k zásahům do práva na soukromí docházelo jen na základě řádně odůvodněného a kvalitního zákonného podkladu, jenž vyvažuje protichůdné zájmy a poskytuje dostatečné záruky ochrany soukromí.

Rozřešení výše popsané problematiky přinesl dne 22. listopadu 2022 SDEU ve svém rozhodnutí WM a Sovim SA, kterým zrušil přístup široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích dle 5. AML směrnice z důvodu rozporu s právem na soukromí dle čl. 7 LZPEU a s právem na ochranu osobních údajů dle čl. 8 LZPEU. Hlavním důvodem tohoto rozhodnutí bylo nenaplnění kritérií nezbytnosti a přiměřenosti v rámci testu proporcionality. Oproti předchozí úpravě SDEU neshledal v rozšíření přístupu na širokou veřejnost s ohledem na cíle AML směrnice žádnou přidanou hodnotu, a proto toto opatření nepovažoval za nezbytné. Nepřiměřenost pak SDEU spatřoval zejména v tom, že skutečným majitelům nebyly poskytnuty dostatečné záruky ochrany jejich soukromí a osobních údajů. Ačkoliv se SDEU ve svém rozhodnutí nevěnoval všem předloženým předběžným otázkám, jeho rozhodnutí považuji za věcně správné. SDEU stručně a jasně odůvodnil, které konkrétní části úpravy 5. AML směrnice považuje za rozporné, a rovněž unijnímu zákonodárci poskytl určitá vodítka, jak v budoucnosti přístup veřejnosti nastavit. Jako určitý nedostatek ale spatřuji to, že se SDEU, na rozdíl od generálního advokáta, vůbec nevypořádal s předběžnými otázkami, jež se týkaly vztahu přístupu veřejnosti s pravidly nařízení GDPR. Vyřešení tohoto vztahu již v rámci rozhodnutí WM a Sovim SA by dle mého názoru bylo do budoucnosti užitečné.

Významnost rozhodnutí WM a Sovim SA ale nespočívá jen v tom, že se věnuje dlouhodobě sporné problematice transparentnosti skutečného majitele, ale také v tom, že přináší významné důsledky pro praxi a legislativu. Řada členských států EU tak v návaznosti na toto rozhodnutí téměř ihned znemožnila přístup veřejnosti do evidence skutečných majitelů. Ačkoliv reakce některých států byly velmi pohotové (např. Německo), více než třetina členských států doposud na závěry SDEU o rozporu veřejného přístupu s právem na soukromí

a na ochranu osobních údajů nijak nezareagovala (např. Slovensko). Tato situace by se měla ale změnit nejpozději s transpozicí 6. AML směrnice, která již byla schválena Evropským parlamentem a Radu EU a nyní se tak čeká jen na oficiální zveřejnění v Úředním věstníku EU, čímž směrnice vstoupí v platnost.

Legislativní dopad rozhodnutí WM a Sovim SA se týkal přípravy samotné 6. AML směrnice, jež v jeho důsledku musela projít značnými změnami. Z aktuálního návrhu nicméně vyplývá, že unijní zákonodárce si rozhodnutí SDEU vzal skutečně k srdci, protože 6. AML směrnice oproti svým předchůdkyním v mnohem větší míře akcentuje ochranu soukromí skutečných majitelů. Tuto novelizaci AML směrnice tak považují za zdařilou, protože se unijnímu zákonodárci podle mého názoru podařilo dobře reflektovat nejen názor SDEU, ale také i ostatní faktory, které je při povolování přístupu k informacím o skutečných majitelích nutné brát v potaz (zejména role a postavení investigativních novinářů a neziskových organizací v boji proti praní špinavých peněz a jiným trestným aktivitám).

V návaznosti na blížící se vstup v platnost 6. AML směrnice bude muset i česká legislativa projít řadou změn. Přístup veřejnosti do české evidence skutečných majitelů totiž od doby vydání rozhodnutí WM a Sovim SA nebyl nijak omezen (a ani se to v blízké době nechystá), a je tak v rozporu s právem na soukromí a na ochranu osobních údajů. Ve světle rozhodnutí WM a Sovim SA ale režim přístupu veřejnosti není jediným problematickým aspektem české právní úpravy. ZESM lze rovněž vytknout, že neposkytuje dostatečné záruky ochrany soukromí skutečných majitelů či že dochází ke zveřejňování příliš širokého rozsahu osobních údajů. Navíc téměř k žádnému z přijatých opatření dle mého názoru nebylo ze strany zákonodárce poskytnuto přesvědčivě odůvodnění, jež by zásah do práva na soukromí ospravedlnilo.

Hlavní změnou, která ZESM v budoucnosti čeká, je přechod na režim přístupu do evidence skutečných majitelů pouze pro osoby s oprávněným zájmem. Za tímto účelem tak český zákonodárce bude muset vymyslet způsob, jak těmto osobám zajistit přístup, jež bude zároveň umožňovat zjišťování a evidování jejich identity, což 6. AML směrnice bude rovněž nově ukládat. V tomto ohledu se nabízí řešení, které již nyní funguje pro přístup do neveřejné části evidence skutečných majitelů a pro přístup k informacím o skutečných majitelích právních uspořádání. Mezi další významné budoucí změny ZESM můžeme dále zařadit povinnost rozšířit důvody, pro které se udělují výjimky ze zveřejňování informací, a dále také možnost skutečných majitelů zažádat o seznam osob, jež mají přístup k informacím o skutečných majitelích, či omezení rozsahu zveřejňovaných informací u skutečných majitelích, k jejichž zápisu v evidenci došlo automatickým průpisem.

Výše uvedené změny v evidování skutečných majitelů by dle mého názoru měly zajistit větší ochranu soukromí skutečných majitelů, neboť adresují ty nejvíce problematické aspekty, jež SDEU a další soudy v otázkách ochrany soukromí dlouhodobě zdůrazňují. Jako potenciální riziko nového režimu však spatřuji možnost obstrukcí při povolování přístupu pro osoby s oprávněným zájmem, jež by v praxi mohly nastat. S ohledem na tříletou transpoziční lhůtu, si však s největší pravděpodobností ještě nějakou chvíli počkáme na to, jak tyto změny budou fungovat v praxi a zda skutečně přinesou očekávaný kompromis mezi veřejným zájmem a ochranou soukromí skutečných majitelů.

Seznam používaných zkratek

3. AML směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu
4. AML směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES
5. AML směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU
6. AML směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady o mechanismech, které mají členské státy zavést za účelem předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, a o změně směrnice (EU) 2019/1937 a o změně a zrušení směrnice (EU) 2015/849 ³⁰⁹
AML	<i>Anti-Money Laundering</i>
AML/CFT	<i>Anti-Money Laundering/Countering the Financing of Terrorism</i>
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv
FATF	Finanční akční výbor (z anglického <i>Financial Action Task Force</i>)
Nařízení GDPR	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES
LZPEU	Listina základních práv Evropské unie
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie

³⁰⁹ V době uzavření rukopisu 6. AML směrnice zatím nebyla oficiálně publikována v Úředním věstníku EU, a proto nemá číslo.

ÚS
ZESM

Ústavní soud České republiky
zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

Monografie

HUFNAGEL, Saskia a Anton MOISEIENKO, eds. *Policing Transnational Crime*. 1. vyd. London: Routledge, 2020. ISBN 978-1-351-13227-5.

KOSTOHRYZ, Milan a Jan MIKULÁŠ. *Anonymita skutečného vlastnictví a její zneužívání*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-87975-02-2.

KOSTOHRYZ, Milan. *Piercing the corporate veil: překonávání právní samostatnosti kapitálových společností ve srovnávacím pohledu*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-87146-96-5.

MATES, Pavel, ed. *Ochrana osobnosti, soukromí a osobních údajů*. 1. vyd. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-346-9.

ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. *Právo na soukromí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011. ISBN 978-80-210-5449-3.

Komentáře

BASTLOVÁ, Michaela a Andrea VAŠKOVÁ. *Zákon o evidenci skutečných majitelů. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-151-3.

BLANKE, Hermann-Josef a Stelio MANGIAMELI, eds. *Treaty on the Functioning of the European Union – A Commentary: Volume I: Preamble, Articles 1-89*. Cham: Springer International Publishing, 2021. ISBN 978-3-030-43509-7.

BOBEK, Michal, Jiří KMEC, David KOSAŘ a Jan KRATOCHVÍL. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.

KÜHN, Zdeněk a kol. *Listina základních práv a svobod: velký komentář*. 1. vyd. Praha: Leges, 2022. Komentátor. ISBN 978-80-7502-609-5.

WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK, Ivo POSPÍŠIL a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-747-8.

Učebnice

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první, Obecná část*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7478-326-5.

ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ, Irena PELIKÁNOVÁ a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-991-8.

Odborné články

BAKER, Philip. Beneficial Ownership: After Indofood. *GITC Review*. 2017, roč. 6, č. 1, s. 15–28.

CINDORI, Sonja. Beneficial Ownership – Demand for Transparency, Threat to Privacy. *Review of European and Comparative Law*. 2023, roč. 55, č. 4, s. 113–131.

FROLÍK, Martin a Bohumil HAVEL. Král UBO mezi námi, aneb úvodní zamyšlení nad novým zákonem o evidenci skutečných majitelů. *Právní rozhledy*. 2021, č. 7, s. 229–236.

JAREŠ, Adam. Přístup široké veřejnosti k údajům o skutečných majitelích a právo na ochranu soukromí. *Revue pro právo a technologie*. 2023, č. 27, s. 87–95.

JOLK, Christophe. Decision of the French Constitutional Court number 2016-591 QPC of 21 October 2016 ‘Mrs Helen S’. *Trusts & Trustees*. 2016, roč. 22, č. 10, s. 1165–1167.

NOSEDA, Filippo. Common Reporting Standard and EU beneficial ownership registers: inadequate protection of privacy and data protection. *Trusts & Trustees*. 2017, roč. 23, č. 4, s. 404–409.

NOSEDA, Filippo. CRS and beneficial ownership registers – what serious newspapers and tabloids have in common: The improbable story of a private client lawyer turned human rights activist. *Trust & Trustees*. 2017, roč. 23, č. 6, s. 601–609.

NOSEDA, Filippo. FATCA, CRS and Public BO registers: a report on the direction of travel—the next 12 months. *Trusts & Trustees*. 2022, roč. 28, č. 6, s. 482–487.

PANTAZATOU, Katerina. A Never-Ending Battle Between Privacy and Transparency: The Case of Registers of Beneficial Ownership Before the CJEU. *EC Tax Review*. 2023, roč. 32, č. 3, s. 103–116.

PIHERA, Vlastimil a Kateřina RONOVSKÁ. Rozpaky nad evidencí skutečných majitelů. *Bulletin advokacie*. 2021, č. 5, s. 21–25.

PURCELL, Jay a Ivana ROSSI. Privacy vs Transparency. *Finance & Development*. 2019, roč. 56, č. 3, s. 18–21.

WARREN, S. D. a L. D. BRANDEIS. The Right to Privacy. *Harvard Law Review*. 1890, roč. 4, č. 5, s. 193–220.

ZIGO, Daniel. CJEU: WM and Sovim SA v. Luxembourg Business Registers (Joined Cases C-37/20 and C-601/20): Rethinking Transparency of Ultimate Beneficial Owners Registers. *Bratislava Law Review*. 2023, roč. 7, č. 2, s. 227–240.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Anti-money laundering: Council adopts package of rules. In: *Council of the EU* [online] 30. 5. 2024 [cit. 08.06.2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/30/anti-money-laundering-council-adopts-package-of-rules/>.

Anti-money laundering: Council and Parliament strike deal on stricter rules. In: *Council of the EU* [online] 18. 1. 2024 [cit. 30.03.2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/01/18/anti-money-laundering-council-and-parliament-strike-deal-on-stricter-rules/>.

ARORA, Jyoti a Pragma KAUSHIK. Understanding the beneficial ownership v. beneficial holding concepts. In: *International Tax Review* [online]. 14. 9. 2021 [cit. 06.06.2024]. Dostupné z: <https://www.internationaltaxreview.com/article/2a6a9o6brs0qbt8ouqp6o/understanding-the-beneficial-ownership-v-beneficial-holding-concepts>.

Beneficial ownership registers interconnection system (BORIS). In: *European e-Justice Portal* [online] [cit. 26.02.2024]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/38590/EN/beneficial_ownership_registers_interconnection_system_boris?in_it=true.

Beneficial Ownership Transparency. In: *UNCAC Coalition* [online] [cit. 06.04.2024]. Dostupné z: <https://uncaccoalition.org/learn-more/beneficial-ownership-transparency/>.

BREWCZYŃSKA, Magdalena. Privacy and data protection vs public access to entrepreneurs' personal data. Score 2:0: How did the ECJ balance the rights to privacy and data protection against transparency of Ultimate Beneficial Owners registries in WM and Sovim SA v Luxembourg Business Registers? In: *European Law Blog* [online]. 15. 12. 2022 [cit. 26.02.2024]. Dostupné z: <https://europeanlawblog.eu/2022/12/15/privacy-and-data-protection-vs-public-access-to-entrepreneurs-personal-data-score-20/>.

ČERMUSOVÁ, Tereza. Evidence skutečných majitelů se zatím neuzavře. Ačkoli ‚představuje zásadní zásah do soukromí‘. In: *iROZHLAS* [online]. 12. 5. 2023 [cit. 03.03.2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/evidence-skutecnych-majitelu-ministerstvo-spravedlnosti-analyza-rozsudek_2305120500_tec.

DUPIRE, Camille. A history in the making - Revelations and evolution in beneficial ownership transparency. In: *EU AML/CFT Global Facility* [online]. 16. 6. 2022 [cit. 26.02.2024]. Dostupné z: <https://www.global-amlcft.eu/a-history-in-the-making-revelations-and-evolution-in-beneficial-ownership-transparency/>.

EU court returns EU to dark ages of dirty money. In: *Tax Justice Network* [online] 23. 11. 2022 [cit. 01.04.2024]. Dostupné z: <https://taxjustice.net/press/eu-court-returns-eu-to-dark-ages-of-dirty-money/>.

FATF. *Doporučení FATF* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/translations/Recommendations/Moneyval-Czech-FATF-Recommendations.pdf.coredownload.inline.pdf>

FATF. *Guidance on Transparency and Beneficial Ownership* [online]. 2014. Dostupné z: <https://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-transparency-beneficial-ownership.pdf>.

FATF. *The Forty Recommendations* [online]. 2003. Dostupné z: <https://www.fatf->

gafi.org/content/dam/fatf-gafi/recommendations/FATF%20Recommendations%202003.pdf

Informační systém evidence skutečných majitelů. In: *eJustice* [online] [cit. 22.04.2024]. Dostupné z: <https://esm.justice.cz/ias/issm/rejstrik>.

Italian Register of Beneficiaries: A Strategic Compliance Mandate. In: *Italian Trade Registry* [online]. 3. 2. 2024 [cit. 01.04.2024]. Dostupné z: <https://traderegistry.it/italian-register-of-beneficiaries-a-strategic-compliance-mandate/>.

KEUNEN, Lisa. The right to privacy used as a modern pillory in L.B. v. Hungary. In: *Strasbourg Observers* [online]. 1. 3. 2021 [cit. 10.04.2024]. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2021/03/01/the-right-to-privacy-used-as-a-modern-pillory-in-l-b-v-hungary/>.

KOTORA, David. Soudní dvůr EU zasadil ránu transparentnosti týkající se skutečných vlastníků. In: *Transparency International* [online]. 24. 11. 2022 [cit. 07.05.2024]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/soudni-dvur-eu-zasadil-ranu-transparentnosti-tykajici-se-skutecnych-vlastniku/>.

MARTINI, Máira. Why are EU public registers going offline and what's next for corporate transparency? In: *Transparency International* [online]. 25. 11. 2022 [cit. 31.03.2024]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/blog/cjeu-ruling-eu-public-beneficial-ownership-registers-what-next-for-corporate-transparency>.

New EU rules to combat money-laundering adopted. In: *European Parliament* [online]. 24. 4. 2024 [cit. 09.05.2024]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240419IPR20586/new-eu-rules-to-combat-money-laundering-adopted>.

NONNEMANN, František. Konec evidence skutečných majitelů? In: *EPRAVO.CZ* [online] 21. 12. 2022 [cit. 03.03.2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/konec-evidence-skutecnych-majitelu-115685.html>.

Open Ownership map: Worldwide action on beneficial ownership transparency. In: *Open Ownership* [online] [cit. 02.06.2024]. Dostupné z: <https://www.openownership.org/en/map/>.

PANICO, Paolo. Beneficial Ownership Registers 2.0: What Can Be Expected After The European Court Of Justice Decision Of 22 November 2022? In: *IFC Review* [online] 22. 1. 2024 [cit. 01.04.2024]. Dostupné z: <https://www.ifcreview.com/articles/2024/january/beneficial-ownership-registers-20-what-can-be-expected-after-the-european-court-of-justice-decision-of-22-november-2022/>.

Procedure File: 2021/0250(COD). In: *Legislative Observatory - European Parliament* [online] [cit. 04.03.2024]. Dostupné z: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2021/0250\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2021/0250(COD)&l=en).

Stattgabe der Anträge von Mitgliedern der Öffentlichkeit gem. § 23 Abs. 1 S. 1 Nr. 3 GwG auf Einsichtnahme in das Transparenzregister ist aufgrund des Urteils des Europäischen Gerichtshofs vom 22. November 2022 (Az. C-37/20, C-601/20) bis auf weiteres ausgesetzt. In: *Transparency Register* [online] 30. 11. 2022 [cit. 31.03.2024]. Dostupné

z: <https://www.transparenzregister.de/treg/en/aktuell?1#N12>.

UBO register for ultimate beneficial owner. In: *Business.gov.nl* [online] [cit. 01.04.2024]. Dostupné z: <https://business.gov.nl/regulation/ubo-register-ultimate-beneficial-owner/>.

VAN DER DOES DE WILLEBOIS, Emile a kol. *The Puppet Masters: How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It* [online]. Washington D.C.: The World Bank, 2011. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2363>.

VAN DER MERWE, Theo. *Beneficial ownership registers: Progress to date* [online]. Transparency international, 7. 4. 2020 [cit. 06.04.2024]. Dostupné z: <https://www.u4.no/publications/beneficial-ownership-registers-progress-to-date>.

VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, č. 37/2021 Dz. Sněmovní tisk 886/0, s. 46. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=886&CT1=0>.

You must tell us what you need the information for in order to apply for the beneficial owner. In: *Bolagsverket - the Swedish Companies Registration Office* [online]. 16. 2. 2023 [cit. 31.03.2024]. Dostupné z: <https://bolagsverket.se/omoss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden2023/dumasteberattavadduskahauppgifternatillforattfasokaverklighuvudman.4806.html>.

3. Seznam použitých právních předpisů

České právní předpisy

Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek.

Zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

Evropské právní předpisy

Listina základních práv Evropské unie

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES.

Směrnice Evropského parlamentu a rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU.

Smlouva o fungování Evropské unie.

Ostatní právní předpisy

Evropská úmluva o ochraně lidských práv.

Loi du 13 janvier 2019 instituant un Registre des bénéficiaires effectifs.

4. Seznam použité judikatury

Judikatura Ústavního soudu České republiky

Nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2010, sp. zn. I. ÚS 2451/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2011, sp. zn. Pl.ÚS 24/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. února 2020, sp. zn. Pl.ÚS 38/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2020, sp. zn. Pl. ÚS 10/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. listopadu 2020, sp. zn. Pl. ÚS 33/16.

Judikatura Soudního dvora Evropské unie

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 20. května 2003, Österreichischer Rundfunk, C-465/00, C-138/01, C-138/01 a C-139/01.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 9. listopadu 2010 ve spojené věci Volker und Markus Schecke and Eifert, C-92/09 a C-93/09.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci ze dne 8. dubna 2014, Digital Rights Ireland, C-293/12 a C-594/12.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. prosince 2016, C-203/15 a C-698/15.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 5. dubna 2022, ve věci Commissioner of An Garda Síochána, C-140/20.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. června 2022, Ligue des droits humains, C-817/19.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 1. srpna 2022 ve věci Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, C-184/20.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. prosince 1992, Niemitz v. Německo, stížnost č. 13710/88.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. ledna 2003, Peck v. Spojené království, stížnost č. 44647/98.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. července 2003, Smirnova v. Rusko, stížnost č. 46133/99 a 48183/99.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. prosince 2008, S. a Marper v. Spojené Království, stížnost č. 30562/05 a 30566/04.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. října 2012, Alkaya v. Turecko, stížnost č. 42811/06.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. června 2017, Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy v. Finsko, stížnost č. 931/13.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. listopadu 2017, Merabishvili v. Gruzie, stížnost č. 72508/13.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. ledna 2021, L.B. v. Maďarsko, stížnost č. 36345/16.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. března 2023, L.B. v. Maďarsko, stížnost č. 36345/16.

Judikatura zahraničních soudů

Décision du Conseil constitutionnel n° 2016-591 QPC du 21 octobre 2016 [online]. Dostupné z: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2016/2016591QPC.htm>.

5. Seznam ostatních zdrojů

Opinion on a Commission Proposal amending Directive (EU) 2015/849 and Directive 2009/101/EC [online]. European Data Protection Supervisor, 2017. Dostupné z: https://www.edps.europa.eu/data-protection/our-work/publications/opinions/anti-money-laundering_en.

Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the mechanisms to be put in place by the Member States for the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and repealing Directive (EU) 2015/849

[online]. European Union, [cit. 30.03.2024]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2021/0423/COM_COM\(2021\)0423_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2021/0423/COM_COM(2021)0423_EN.pdf).

Stanovisko Generálního advokáta Giovanniho Pitruzzelly ze dne 20. ledna 2022, WM a Sovim SA, C-37/20 a C-601/20.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou evidování skutečného majitele ve světle práva na soukromí. Cílem této práce je analýza rozhodnutí WM a Sovim SA v rámci problematiky transparentnosti skutečného majitele a následně také analýza české právní úpravy evidence skutečných majitelů ve světle tohoto rozhodnutí. Diplomová práce je rozdělena do šesti kapitol a využívá zejména deskriptivní, analytickou a syntetickou metodu.

V první řadě jsou vymezeny základní pojmy práce, a to skutečný majitel a právo na soukromí. Následně práce analyzuje problematické aspekty právní úpravy skutečného majitele z pohledu práva na soukromí, mezi něž patří především zpřístupňování informací o skutečných majitelích veřejnosti. V této části práce je rovněž představena relevantní judikatura k této problematice. Čtvrtá kapitola analyzuje rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ve věci WM a Sovim SA, kterým došlo ke zrušení veřejného přístupu k informacím o skutečných majitelích z důvodu rozporu s právem na soukromí a na ochranu osobních údajů dle čl. 7 a 8 Listiny základních práv Evropské unie. Soudní dvůr právní úpravu neshledal proporcionální, neboť neposkytuje dostatečné záruky ochrany soukromí a s ohledem na požadovaný cíl zásah do soukromí skutečných majitelů není nezbytný.

Významnost rozhodnutí WM a Sovim SA spočívá rovněž i v dopadu, který mělo na praxi a unijní legislativu. Zatímco velká část členských států EU v reakci na toto rozhodnutí své evidence skutečných majitelů znepřístupnila, více než třetina členských států doposud nic neučinila. Tento stav by se měl do budoucna změnit, a to nejpozději s transpozicí 6. AML směrnice, jež by měla brzy vstoupit v platnost a jejíž příprava byla rozhodnutím WM a Sovim SA významně ovlivněna směrem k větší ochraně soukromí skutečných majitelů.

Česká úprava evidence skutečných majitelů doposud na zrušení ustanovení 5. AML směrnice o veřejném přístupu nijak nezareagovala (a ani se v blízké době nechystá). V rozporu se závěry rozhodnutí WM a Sovim SA tak nejen, že umožňuje přístup veřejnosti k informacím o skutečných majitelích, ale rovněž neposkytuje dostatečné záruky ochrany soukromí a zveřejňuje příliš široký rozsah osobních údajů. Ve světle práva na soukromí tak nelze označit za proporcionální. V budoucnosti bude tak muset zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů projít významnou změnou, jež přinese transpozice 6. AML směrnice. Hlavní změnou bude omezení přístupu do evidence skutečných majitelů pouze na osoby s oprávněným zájmem a dále také zavedení systému, který bude umožňovat zjišťování a evidování jejich identity. Tyto a mnohé další změny by tak měly zajistit větší ochranu soukromí skutečných majitelů.

Klíčová slova:

skutečný majitel, evidence skutečných majitelů, právo na soukromí, ochrana osobních údajů, transparentnost

Abstract

The thesis deals with the issue of the beneficial owner in the light of the right to privacy. The aim of this thesis is to analyse the decision of WM and Sovim SA in the context of the issue of beneficial owner transparency and then to analyse the Czech legal regulation of beneficial owner register in the light of this decision. The thesis is divided into six chapters and uses mainly descriptive, analytical, and synthetic methods.

In the first place, the basic concepts of the thesis, namely the beneficial owner and the right to privacy, are defined. Subsequently, the thesis analyses the problematic aspects of the beneficial owner legislation from the perspective of the right to privacy, which mainly include the disclosure of information about beneficial owners to the public. Relevant case law on this issue is also presented in this part of the thesis. The fourth chapter analyses the decision of the Court of Justice of the European Union in the WM and Sovim SA case, which annulled public access to information on beneficial owners on the grounds of conflict with the right to privacy and protection of personal data under Articles 7 and 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union. The Court of Justice finds the legislation not proportionate as it does not provide sufficient safeguards for the protection of privacy and the interference with privacy of beneficial owners is not necessary in view of the objective pursued.

The significance of the WM and Sovim SA decision also lies in the impact it has had on practice and EU legislation. While many EU Member States have made their beneficial ownership registers inaccessible in response to the decision, more than a third of Member States have so far done nothing. This situation should change in the future, at the latest with the transposition of the 6th AML Directive, which is expected to enter into force soon and whose preparation has been significantly influenced by the decision of WM and Sovim SA towards greater protection of the privacy of beneficial owners.

The Czech beneficial owner register regulations have not yet been changed (and are not planned to be changed soon). Thus, contrary to the conclusions of the WM and Sovim SA decisions, it not only allows public access to beneficial owner information, but also fails to provide sufficient privacy safeguards and discloses too broad a range of personal data. In the light of the right to privacy, it cannot be considered proportionate. Thus, in the future, Law No. 37/2021 Coll. on the registration of beneficial owners will have to undergo a significant change in order to transpose the 6th AML Directive. The main change will be to restrict access to the register of beneficial owners to persons with legitimate interest and to introduce a system that

will allow their identity to be verified and recorded. These and many other changes should thus ensure greater protection of the privacy of beneficial owners.

Key words:

beneficial owner, beneficial owner register, right to privacy, data protection, transparency